ANUL XXVII
22
(1 152)
Sîmbătă
2 iunie
1984
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

PATRU DECENII DE CULTURĂ SOCIALISTĂ

În constelația marilor înfăptuiri

O constelație a marilor înfăptuiri sau Epoca Ceaușescu — iată definiția cea mai cuprinzătoare a contemporaneității noastre morale, politice și sociale, modul în care ne privim în oglida propriei noastre realități și mai ales sensul pe care îl consacră o operă constructivă de proporții naționale, la scara întregii noastre deveniri pe calea progresului și civilizației socialiste. Cei patruzeci de ani ai libertății noastre poartă sigiliul de marcă al unei adevărate renașteri naționale pe care durata a aproape două decenii ne-o ridică la rang de realitate și simbol. Energiile creatoare ale poporului au cunoscut cele mai largi desfășurări și au atins cele mai înalte cote de relief ale muncii, făcînd din perspectiva îndeplinirii vastului program al partidului o secvență la zi a existenței și un deziderat de vitală implicare și responsabilitate. Astfel, în această epocă, inaugurată de Congresul al IX-lea al partidului, și amplificată cu fiecare forum comunist, în constelația marilor înfăptuiri s-au adăugat noi și strălucitoare izbînzi care au dat și dau o nouă înfățișare țării, plasîndu-ne decisiv pe orbita dezvoltării multilaterale, în consens cu propriile noastre cerințe și posibilități.

Una dintre cele mai reprezentative creații care se înscrie la loc de frunte în tabloul acestei epoci și se constituie într-o elocventă dovadă a potențialului tehnico-științific și economic românesc este recent încheiata lucrare a Canalului Dunăre-Marea Neagră, magistrala albastră cum i s-a mai spus și cum va dăinui . etern în zestrea materială și spirituală a patriei. Actul inaugurării — emoționant și sărbătoresc — fixează în memoria generațiilor un timp eroic, al spiritului clarvăzător și revoluționar, în care secretarul general al partidului, președintele țării, a condus și conduce națiunea română spre cele mai hotărîtoare transformări și împliniri, descoperind în munca și creația poporului acele inepuizabile resurse de avînt și abnegație prin care libertatea și independența dobîndesc, pe zi ce trece, noi temelii economice și sociale, argumentele cele mai durabile ale unității noastre de nezdruncinat. Tăind panglica inaugurală a marii magistrale albastre, președintele României a ridicat de fapt încă un monument al muncii și creației și a pus, pentru milenii, unul dintre cele mai distinctive semne după care natura și frumusețile patriei au intrat într-o indisolubilă și statornică legătură cu condiția însăși a progresului și civilizației, a prosperității și propășirii noastre socialiste. **Proiectat și executat cu forțele proprii, de specialiștii și muncitorii români, canalul reprezintă un simbol al nivelului tehnic și al capacității creatoare a minunatului nostru popor,** sublinia în Cuvîntarea sa tovarășul Nicolae Ceaușescu, la Adunarea populară prilejuită de evenimentul inaugural. **În această epopee,** arată mai departe secretarul general al partidului, **s-au unit dîrzenia, munca, priceperea, știința, tehnica avansată și cutezanța revoluționară, hotărîrea întregului nostru popor de a făuri cu succes comunismul pe pămîntul României, de a asigura națiunii noastre un loc demn în rîndul popoarelor libere și independente ale lumii.**

Zeci de mii de muncitori constructori, tehnicieni și ingineri, militari, tineri brigadieri din întreaga țară și-au pus timp de opt ani semnătura de muncă și de înaltă mîndrie patriotică, revoluționară, pe cartea de lucru a ceea ce, în limbajul realității, al faptei deja împlinite și inaugurată, numim acum acest nou traseu al Dunării. Este o operație tehnică și economică de proporții uriașe care atrage după sine schimbări economice și propune multiple moduri de a privi de acum perspectiva și tot ce poate făuri un popor care își gîndește în pace și cu încredere destinele, știindu-se călăuzit în libertate și independență. O spune de fapt însuși secretarul general al partidului, ctitorul nou al României : **Realizările patriei noastre — inclusiv acest canal — demonstrează ce se poate face în condiții de pace, atunci cînd popoarele își concentrează forțele spre dezvoltarea lor economico-socială.** Se află aici, în aceste cuvinte, însuși înțelesul larg și profund al condiției lumii de azi și se definește mai ales însăși cauza umanității căreia trebuie să i se asigure continuitatea și să fie ferită de spectrul autodistrugerii. Soluția este unică, pacea, acest drept sacru, vital al popoarelor, miloacele sînt și ele unice: respectarea principiilor independenței și suveranității, colaborarea și înțelegerea. Prin cuvîntarea t o v a r ă ș u l u i Nicolae Ceaușescu, acest moment inaugural al marii magistrale albastre a avut și are o vie răsfringere internațională, fapt care a plasat încă o dată România în centrul atenției opiniei publice mondiale.

Luceafărul

Proiectul Monumentului brigadierilor „Flacăra tinereții", de la punctul Straja, km. 48 al Canalului Dunăre – Marea Neagră. Autor : Pavel Bucur și colectiv.

SLAVĂ CLASEI MUNCITOARE

— odă —

Îmi cer voie de la țară
de la vii și de la morți
să-mi strig sufletul afară
și să sparg cu el trei porți

Dunăre nepieritoare
să nu-i uiți pe fiii tăi
care te-au purtat spre mare
pe-ale dragostei lor căi

faceți lume pace-naltă
și lăsați-ne în pace
inima ce ne tresaltă
de la tîmă incoace

după mii de ani de singe
țineți-vă de cuvînt
nimeni nu ne va învinge
dragostea de-acest pămînt

după mii de ani de vorbe
nici dușmanul care orb e
nu mai poate să ne nege
ori impună altă lege

de la clasa muncitoare
pentru clasa muncitoare
întru clasa muncitoare
slavă clasei muncitoare.

Ion Nicolescu

Unde începe Patria

Umblă vorba că Orașul s-ar fi născut dintr-o broască țestoasă proțăpită odinioară aici, în răscrucea cîmpiei. O fi, n-o fi, sigur este că e bătrîn și puternic. Întins cum se află între cele patru zări, măreția lui poate părea molatică. Dacă știi să-i distingi însă freamătul surd care stăruie și-n noapte, ai să-i înțelegi puterea ascunsă. Mă încumet chiar să-l numesc fără seamăn. Cînd soarele e gata să coboare dincolo de orizontul foarte îndepărtat, amurgul îi scaldă acoperișurile și turlele într-o lumină semeață, somptuoasă, de care au parte doar întemeierile cu trecut.

L-au bîntuit în răstimpuri holera și ciuma. Ploile din toamne cu picle țîrîtoare au umflat mlaștinile asupra cărora s-a înălțat, încercînd să-l înece cu apele lor bihlite și tulburi. S-au dat pentru el bătălii crîncene, a fost asediat, cucerit, recucerit. În adîncul vechilor șanțuri de apărare — deasupra cărora, printre straturi de roze patetice, alunecă azi tramvaie galbene — zac în muceda lor devălmășie ciolane de învinși și de învingători. Printre vaste și foșnitoare parcuri, printre arcurile elegante ale bulevardelor, stăruie încă rămășițe din carapacea de piatră a țestoasei de altădată. Case cenușii, unele severe, altele doar solemne, sporesc taina unor străzi tăcute, asupra cărora lumina se scurge întotdeauna mai blînd, obosită de petrecerea veacurilor. Piețele lui sînt ele însele un poem. Fiecare cu geometria și cu lumina ei, cu aerul și cu amintirile ei. Unele solare, minerale, unde timpul pășește în sonuri grave de orologii, altele silvestre și umbroase ; unele posace, altele tandre ; unele democratice și active, pline de folala negoțului, de aromele de fîn și bucate ale satelor, altele aristocratice, misterioase, hieratice. Nicăieri n-am întîlnit tei mai înmiresmați, platani mai monumentali, nicăieri un rîu mai calm și mai disciplinat, umbrit de despletirea atîtor sălcii. Aici izbucnesc cele mai nebune primăveri iar toamnele te tulbură cu lumina celor mai adînci nostalgii. Dacă ai fost vreodată atît de nesăbuit încît să-l hulești într-o clipă de slăbiciune, te vei căi amar, iar umbra trupului tău se va numi de-acum remușcare. Dacă l-ai părăsit, vei reveni mereu, căci imaginea lui te va însoți pretutindeni, chemîndu-te irezistibil, precum Cetatea Sfîntă pe Emir.

Fiindcă în el m-am născut, pentru mine Patria începe de la el. Odată cu Mama și cu Limba Românească, Patria mi s-a relevat întîi prin Oraș. Dincolo de marginile lui se întinde Țara cu toate ale ei. Începutul Țării este însă pentru mine aici. Și de cîte ori o gîndesc și o invoc, întîi și-ntîi îmi apare decupată pe zarea cîmpiei imaginea magnifică și fără de seamăn a Orașului meu, — natalul.

Radu Ciobanu

Povestirea despre și pentru copii

Împotriva aparențelor, care pledează pentru tipul de elaborație destinsă, impulsionată de „inspirația" spontană, în nici un fel constringătoare etc., literatura despre și pentru copii, în realitate, își definește condiția în virtutea unui cuantum de rigori dintre cele mai complexe, în așa fel, încît, se poate vorbi de existența unor autentice dileme de creație, cărora scriitorul de vocație trebuie necondiționat să încerce a le da răspunsul cel mai potrivit. În atari condiții, lăsînd la o parte imensa cantitate a producției curente, aparținînd confecționerilor de profesie, este de făcut precizarea că a obține rezultate viabile în sfera genului e o chestiune de performanță și nu una de meșteșug rutinier. Căci nu alta este, sincer vorbind, situația scrierilor de acest tip rămase de la maeștri, precum Caragiale, Creangă, Delavrancea, Brătescu-Voinești, Sadoveanu, Ionel Teodoreanu, Victor Eftimiu, Cezar Petrescu, Victor Ion Popa, Emil Girleanu și alții. Circumscriind de fiecare dată „genul" ansamblului căruia îi aparține, ne dăm numaidecît seama că avem de-a face, într-adevăr, cu surprinzătoare performanțe, rezultate, în esență, din foarte subtilul „pariu" pe care unul sau altul dintre creatorii amintiți îl încheie cu el însuși. Simplu spus, e un „pariu" care vizează conformarea la regulile speciale ale „genului" cu prețul maximei fidelități față de tot ceea ce constituie zestrea inalienabilă a propriei vocații artistice. Referindu-ne la regulile speciale ale „genului", evident că problema e una psihico-pedagogică ; un binom care vizează în egală măsură capacitatea de percepție a psihologiei infantil-adolescentine, și virtuțile intrinseci ale imaginei artistice de a degaja cu certă forță de convingere o anumită ideatică moral-educativă. Or, pentru a conchide, ni se pare cit se poate de limpede că chezășia obținerii unor asemenea performanțe stă tocmai în exemplara valorificare a celor mai de seamă virtuți creatoare de care dispune în genere un scriitor sau altul. Așa se explică, de altfel, de ce, spre exemplu, în **Vizită**, pecetea caragialismului ni se relevă în deplina ei splendoare, situația fiind asemănătoare, apropo de pecetea sadovenianismului din **Dumbrava minunată** ori de pecetea teodoreniană din **La Medeleni** și **Ulița copilăriei.**

Firește că am fi putut începe prezentele comentarii întrînd, cum se spune, direct în subiect, adică trecînd la analiza cărții de proză intitulată **Liliac alb în ianuarie** (Editura Ion Creangă), semnată de cunoscutul și apreciatul scriitor pentru și despre copii și tineret care este George Șovu. Ne-am îngăduit însă acest popas introductiv ceva mai extins pentru simplul motiv că, spre lauda autorului, cartea, realmente, ne-a constrins să procedăm astfel. Vrem, adică, să spunem că ne aflăm în prezența unei fericite împrejurări în care înainte formulata regulă a jocului este în bună măsură respectată. Dacă e să enunțăm termenii ecuației, se cuvine să relevăm faptul că certele date temperamental-creatoare ale talentului cu care este înzestrat prozatorul vin parcă de la sine în întîmpinarea „genului" literar pe care el îl practică. Am spune, deci, că George Șovu este un sentimental cu măsură, în sensul autentic liric al cuvîntului. Are prin urmare acea nu tocmai des întîlnită însușire sufletească ce-i îngăduie să intre fără sforțări în lumea de ginduri, sentimente și aspirații care particularizează, cvasiautonomizînd-o, existența în sine și pentru sine a celor mici. În aceeași ordine de idei, am mai, spune că George Șovu, spirit cultivat, atent la lecția de stil a marilor înaintași, este înzestrat cu reale virtuți de poet și sub raportul expresiei. Drept urmare, oralitatea discret poetizantă, cu substratul ei confesiv, face „muzica" paginii sale narativ-descriptive ; cum se întîmplă, de exemplu, în acest final de inocent jurnal intim (**Dialog tainic**) „Cînd mi-a dat drumul din brațe, am început să calc rar și apăsat, simțind sub tălpi fiecare fir de iarbă, răsucindu-se și întrebîndu-mă cîte și mai cîte... Ascultam, cu sufletul

Nicolae Ciobanu

Continuare în pag. a 5-a

Chipul tînăr al unei epopei

La 26 mai s-a terminat de scris o epopee.

O epopee compusă în ritmul frenetic al unor existențe ce și-au măsurat ani de-a rîndul, atît timpul cît și fericirea, în tonele, miile, zecile de mii de tone de pămînt excavat. În ritmul existențelor contopite, sub soarele torid, incredibil de limpede și fierbinte al Dobrogei, cu duduitul motoarelor ambalate la maximum pentru a mai ciupi un minut, pentru a mai face o cursă, pentru a mai bate o normă, pentru a mai cîștiga timp. În ritmul amețitor al cupelor giganticelor excavatoare care executau, parcă la limita baletului acrobatic, mișcările complicate de smulgere a pămîntului, de înfringere a adversității reale a rocilor de calcar și bazalt. În ritmul vieții și sufletului unor oameni pentru care Canalul Dunăre—Marea Neagră depășise de mult existența sa de gigantescă operă arhitectonică. Devenise ființa vie, plămada lor uriașă și palpabilă, devenea, la modul propriu, în fiecare victorie, în fiecare înfringere, apoi în altă și altă victorie, devenea deci o ființă vie. Cu toate atributele sale. Cu anii săi de creștere. Cu capriciile și zîmbetele sale. Oferindu-le senzația fabuloasă de a fi, la o scară nebănuită pînă atunci, Pigmalion ridicîndu-și visul de frumusețe, prin credință și dragoste, la puterea adevărului.

La 26 mai, această epopee se desăvîrșea în istorie.

CIFRE PENTRU O EPOPEE : 46 000 DE TINERI

Gigantică epopee creată pe măsura unei istorii pe potrivă. Căci, așa cum spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu, între cele două porți ale ma-

Cristian Unteanu

Continuare în pag. a 3-a

FARMECUL EVOCĂRII

O istorie pe cît de riguroasă în reconstituirea și interpretarea faptelor pe atît de captivantă în relatarea lor scrie Ion Bulei. Aflat la cea de a treia sa carte (celelalte două **Arcul așteptării 1914, 1915, 1916 și 1916 zile de vară** s-au epuizat rapid, dînd astfel măsura viului interes stîrnit în publicul cititor), tînărul autor și-a „înregistrat" — am spune — specificul demersului său istoriografic.

El aparține familiei acelor istorici, cărora harul literar le îngăduie să dea un vestmînt de aleasă ținută stilistică investigației lor științifice. În literatura mondială, Barbara Tuchman a ilustrat, în ultimul timp, acest gen de scriere a istoriei și lectura paginilor lui Ion Bulei cheamă îndată, în mintea cititorului, acest celebru exemplu. Și în paginile istoricului român întîlnim aceeași minuție în explorarea surselor, aceeași acribie în valorificarea lor, aceeași armonie în construcția cărții, ce asociază fericit istoria și literatura. Obiectivul pe care și-l propune noua-i carte **Lumea românească la 1900 (Editura Eminescu, 1983, 328 pag., Colecția Clepsidra, 27)**, este, după mărturia autorului, să reconstituie „o clipă de istorie. Și nu ne-am propus «s-o reconstruim» în amploarea ei, ci doar s-o schițăm. În fond, cum arăta România anului 1900 — iată ce vrea să înfățișeze această carte".

Alegînd, drept secvență istorică, această cumpănă de secole, Ion Bulei îndreaptă reflectorul cercetării sale asupra societății românești într-un an ce nu are nimic, în desfășurarea lui, care să-i confere o anume individualitate, un fel — pentru a adopta un titlu de roman sadovenian — „anul cînd nu s-a întîmplat nimic". Este arta lui Ion Bulei de a face dintr-un material de „fapte obișnuite" o carte incitantă, lectură atît pentru specialiști cît și pentru marele public. De la amuzanta controversă din epocă — evocată în prima pagină — asupra anului ce marchează începutul secolului al XX-lea (1900 sau 1901), prin diversele episoade ale vieții politice la discuția unei probleme de o atît de mare complexitate ca aceea a modernizării societății românești, autorul face dovada unei remarcabile informații pe care o minuiește alert și sigur, spre folosul și desfătarea cititorului.

Cele cîteva pagini de trimiteri de la sfîrșitul cărții pot da o imagine falsă asupra efortului de investi-

Fl. Constantiniu

Continuare în pag. a 2-a

CONTEMPORANII NOȘTRI

Document, eseu, ficțiune

II

Înjurăturile și violențele sînt ironie în acțiune. Practicîndu-le, personajul se neagă pe sine, se distanțează de propriile sale idei și sentimente. Obiectul bătăii de joc devine, pe lîngă cei înjurați sau loviți, propria ființă.

Aducătoare de „vinovăție" ca stil al ființei, ironia fortifică, în schimb, spiritul de observație. Omul ironic este un autor potențial de literatură. Contemplînd cîmpul social, Petrini își transformă ironia în sarcasm. Nenumărate lucruri pot fi batjocorite cînd vorbești despre o epocă în care exagerările și stîngăciile politice abundă. Petrini are ochi de comediograf. El reține fără greș scene comice, de la bufonerii sadice ale funcționarilor prea zeloși și pînă la confruntări de un umor negru, în care oamenii apar transformați în marionete ale inconștienței sau ale suferinței. Sarcasmul este dătător de vervă ; din cuvintele de povestitor cu vocație ale lui Petrini se ivesc tragicomedii ale confuziei de valori și ale uzurpării gîndirii vii de către sloganuri.

Petrini apare și în posturi nesemnificative pentru o existență ironică (de exemplu, scene în care își arată dragostea de tată, participarea la suferința și moartea mamei, secvențele de început ale iubirilor sale). Putem constata că ironia este compatibilă mai ales cu imprejurările sociale, fiind un soi de antipod al comportării „naturale". Lipsit de ironie se arată personajul și atunci cînd discută despre preocupările sale intelectuale și, în general, cînd dezbate idei la care ține. În mod explicabil, atitudinea nonironică apare mai accentuată după întoarcerea din prima detenție, suferința fiind aducătoare de înțelepciune.

Marea temă subterană a romanului este „vindecarea" sau, mai degrabă, ameliorarea atitudinii ironice. Petrini rămîne un ironic, fiindcă așa îi este firea, dar suferința, dragostea, meditația, asumarea definitivă a cîtorva idei morale, dintre care cea mai importantă este cea a demnității umane, îl vor apropia de postura omului întreg, capabil de participare deplină.

Un demers umanizator se arată a fi și actul de a scrie literatură. După ce și-a terminat lunga mărturisire, Petrini constată că s-a schimbat prin însuși faptul de a o fi scris. El intuiește că spectaculoasa zeflemea este derizorie și că măsura omului este dată de participare și de alegere. Cuvintele sale se încheie printr-un elogiu al iubirii.

În **Cel mai iubit dintre pămînteni**, documentul, memorialistica deghizată și eseul trăiesc în simbioză cu ficțiunea, amalgamul rezultat fiind agregat de forța centripetă a vocii naratorului. Victor Petrini este, în același timp, personaj și autor al propriului său roman, nu numai datorită rolului său în strategia narativă, ci și în mod implicit, grație „privilegiului ironiei", pe care i-l acordă autorul.

Esența ironiei este delimitarea, dar nu o delimitare pură, ci una colorată de sentimentul propriei superiorități, de trufia celui care se simte ferit de suferință și de iubire, crezîndu-se destinat să fie spectator și judecător al tuturor. Existența ironică ce se materializează în acțiuni și, mai ales, în cuvinte, are drept motor tocmai acest sentiment. Astfel se explică faptul că celelalte personaje, deși nu lipsite de autonomie epică, sînt situate pe un palier inferior celui pe care se află naratorul.

Voicu Bugariu

Continuare în pag. a 7-a

În acest număr : ● Biruința tinerilor constructori ● „Magistrala albastră" — poem de N. Grigore. Mărășanu ● Jurnal de poet de Ioan Alexandru ● „Ion Creangă" de Nicolae Ciobanu ● Privirea lui Orfeu de Dan Laurențiu ● Cronica edițiilor de Gheorghe Suciu ● Pseudo-cultura pe unde scurte ● Sport

CRONICA LITERARĂ

MIRELA ROZNOVEANU: «Civilizația romanului» Rădăcini

Puține specii literare au făcut să curgă atîta cerneală cîtă a provocat romanul. Specie polivalentă și mult iubită, romanul a declanșat mai ales în epoca modernă o sumedenie de comentarii din ce în ce mai specializate. Mai întîi i s-a făcut istoria apoi analiza procedeelor. Desigur cel mai comentat a fost romanul european, și succedaneele lui, considerat a fi de altfel materia principală de studiu. Scriind o carte despre **Civilizația romanului**, al cărui prim volum se numește **Rădăcini**, Mirela Roznoveanu își propune să abordeze din alt unghi istoria romanului. Părerea că romanul s-a născut exclusiv în secolul XVIII nu mai este acceptată de autoarea **Civilizației romanului**, care-i caută rădăcinile mult mai înapoi în timp și civilizație. Secolul XVIII este după Mirea Roznoveanu data de apariție a romanului european, care are însă predecente multiple asupra cărora își propune să se oprească. Dată fiind „miraculoasa forță estetică integratoare a romanului", autoarea se întreabă dacă n-ar trebui să vedem în roman forma estetică ideală de vehicol spiritual. Din acest punct de vedere, acolo unde există civilizație există și roman. Orice civilizație prestigioasă presupune romanul și a-l căuta acolo unde ne trimite arheologia și istoria înseamnă a încerca să descriem un traiect al istoriei speciei. De aici titlul cărții și subtitlul explicativ: rădăcini. Nu este vorba deci de romanul propriu zis, fixat în analize și definiții de teoreticienii actuali ci de forme pregătitoare, unele complexe, care indică însă o istorie mai lungă și neeuropeană a speciei. Privită astfel istoria romanului european devine o alternativă istorică recentă a romanului.

Textele cărora se adresează, demonstrativ și semnificativ, autoarea, sînt cele ale Asiei în primul rînd unde sînt căutate forme romanești diverse, apte să deschidă mai devreme seria istorică a romanului. Desigur, Mirela Roznoveanu disociază între romanul ca gen și modurile narative folosite în cărțile analizate, ea procedează cu prudența necesară în definirea acestor texte drept romane, dar concluzia către care-și conduce cartea este că specia și spiritul ei mai ales, ca și mijloacele, sînt mult mai vechi de secolul XVIII și că a discuta romanul fără aceste rădăcini presupune o greșeală de optică. Intră în această incursiune și epopeea lui Ghilgameș și textele Biblice. Este posibilă extragerea textelor sacre din regimul metafizic consacrat, se întreabă autoarea? În discuție este Biblia, Cartea morților, chiar epopeea despre Ghilgameș. Răspunsul este și aici limpede: „lectorul modern nu mai mitizează cartea, ci o interpretează". Cartea Mirelei Roznoveanu este deschis polemică fără risipă inutilă de săgeți. Eseista este preocupată de această deschidere către Asia pe care i-o sugerează istoria integrală a romanului și o traversează luîndu-și măsuri principiale și teoretice de precauție. În fond, ceea ce ni se propune este o mișcare liberă în lectura unor texte epice diverse înțelese de autoare ca elemente obligatorii ale istoriei romanului.

Primul text analizat este **Ramayana**, ultimul — **Măgarul de aur**. Dacă ținem seama de faptul că o parte din textele rediscutate de Mirela Roznoveanu au mai fost luate în considerare ca romane o parte a precauțiilor ei pare inutilă. Dar particulară în acest caz proporția și decizia demersului critic, care include și o judecată culturală mai largă. „Polemizăm aici, de fapt, cu un mit european, cu o imagine despre sine a Europei intelectuale, imagine mărginită și cu atîtea precedente ilustre ce ar trebui avute în vedere. Europocentrismul uită că lumea este mai veche. Cartea de față are în esența ei un program care refuză această situare intelectuală relevînd totodată deliberat acele «anexe pentru Asia» funcționînd la secret ale culturii Europene". Pledînd astfel Mirela Roznoveanu pledează împotriva limitării perspectivei și pentru importanța speciei generată obligatoriu de fiecare mare civilizație.

„Ce este și ce nu este «roman» în **Ramayana**?" Cu această întrebare se deschide cartea despre civilizația romanului și ea funcționează inițial chiar dacă nu mai este repetată la suprafața discursului în fiecare din capitolele cărții. Mirela Roznoveanu caută mai întîi să distingă procedeele epice, modul în care acestea operează în cadrul relației dintre real și imaginar și dacă de aici decurge o „filosofie" sau un stil. În sfîrșit, chestiunea principală este de a identifica în epopeea indiană trăsăturile și elementele romanului (intrigă, personaje, realism, etc.) ceea ce se și face nu fără a îndepărta acolo unde ele există faliile obstacolele teoretice. În același timp sînt detectate în textul indic și elementele de anticipație estetică: „Ca strategie a dragostei și aventurii, aceste scene ale **Ramayanei** (e vorba de „războiul erotic") anticipă romanele secolului al șaptesprezecelea, cum ar fi **Marele Cyrus, Clélie, Zayde** etc". Nu sînt ignorate nici elementele care sînt scrierea în afara canoanelor căutate ale speciei, dar îi oferă și puncte de sprijin. **Odiseea înainte de Odiseu** este epopeea lui Ghilgameș văzută din punct de vedere romanesc într-o lectură modernă atentă atît la procedeele epice cît și la problematica textului. Îndrăzneață prin dificultățile teoretice și analitice pe care le ridică este încadrarea în rîndul textelor care deschid drumul romanului de mai tîrziu a mai multor fragmente și povestiri egiptene, între care se află și **Cartea Morților**. Dar rolul cel mare îl au texte ca **Faraonul Keops și vrăjitorii**, **Călătoria lui Uenamon**, **Povestea celor doi frați** și altele în care Mirela Roznoveanu găsește modelele prestigioase și respectate ale epocii elenistice și alexandriniene. Deși imaginea narativă are o plasticitate redusă în textele Avestei și aici sînt căutate trăsăturile unei povestiri romanești cu două personaje căutînd să ilustreze modul tensionat de existență al unei conștiințe frămîntate, „o formă romanescă a dezbaterii". Un loc important ocupă în recapitularea formelor romanești transmise de civilizațiile asiatice **Biblia** în care sînt identificate mai multe tipuri de naratori, un adevărat „catalog de stiluri". Rigoarea arhitectonică a textului biblic este trăsătura capitală din punct de vedere epic. Alte caracteristici care vor influența mai tîrziu epica modernă: proeminența personajelor teoretice și polemica de idei. În **Biblie**, Mirela Roznoveanu găsește cele mai multe argumente pentru a fixa cu adevărat înapoi istoria romanului și a devenirii lui în timp, pe o geografie mai vastă decît a Europei. Urmează un alt capitol substanțial și decisiv pentru ținta demonstrației autoarei care este dedicat romanului chinez. Sînt preferate textele care corespund ideii europene despre roman și analizate în consecință. Primul este **Pe malul apei**, roman din secolul XIII, care este un veritabil roman de acțiune, cu numeroase complicații epice, de unde și dimensiunea 1 250 de pagini. Altul este **Întîmplări din lumea cărturarilor** unde interesul cade asupra procedeelor narative, dar și asupra problematicii și a realismului scrierii. Îi urmează romanul lui U Cengen. **Călătorie spre soare apune**, carte complexă în care se poate distinge și o parodie a romanului vedic. Ultimul roman analizat este **Visul din pavilionul roșu** scriere greu clasificabilă după tiparul european, comparabilă pe o latură cu **Wilhelm Meister** sau **Doctor Faustus**, dar reprezentînd mai ales capacitatea de sinteză a epocii chineze, tipul de roman homofonic. Cu **Iliada** și **Odiseea** intrăm pe teritoriul european, iar cu **Metamorfozele** lui Ovidiu și **Măgarul de aur** pe terenul clasicității latine. Progresia nu este numai istorică, estetică, ci și geografică. Romanul se deplasează practic în viziunea autoarei dinspre Asia către Europa și va fi redescoperit într-o variantă proprie mai tîrziu de europenii secolul al XVIII-lea după etape pe care Mirela Roznoveanu le mai are încă de parcurs în volumele următoare ale **Civilizației romanului**.

Deși istorico-geografică procedarea Mirelei Roznoveanu nu se deosebește de aceea a lui E. M. Forster care-și propune să discute despre roman așezînd toate cărțile pe masă indiferent de data apariției lor, considerîndu-i pe autori contemporani și fiind preocupat mai ales de posibilele încadrări și problematizări estetice similare. Lectura eseistei scoate vechile romane din sfera istorică pe care însă n-o ignoră. Hotarele oficiale, prejudecățile teoretice sînt respinse de această carte care se vrea liberă în mișcare și concluzii și este, în bună măsură. Ea detectează fapte de literatură și arte identice, deși la mari distanțe istorico-geografice. Deși Mirela Roznoveanu nu folosește nicăieri cuvîntul protocronism, incursiunea ei aduce argumente în această direcție, deoarece protocronismul nu separă, nu provincializează ci apropie. Literaturile asiatice au făcut experiențe literare și estetice complete care premerg cu mult pe cele europene. Refuzul viziunii europocentriste de către autoare este justificat. Romanul este în datele lui esențiale o realitate mult mai veche și mai bine constituită decît pare. A absolutiza numai formula europeană înseamnă a-i sărăci istoria și complexitatea.

Eseul **Civilizația romanului** este incitant prin faptul că părăsind sfera măruntelor analize fără scop devine o construcție intelectuală, dovedind atît libertate de mișcare cît și libertate spirituală.

M. Ungheanu

Gînd și suflet

[illegible] — prezent, totuși, cu versuri din cînd în cînd mai ales în „Luceafărul" — avînd o credință în carte exagerată pentru zilele noastre — dar motivată de ideea volumului, a ciclului încheiat, care-i determină demersul poetic, Ștefan Radof publică al treilea volum de versuri* făurind în tihnă un univers poetic după modelul tradiției populare (moldave) în care cele patru elemente — apa, aerul, focul, pămîntul — se aleg după măsura răspunzînd gîndului nostru despre lucruri cu simplitatea lucrurilor înseși. Poetul cizelează îndelung gîndul cerînd pentru haina rostirii nu atît cuvîntul cît sunetul potrivit care răspunde undei, părînd, din acest punct de vedere, un simbolist autentic. Iată planeta pe care locuim afundîndu-se ca o plută (poezia se numește „Pluta") în univers: „Pămîntul, / această plută / lăsată / să cadă / la fund / în marea astrală". Strofa se scandează accentul căzînd constant pe a doua silabă care este cînd a, cînd u, simbolizînd jocul „închis-deschis", căderea unduioasă în singurătate pînă la platforma ce-o oferă ultimul vers: „marea astrală" trimite la un spațiu nemărginit — euforic, însă, plasată în final de ritmuri, prin r-urile astringente care încadrează vocala descrisă, sintagma sugerează ecranul în care se amortizează căderea, „pluta" ce oferă un punct de sprijin. Jocul vocalic se opune celui semantic depășindu-se, cel puțin în teorie, dogma simbolistă care ar fi cerut concordanță deplină.

Accente eminesciene se întîlnesc în aceste cîntări ale apei mortuare (motivate de zona comună, oarecum, din care cei doi poeți coboară) — iar un poem întreg „Ofelia", ne apare ca o dedicație marelui înaintaș: „De-atît acoperiș de ape / va să cobori, / vei sta o vreme doar, / printre oglinzi de pești / și de culori. // El va veni, danez / înfășurat în ploi / din aburi să-l aduni, / tu nuferi să-i întinzi / în loc de miini. // Eu, palid doar, / am să mă-mbrac în fracul zilei vineri, / în seri și seri / să vă petrec, / cu păsări lungi pe umerii mei tineri". Splendidă refacere a universului eminescian pe baza poeziilor „Lacul" și „Odă în metru antic"! Iubirea lui Eminescu este vegheată de alături după ce a fost invocată a se realiza la modul ideal, poetul de azi fiind tras din magma acvatică de dorul de viață — propensiune spre vertical aici; condiția lui este cea a lui Eneas coborît în infern asistînd la împăcarea umbrelor (Didona cu soțul ei) dincolo de neînțelegerea din viața de deasupra. Într-o altă poezie, „Jertfa lui Eros", transpare în filigran „Pe lingă plopii fără soț". Este mai mult decît o glosare a temei: o împingere a ei către același ecran de tradiții din care Ștefan Radof soarbe sevele lirismului. A-l considera pe Eminescu sacru și a-l asimila tezaurului de credințe ale poporului — iată unul dintre cele mai frumoase omagii ce i se pot aduce. Ni se dovedește în felul acesta că nu numai prin tehnica citatului sau a colajului cultural poate fi readus în atenția noastră marele poet — ci și prin pătrunderea discretă, pioasă, în opera lui, prin retrăirea ei la nivelul actual.

Aerul este, la Ștefan Radof, populat de îngeri sau sfinți în cea mai curată tradiție romantică: „Sus pe dealul ascuțit / ca o dungă de cuțit, / [illegible] / pe o [illegible] / [illegible] luminări, / stau de noapte [illegible] / sfinți părinți îngenunchiați. // Stau la mese de aluat — / mese-altare, / mese scrise / și cu jertfe [illegible], // așteptînd într-un suspin / să coboare din amin / untdelemnu în candele / să le ungă [illegible]". (p. 43). Poemul — probabil cel mai frumos din volum — are rezonanța icoanelor din lemn de tei, neted, cu vopselele învinețind continuu din zare — albastrul adînc al culorilor dominînd fondul. Poezia lui Ștefan Radof coboară dintr-o zonă unde știința se împletește cu talentul nativ, puține canoane aluneînd în forma brută, precum aceasta care pare o idee sculptată întreagă din nivelul gîndului, și care are timp și un spațiu anume pentru existență; altfel, nu poate se închide în sine.

Dincoace de acest cerc larg al gîndului care reface starea cosmică a lumii din împletirea de elemente se răsfrînge, în poezia lui Ștefan Radof, cercul mai mic al sufletului exprimînd durerea și bucuria lumescului în registru vegetal. Aici omul nu trăiește singur, are lîngă sine la tot pasul un „înger", un însoțitor ceresc care nici în moarte nu-l părăsește dar care trebuie invocat: „Voi, copii [illegible] din rai / pe pămîntul trist de veri, / voi sînteți de rugăciuni sfinte / și de-atîtea învieri — / de-ați [illegible] în valea noastră, / frați cu noi întru durere, / să ne-atingem la o umbră / prin ierboasa închipuire". (Facerea). Remarc, totuși, prea multă logică, convențională în această invocație — dar sintagma finală trebuie pusă în legătură cu „O, mamă...", mai ales că poetul ne-a atras atenția că străbate, discret, universul eminescian și ne-a captat bunăvoința. Această logică a convenienței (de tipul „dacă tot n-aveți ce face acceptați" etc.) se umple, astfel, de sentimentul de acolo și cititorul avizat înțelege că poetul cîntă spaima de a pătrunde singur în lumea de dincolo. Moartea — căci fiecare om are, la fel, o moarte a lui — îngerită, de asemenea, din cer, pîndește cu o continuă amenințare: „De-un albastru / [illegible] / [illegible] / [illegible] — / s-a-ntîmplat / de s-a-mplinitat / un cuțit / în coasta stîngă / să mă caute de-o Evă, / [illegible] să plîngă. // Nici e mamă, / nici e soră, / nici e soață / îngera ce mă devoră / și mă caută / dinspre partea cealaltă, / nevăzută a ființei mele — // Cerule / din cer durere". (p. 39). Îngerul și „îngera" înconjoară ființa omenească, unul fiind în sentiment, cealaltă stînd în presentiment, împletindu-și între ei soarele și luna. În această lume mecanică — nu pentru că ar fi compusă din mecanisme, din mituri și [illegible]: dimpotrivă, elementele care o compun sînt foiți organice împletindu-se între ele — în care drumul între sus și jos se face în „trăsurile sfinților", poetul ca mic gînditor se află chiar în centrul ținut acolo de către Muză contemplînd dantesc energiile, prinzîndu-le în sentiment pentru a le exprima în vers. Universul poetic al lui Ștefan Radof se lasă ușor descifrat, analizat, fiind omogen, constituit pe lucruri simple. Ne aflăm în fața unuia dintre „poetae docti" care nu-și desfășoară știința tot creînd și inventînd la nesfîrșit simboluri, storcînd zona imaginației de cît mai multe semnificații în real, ci prelucrîndu-le cu multă artă pe cele cunoscute; mai mult, poetul crede în acestea, le simte la intensitatea lirică cea mai înaltă, se cufundă în ele. O mare vocație a construcției ne surprinde apoi, la Ștefan Radof: pornind de la temelii sigure (ascunse, ca la Manole, de iedera vremii) el edifică o lume poetică proprie în care se regăsește lumea tradițională; o edifică fără a se depărta de ea: din fiecare ogivă ne privește chipul locului, arătîndu-se suflet viu al și [illegible] de singurătate, chemînd cititorul către sine.

Nicolae Georgescu

*) **Ștefan Radof: „Statui în iarbă", Editura „Cartea Românească", 1983.**

Farmecul evocării

Urmare din pag. 1

gație al autorului. În realitate, infrastructura documentară a lucrării este pe cît de amplă pe atît de solidă. Contactul nemijlocit cu sursele i-au dat lui Ion Bulei acea forță — pe care Nicolae Iorga o considera esențială pentru adevăratul istoric — de a învia trecutul, de a-l introduce pe cititor în lumea românească din jurul anului 1900.

Marele merit al acestei cărți — dincolo de lectura ei atît de agreabilă — este seriozitatea cu care autorul a tratat problemele — multe și variate — ale României la începutul secolului al XX-lea. Pentru a cita un singur exemplu, să amintim discuția despre modernizare, în care opiniile autorului caută să dea o judecată cumpănită în evaluarea curentelor din gîndirea social-politică românească în această problemă fundamentală cu care a fost confruntată societatea românească. Ceea ce se cuvine subliniat este însușirea autorului de a prezenta limpede o problemă care, complexă prin însăși natura ei, este complicată, uneori, de limbajul prețios al cercetătorilor. În paginile cărții, Ion Bulei seamănă idei, sugestii și observații care ar putea figura într-o carte de aforisme. Se întîlnesc, de asemenea, portrete remarcabile ale oamenilor politici precum cel al lui Dimitrie A. Sturdza, lucrat cu grijă de orfevru. Concluziile autorului, la capătul unei expuneri, sînt scurte, o singură propoziție, greu de sens, ca de pildă, în discuția despre meritul liberalilor sau conservatorilor în ieșirea din criză: „Și unii, și alții, cei dintîi (liberalii — n.n.) în chip mai sigur, se străduiseră să conducă statul român în vreme de primejdie. Greul îl dusese omul de rînd".

Ion Bulei scrie cu plăcere vădită de a evoca. Culoarea și savoarea narației se împreună cu adîncimea și limpezimea cercetării sale. Încheind lectura cărții, încerci o singură dorință, încă una la fel.

PREMIILE

ediției a II-a a Festivalului-concurs interjudețean de proză scurtă – «Marin Preda»

— **Premiul Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România — Ion Teodorescu din Slobozia;**

— **Premiul I și al revistei „România literară" — Clelia Ifrim din București și Aurel Baros din București;**

— **Premiul II și al revistei „Luceafărul" — Mihaela Sturza-Gavrilă din București;**

— **Premiul III și al Suplimentului literar-artistic al „Scînteii tineretului" — Cristian Dică din Alexandria;**

— **Premiul special al juriului și al revistei „Contemporanul" — Iacob Florea din Bacău;**

— **Premiul Editurii „Cartea Românească" — Constantin Anghel Georgescu din Roșiori de Vede.**

— **Premiul Editurii „Scrisul românesc" — Maria Badea, Izvoarele (jud. Teleorman);**

— **Premiul revistei „Albina", Ion Balica, Grădinari (jud. Caraș-Severin);**

— **Premiul revistei „Argeș" — Nicolae Andrei Ioana, Moreni, (jud. Dîmbovița);**

— **Premiul revistei „Astra" — Radu Mircea — Macrinci din Sighișoara.**

— **Premiul revistei „Cîntarea României" — Ștefan Dinică din Alba Iulia.**

— **Premiul revistei „Convorbiri literare" — Brîndușa Sumănaru din Suceava.**

— **Premiul revistei „Familia" — Mirela Boroș din Brașov.**

— **Premiul revistei „Ramuri" — Violeta Cîmpulungeanu din Predeal;**

— **Premiul revistei „Tomis" — Vasile Pârpăuț, Cumpăna, (jud. Constanța);**

— **Premiul ziarului „Teleorman" — Florentin Cațan din Alexandria;**

— **Premiul Comitetului județean de cultură și educație socialistă Teleorman — Leila Munteanu din București;**

— **Premiul Consiliului județean al sindicatelor — Teleorman — Dan Petrescu din Iași;**

— **Premiul Comitetului județean U.T.C. — Teleorman — Rodica Purniche din Călărași;**

— **Premiul Centrului de librării — Teleorman — Dumitru Augustin Doman din București.**

Juriul a fost alcătuit din scriitori, reprezentanți ai diferitelor publicații literare și de cultură din țară. Revista „Luceafărul" a fost reprezentată de Nicolae Ciobanu și Artur Silvestri.

VIAȚA CĂRȚILOR

POEZIE

LIRISM ECOLOGIC

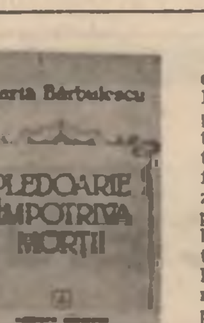

De o feminitate melodramatică și suavă, lirica Martei Bărbulescu de pînă la „Pledoarie împotriva morții" (Ed. Albatros, 1983) cultiva emoția fluidă, muzicală, liricizînd pozitiv mai cu seamă prin introspecție. Era vorba, bineînțeles, de o natură lirică și sentimentală, înclinată către desenul caligrafic și eliptic; pînzele poeziei se topeau, diafane, în limpezi orizonturi de vis. Și cu toate acestea poeta nu avea un simț naturist propriu-zis deși observația naturii se făcea. Un instinct al protecției față de haos o împiedica să cunoască lumea dezordonată percepută atunci numai prin eforturi cerebrale de a o cunoaște. Era acolo, mai ales în „Idoli de zăpadă" (1981), o anumită senzorialitate însă cu origină în senzațiile, ca să zic așa, intelectuale. Acest lirism cameral consista în observația lumii prin fereastră ori în reconstituirea universului dramatic prin exerciții de conceptualizare.

Cu „Pledoarie împotriva morții", vocația Martei Bărbulescu, indiscutabil de esența aceea pasivă, soră cu reveria, a luat o înfățișare imprevizibilă. Totuși, e pînă la un punct o dezvoltare organică și hotărît ultimativă. Poeta credea pînă acum în universul natural întrevăzut ca miracol și era o nonintervenționistă adoratoare de viețăți fragile, de cîmpuri imense și solitare, de ceruri sinilii. Acestea fiind datele, „Pledoarie împotriva morții" ar fi trebuit să fie un elogiu al naturii dar e mai degrabă o apărare a ei. Ca și mai înainte e aici vorba de „silnica, adorata singurătate", unde spiritul stă retras ca o „vietate hăituită". A rămas mult din acea maladie încîntătoare a vieții, din extazul viului care scotea efecte bune. Mai e încă simpatia pentru spațiile naturii umile cu sublimitățile ei. Nouă e însă aici „lumea modernă", văzută pe latura rea, tulburătoare de ordinea naturală adică divina. Supersonicele imaculînd norii, substitutele de flori, disparițiile de specii, urbanismul gregar, acestea nu-i plac defel și din acestea poeta scoate tulburate poezii spăimoase, de unde rezultă etica ei, sociologicește vagă, care se poate cu toate acestea deduce. Ea constă într-o întoarcere inocentă la natură, verificînd prin aceasta un soi de organizare a lumii unde omul e în armonie utopică și cu plantele și cu jivinele. Un anumit lirism înfricoșat și stîngaci, deschizînd perspective religioase printre tenebre (ca în picturile primitivilor germani) se reține: „Pășesc în vîrful picioarelor / pîndită de noapte / printre ierbile fragede / liberă de legea păcatului / a sfîrșitului și începutului / într-un univers fierbinte și înghețat /. Înaintea mea / posibilitatea de-a trăi / cît mai mult cu putință / prin trup și suferință / un apel către suflet / ridicîndu-se deasupra dragostei de sine". Magia naturistă place în general „ecologiștilor", dezesperați că viața „modernă" perturbă rostul milenar al lumii, întocmirea armonică a naturii. Un asemenea „ecologist" era, la dimensiunile anxietății față de soarta planetei, Adrian Păunescu; „ecologism" de om al bălților promova și N. Gr. Mărășanu, mai sînt și alții. Marta Bărbulescu vine către lirismul ecologic dinspre franciscanism unde știa să se exprime cu relativă virtuozitate: „Iubesc ploile verzi, reci și fierbinți / într-un joc ciudat, de neînțeles / mai trec prin sînge primăveri / în cvadriga unui eres / ... / Iubesc totul / cu înțelegere deplină / și sînt cu fervoare / frunza fragedă logodită / cu fluturele abia ieșit / din omidă". Această democrație a creaturilor se potrivește mai mult cu lirismul diafan, de eremitaj interior de mai înainte, însă e, înțelegem, răspunsul poetei la dezordinea modernă a lumii invadate de „fabricații", de artificiu. Ca să fiu sincer, „ideologia" chiar ecologistă nu șade bine poeților; prefer contemplativitate suavă, cu cîte o zvîcnire de emoție obscură, precum aceasta: „totul mă tulbură! / Chiar și o frunză uscată / izbită de vînt / lipită de geamuri / ca o mărturie a unei legi / implacabile".

A. Silvestri

PARADIS PROVIZORIU

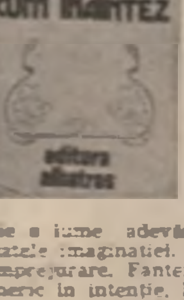

Fără teribilistă, nedepășind însă niciodată o imaginară măsură pe care vremea i-o impune, cu reale resurse de lirism este poezia lui Lucian Vasiliu. În noua sa culegere *) conviețuiesc, cu un subtext dramatic, naturalețea și artificiul, realitatea și iluzia, elocința și obscuritatea. Motivul sub care ar putea fi, ele așezate este enunțat chiar în titlu: **felul de a înainta**; modul, adică, de a lua în posesie o lume adevărată, cunoscută numai prin datele imaginației. Conflictul născut din această împrejurare. Fantezist prin temperament și himeric în intenție, Lucian Vasiliu vede real dar recompune alchimic datele unui „paradis provizoriu", populat cu figuri fictive și relații utopice: prietenul Zenumud, despre care scrie un „mic tractat", Iolanda, iubita inexistentă, șobolanul Bosch (!), Mona-Monada, un fel de întruchipare a principiului unic, în absența căruia rămîne gustul implacabilei eroziuni. În fine, rezultatul obținut este și el tot un „paradis provizoriu". Redus la scară, adaptat la condiția comunicării cu o realitate păstrată încă drept reper, **fabulosul există**. El este observabil aproape oriunde în poezia lui Lucian Vasiliu, de la o viziune cvasi-narativă asupra tensiunilor psihice proprii la rezumarea sentimentului la fapt și așezarea, astfel, a evenimentelor existenței în succesiune. A crea în spirit fabulos înseamnă a justifica ordinea reală a universului printr-una capabilă să o modifice, să o reinventeze într-un plan de două ori semnificativ, care să accentueze predispozițiile naturii pentru fantezie și pentru imprevizibil.

Din poezia lui Lucian Vasiliu aflăm îndeosebi de conspirații fictive la adresa **emoției**. Împotriva ei se ridică bagheta magică a celui care înaintează, cu mantia de purpură a unei presupuse asceze. Asceza trupului corespunde sărbătorii utopice a spiritului — moartea în fiecare seară, odată cu grăuntele de fericire descoperit în combinația miraculoasă. Fericirea alchimistului echivalează deci cu provocarea „strălucitoare" a morții. Invenția lui semnalizează dispariția fiorului vital. Odată cu obținerea substanței, agentul se evaporează. A înfățișa — a te înfățișa — înseamnă a înceta să exiști. Actul însuși al scriiturii urmează această strategie: „Următoarele cuvinte pe care vreau / să le scriu / îmi pregătesc un ștreang de zile mari." Rațiune învinsă — paradis provizoriu. Lovitura de grație a esenței dezvăluite, iată finalitatea „felului de a înainta." Dincolo de experiența existențială sintetizată, se insinuează și o morală a acțiunii, condiția ei. Poemul începe să fiinteze odată cu transgresarea sentimentului în pura abstracțiune — cu anularea senzualității.

Desigur, judecată așa, poezia lui Lucian Vasiliu nu ar rafina decît motive binecunoscute. Poetul are însă un ton al său, în cele mai reușite texte. A se vedea că ele sînt și cele mai lirice: **Narațiune, Privind printr-o sticlă goală, Ștefan, zis tatăl, Mărturisesc, Despre emoțiile unei promenade cu tricicleta, Hic et nunc, Poem final.** Există aici un amestec original de luciditate răsfrîntă în contingent și sensibilitate metafizică, originalitate care provine tocmai din faptul că opțiunea categorică a poetului nu se îndreaptă explicit către nici una din ele; un amestec de ironie și dramatism, căci sub orchestrația fantezistă, sub cochetăria cu fericirea dobîndită prin artificiu continuă să se audă basul continuu al scepticismului. Realitatea e prada utopiei, dar în acest joc inteligent și rafinat răzbate totuși cu claritate tristețea arlechinului. Renunțînd la unele gratuități — „Corbi nenumărați (ai lui Poe ai lui Tradem / ai lui Bacovia **ai lui Poe din Copou**)", s.n., „Gazda noastră are trei / ochi, dintre care unul e orb", „11 ani prenatali am așteptat pînă să te cunosc" —, poezia, de pe acum remarcabilă, a lui Lucian Vasiliu, ar cîștiga în profunzime.

Costin Tuchilă

*) **Lucian Vasiliu: „Despre felul cum înaintez", Editura „Albatros", 1983.**

CRITICA

UN ESEU „BIOGRAFIC"

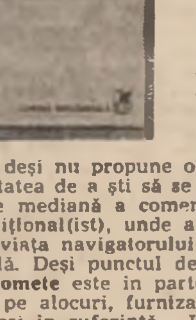

Nu e cazul să fim „concesivi", așa cum sîntem consiliați, în cazul tinerilor debutanți în ale criticii, pentru a nota debutul modest, deloc spectaculos (în ciuda premiselor), „corect" în parte, pe alocuri compromis de stilul indigerabil și de incongruența unor analogii și „probe", al lui Victor Atanasiu *). Eseul „biografic" al tînărului critic (căci acesta se ocupă de biografia așa-zicînd „textuală" a lui Ilie Moromete), deși nu propune o lectură modernă, nu are calitatea de a ști să se păstreze prudent pe acea linie mediană a comentariului „sfătos" de tip tradițional(ist), unde apele se tulbură mai greu iar viața navigatorului e dulce, dar vai, previzibilă. Deși punctul de plecare a **Vieții lui Ilie Moromete** este în parte polemic, menținîndu-se așa pe alocuri, furnizarea probelor contrare e uneori în suferință. Interpretul contestă de la început (exagerînd puțin în chip strategic) unghiul „clasic" de lectură al romanului, propunînd totodată cîteva puncte de discuție demne de tot interesul; el polemizează, prin urmare, cu unele dintre cele mai importante determinante pe care cei mai insistenți comentatori de pînă acum ai lui Marin Preda (M. Ungheanu, Eugen Simion, Nicolae Manolescu, Valeriu Cristea) au crezut de cuviință să le atribuie personajului. Din punctul de vedere al lui Victor Atanasiu, Ilie Moromete este un „reformator", nu un „conservator", un tip pragmatic, de o luciditate camilpetresciană (!). Să mai notăm, în aceeași ordine de idei, că personajul e inclus în clasa „modelatorilor" de conștiințe, pedagog pînă în măduva oaselor, nu un ilar „iresponsabil", un „conștient", nu un „inconștient" (într-o notă se polemizează cu un „comentator de perspicacitatea lui Nicolae Manolescu", în altele cu Ov. S. Crohmălniceanu sau Valeriu Cristea), nu un „bizantin nărăvit întru sofistică", ci un „calculat" ce-și urmărește „cu sînge rece" „scopurile lui dezinteresate". Care ar putea fi cauza acestor rătăciri ale criticii (în treacăt fie vorba, lucrurile nu stau chiar așa, și aceasta e lesne de văzut doar aruncînd o privire prin **Scriitori români de azi**, I, p. p. 398—430, unde sînt menționate nu numai cîteva din „descoperirile" eseului de față, ci și posibile argumente contrare lor)? O eroare importantă a criticilor a fost aceea (incredibil, dar adevărat!) că au purces nu de la personaj spre discutarea ansamblului textual, ci (culmea!), de la text spre personaj — ne dezvăluie comentatorul. Pornind invers, adică de la propria imagine despre personaj, excerptînd din text pasajele convenabile și organizîndu-le pe cele „incomode" de-a lungul firului demonstrației, criticul ajunge însă nu de puține ori la confirmarea punctului de vedere contestat, la contradicții cu sine însuși: dacă Moromete e cel de mai sus, atunci cum poate fi donquijotesc (în ciuda afirmațiilor autorului, care, cum se știe, nu importă în critică decît într-un eventual demers psihanalitic) — p. 42, sau, dacă e un tip „pragmatic", cum poate fi adeptul unui „primum philosophari" (p. 67)? De asemenea, a considera că Marin Preda nu e constructorul unei interesante tipologii feminine, mi se pare eronat, ca și considerarea lui Moromete drept un „învingător" (pentru că și-ar fi aflat la bătrînețe partenera „adevărată"). Realitatea, intuită de critic, dar pierdută pe drum, e că Moromete e un tip mult prea complex pentru a se lăsa circumscris unei singure paradigme caracterologice. Pe de altă parte, compararea personajului cu Maiorescu (da, Titu), cu Mahomed (!), Baudelaire (!) sau țăranul din poezia lui Ion Gheorghe, a lui Paraschiv cu Sfinxul sau Eugen Ionescu (!), iar a lui Achim cu Agamemnon Dandanache mi se pare un procedeu critic încă privit cu mefiență pentru a fi utilizat în interpretarea celui mai memorabil personaj din proza noastră postbelică.

Cristian Moraru

*) **Victor Atanasiu: „Viața lui Ilie Moromete", Editura „Cartea Româneasc", 1984.**

BIRUINȚA TINERILOR CONSTRUCTORI

Magistrala albastră

— fragmente —

Chipul speranței

Din matcă, un popor dădea peste margini,
se ridicau cei ce doreau să alunge sărăcia
și foamea, să înfringă înfringerea !
Cei fără un destin veneau să descopere chipul speranței.
Riuri de oameni cu riuri de vise veneau să zămislească
cel mai statornic vis : magistrala albastră !
Osia gîndului fusese trasată !
Topometrii fixau cu țăruși două maluri și între ele
viața urma să capete conturul unui riu.
Provinciile din nord trimiteau mina de lucru
excedentă, nemăiestrită în miracole ;
porturile veneau cu meșteri de poduri și cheiuri,
Brăila trimitea screpere și excavatoare,
Brașovul — buldozere în stare să împingă un riu,
Mărșa — uriașe bascule, furnici apocaliptice,
pe care șoferi cu trupuri atletice călăreau,
mulți,
neîndupleca ți,
împotriviți încezelii,
decși să cîștige !
Armatele schimbau armele cu uneltele de muncă,
prin ordin de front se delimitau șantierele !
Ofițerul lăsa acasă femeia cu o sărutare pe frunte ; oștașul lua pătura, gamela și sacul cu merinde.
Cu toții se pregăteau de marșul cel lung.
În valuri largi veneau brigadierii,
visători și romantici,
învăluiți de ecourile unor nume sonore, ca ale unor repezi și vesele riuri :
Salva — Vișeu,
Bumbești — Livezeni,
Agnita — Botorca !
Veneau montatorii de ecluze, inginerii desfășurînd
largi proiecte, plantatorii de fascine,
semănătorii de iarbă, artificieri, excavatoriști,
buldozeriști, macaragii, bucătărese pîntecoase,
spălătorese, închipuite secretare,
directori generali și miniștri, marinari,
frizeri pentru bărbile stufoase, screperiști,
proiectanți, scafandri, mineri, medici de șantiere,
sanitari, funcționari mari și mici, îngrijitoare
de barăci, pontatori, generali de armate,
venea cel îndestulat și cel sărac, venea cel optimist
și venea cel bănuitor,
arși în suflet de dorul de a-și scrie numele
pe o filă de eternitate,
gata să aleagă mormînt în această planetă
răvășită,
dezgolită de promisiuni și iluzii,
pierduți în imprecisul timp al șantierelor,
aminind bucuria împreunării dintre bărbat
și femeie,
nezămislind prunci,
fiindcă, iată, mai trebuia cucerită semeția unei stînci,
mai aveau de construit un canal.
Și în fiecare suflet suna o goarnă
și o speranță năștea din rana ce abia începuse
să sîngere...

Despre unele imprevizibile stări ale sufletului

Și prin toate aceste imprevizibile stări
ale sufletului,
treceau ei : muncitori,
militari,

n. grigore mărășanu

brigadieri de toate vîrstele,
icnind sub umezeala maldărului de fascine,
rupînd din stîncă hălci mari de rocă,
dalînd și taluzînd malul abrupt ca o platoșă.
Ziua turnau în operă dansul fertil al brațelor noduroase :
noaptea, cînd oboseala bătea cuie în genunchi,
visau că fac dragoste cu cea mai frumoasă femeie !
Cam senzuală imagine, ver spune puriștii cu mapă,
cei cărora trupul nu le-a înflorit de dorinți,
cei ce nu au înghițit măcar o dată lacrima
de sare din colțul gurii,
cei ce n-au cunoscut dăruirea pînă la jertfă,
nici tristețea unei după-amiezi de duminică
potențată de văicăreala unei armonici
cu burduf peticit.
Ei erau untul pămîntului,
unda primară din care încolțea floarea visului,
cercul multiplicat ce se naște cînd arunci
o piatră în ape.
Ei știau să taie munții în două,
să runțăie ca pe un pesmet plictiseala,
să bea, să rîdă cu gura pînă la urechi de farsa
deșuchiată ;
să înjure de arhangheli și luciferi cînd treaba
ieșea pe dos,
ca o naștere prevîa,
dar lacrima lor ascunsă cine a văzut-o?
Nădejdea lor din urmă cine a descifrat-o ?
Prin dragoste, prin îndurare,
ei construiau nu un canal, ci o nouă religie :
a muncii !
Palma crăpată era singurul zeu în care se putea crede :
noaptea, zeul acesta dormea pe aceeași pernă
cu muritorul de rînd.
Templul arderilor de tot erau barăcile-dormitor,
cu paturi de campanie prăfuite,
cu cearceafuri îmbîcsite de damful acru
al trupurilor transpirate,
al nelipsiților, adulaților cizme de cauciuc.
Ei credeau doar în chipul izbînzii lor,
care îmbrăca forma acestui canal,
chip ce venea dintr-o îndelungă abstractizare.
Lingura și castronul bătut de aluminiu nășteau, la ore de masă, o muzică a sferelor,
trupurile se abandonau unei păci provizorii,
bucătăriile emanau arome ce atrăgeau guri
flămînde.
Ce zeu mai putea stăpîni această lume smulsă
din rădăcini ce căuta albia ?
Zeul lor era vrerea lor și el purta chipul eternității !

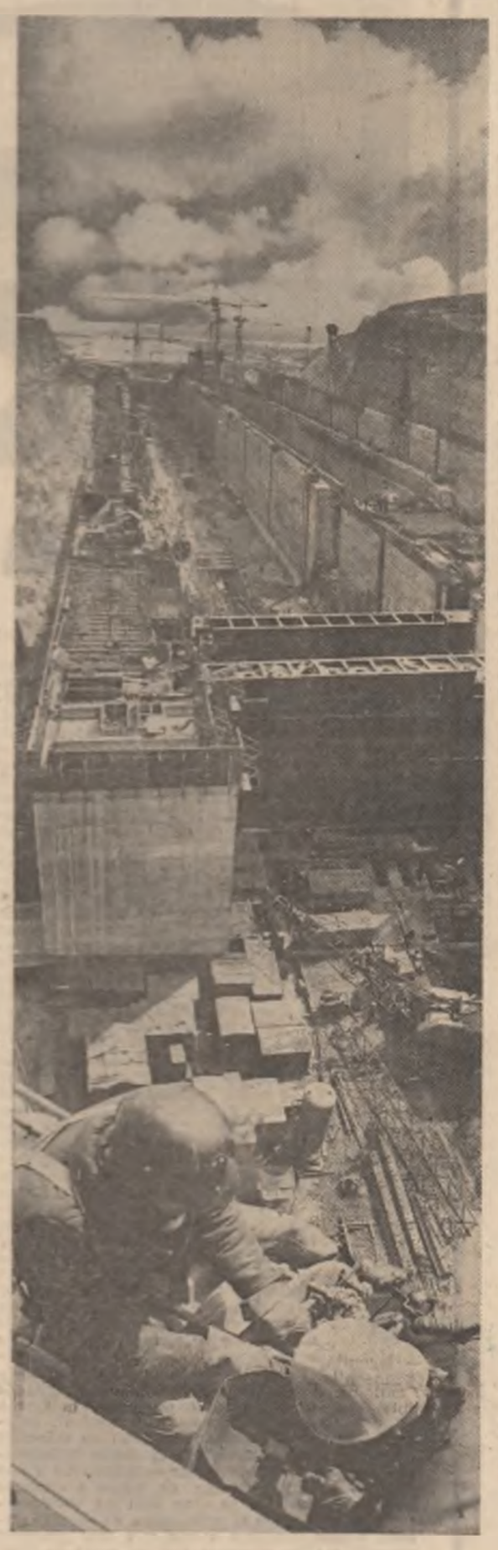

Un fluviu ca puterea

Un ORAȘ cu case albe,
cu mesaje albe,
o frumoasă încoronare a primăverii
la AGIGEA
Aici, împreună, așteptăm Dunărea
Așteptăm pe un țărm tînăr,
linie dreaptă trasă în spațiu...
Îmi privești în ochi cu nesațiu :
mișcarea liberă a valurilor,
sărbătoarea pămînturilor...
Timpul strălumnează o zi exactă,
ochii mei spun mai mult decît o dată...
Semper !!!
Da, totdeauna și pentru totdeauna vezi și tu.
O țară cu mesaje albe,
un fluviu ca puterea sîngelui, devotat.

Valeria Deleanu

Chipul tînăr al unei epopei

Urmare din pag. 1

rilor ecluze ce mărginesc Canalul, nu trebuie să vedem numai extraordinara biruință arhitectonică și de știință inginerească, fără precedent în România, întru totul comparabilă cu cele mai mari lucrări de asemenea gen realizate vreodată în lume. Trebuie să vedem și biruința oamenilor care, construindu-se pe ei înșiși în bătăliile fără număr ce s-au consumat înaintea victoriei, s-au ridicat la înălțimea și puterea unui ideal. Creînd un simbol pentru măreția planetei, și-au ridicat privirea și avîntul spre culmi niciodată visate. Adeverind, prin faptele lor de zi cu zi, adevărul că epoca de după Congresul al IX-lea este epoca visurilor ce pot prinde făgașul realității prin munca, încrederea și biruința noastră.

La 26 mai, a fost momentul cînd epopeea a consemnat o atare biruință. Pentru că nu întîmplător — nu, nicidecum întîmplător, ci tocmai printr-o credință fierbinte că timpul ce vine va duce mai departe această biruință, tinerii brigadieri ai Canalului Dunăre—Marea Neagră au zidit în baza promontoriului de pe malul drept, acolo unde se va ridica Monumentul tineretului, cilindrul metalic conținînd pergamentul depus în inima acestui „monument ce va dăinui peste veacuri, ca generațiile viitoare să știe că noi ne-am făcut datoria față de patrie". Datoria sfîntă față de patrie împlinită de cei peste 46 000 de tineri sub eroicul însemn al brigadierilor, cu știința lor că tinerețe înseamnă, atunci cînd este trăită frumos și adevărat, dăruire pentru idealul țării, pentru împlinirea nevoilor sale. Cifrele de plan pe care le-au realizat și depășit acești brigadieri pot să nu vă spună foarte multe. Dar, dincolo de ele, zidită în fiecare metru cub de betoane, înălțată în fiecare metru de cofraje, cuibărită în fiecare tablier, este credința în puterea de a construi, de a construi frumos și durabil pentru ziua de mîine.

La 26 mai, epopeea a consemnat și acest legămînt de viitor, al speranței împlinite dar niciodată sfîrșite.

„AM VĂZUT PRIMA OARĂ ÎN VIAȚA MEA MAREA"

Căci, acum patru ani, în plin vacarm dezlănțuit al camioanelor care se alergau parcă unele pe altele, într-un șir nesfîrșit de praf și urlete de frînă, consemnam o exemplară mărturie de credință. Exemplară în măsura în care brigadierul Danielescu Adrian, venit de undeva din munții Neamțului, poate fi un simbol. Îi revăd silueta, sprijinită de cupa unui excavator, omul — ridicol de plăpînd în fața masivității neclintite a zimților de metal. Avînd, în spate, o imagine pe atunci mi se părea a fi comună, acum, și ea, un simbol — zidul de calcar parcă dăltuit perfect în linii adînci, perfect paralele, mărturie a luptei ce se ostoise doar o clipă. Iar la întrebarea, e adevărat de rutină dar oare cîte întrebări, privite de departe, nu sînt de rutină, ce i s-a părut a fi deosebit în viața lui de șantier pînă acum, mi-a răspuns : „În primul rînd aici am învățat să minuiesc pentru prima dată excavatoare de talia ăstuia (și l-a privit, cu un amestec de prietenie, dragoste, pasiune, dar și de îndîrjire care dădea măsura adevărată a legăturii dintre ei). L-am învățat greu, că e solul foarte greu. Da' mi-am zis că ori eu, ori el. Și cum costă scump. I-am luat încet și cu grijă, l-am pus pe roate și acuma scoate tot ce poate. Asta o dată. Al doilea, aicea am văzut pentru prima oară în viață marea. Nu pot să vă spun ce-am simțit. Și m-am jurat, zău așa, tovarășe reporter, cînd o avea fi-miu zece ani, că acu are un an, să-l aduc aici, cu vaporul în plimbare pe canal, să rog să se oprească cam unde oi socoti eu că mi-a fost excavatorul și să-i zic. Uite, mă băiatule, aicea s-a luptat tata !".

CEEA CE NU SE SCRIE ÎN CĂRȚI

La 26 mai, epopeea scrisă de acești oameni, le-a dat drumul vapoarelor. Oare ce legătură adîncă, de nepovestit prin cuvinte, se făcuse atunci în sufletul tînărului brigadier, luptîndu-se cu peretele de calcar, cu propria știință de a conduce monstrul de sute de tone și imaginea nesfîrșitului mării ? Oare ce a dus la îndîrjirea lui, nu numai în fața bazaltului și calcarului, ci și în fața timpului, reducîndu-l, învingîndu-l cum supunea excavatorul și peretele lui de calcar, venind deja, cu imaginația, într-un timp al plimbării fără griji ? Există o explicație. Cea a credinței lor profunde că sînt, în tot ceea ce fac, o generație a învingătorilor. Chiar dacă utilajele n-au mers întotdeauna la randamentul citat în manualele de inginerie, chiar dacă drumurile, la sfîrșit de toamnă, se înfundau în noroaie asemănătoare unor imense mocirle în care vedeai cum înoată în răstimpuri carcasele camioanelor care-și făceau loc, cu regularitate de metronom, prin mil și ploaie, sosind la bazele de recepție... Chiar dacă... Și tocmai de aceea nu s-au lăsat învinși. Tocmai fiindcă foarte mulți dintre ei, elevi, studenți, aici au învățat prima oară ce înseamnă munca de șantier. La 26 mai, epopeea le-a înnobilat efortul prin trecerea lui în istorie. O istorie imposibil de scris, aici, altfel decît prin curaj și abnegație să plec de aici, pe un alt șantier, decît cînd am să văd trecînd primul vas prin ecluză" îmi spunea un tînăr inginer care tocmai își terminase, acum doi ani, perioada de stagiatură, construind o hidrocentrală pe Olt. „N-am să plec, n-am să plec chiar dacă e mai greu decît mi-aș fi închipuit. Am învins greutăți despre care nici măcar nu scria în cărți. Ne-am luptat cu un timp cînd de Sahara, cînd de tropice. Am construit ceea ce profesorii noștri credeau că nu se poate face în stadiul actual al tehnicii noastre. Și am lucrat în cea mai mare parte cu utilaj de-al nostru, românesc, pe care tot noi l-am testat, noi l-am omologat în condiții extraordinar de dificile. Ce-au făcut deosebit tinerii ? Nu mă întrebați, fiindcă ar trebui să vă povestesc zi de zi, tot ce-am făcut aici. Tinerii noștri s-au zbătut să fim în frunte. Noi să facem Canalul, să arătăm lumii întregi că dacă ne-am pornit pe ceva, apoi îl și facem. Și bine".

„VREAU PE CANAL CU VAPORUL !"

La 26 mai, epopeea a consemnat că valoarea curajului, a entuziasmului și încercării sînt valori cu care lucrăm în construcții, fie ele de oameni, fie ele de gigantice obiective.

Iar dacă n-ați fost niciodată în acești ani să vedeți cum se construia Canalul, ar trebui povestit drumul care șerpuia parcă la infinit printr-un pustiu de praf arzător, suind coline, împiedicîndu-se din cînd în cînd de enorme aglomerări de utilaje, ajungînd deodată pe o creastă unde, deodată, te izbea sunetul ce creștea asurzitor, reflectat perfect de pereții de stîncă — erau acolo zeci, poate sute de camioane de mare tonaj, excavatoare, buldozere — și imaginea furnicarului în mișcări rapide, descoperit doar cînd norii de praf erau împinși de vînt. Aici, pe culme, vorbeam cu unul dintre cei mai vechi brigadieri ai Șantierului național al tineretului care-mi mărturisea simplu, ca și cum ar fi vorbit de un lucru oarecare și nu întîmplat lui, ci altuia, pe care de-abia îl cunoștea. „De ce-am rămas ? Păi mi-am zis că dacă au trecut anii de contract să cer să muncesc tot aici, că mi s-a făcut drag de Canalul ăsta. Să-l termin. Mi-am adus și nevasta. Unde-i ? Doarme. Că e schimbul celălalt pe excavator. Nu-i greu. Că v-am spus că iubesc munca asta, îmi e drag să stau cu tinerii ăștia pînă om termina și or pleca cu toții. Și atuncea îmi iau nevasta și copiii și plecăm o lună la mare. Da' mai întîi și întîi, tot cu vaporul pe Canal vreau". Povestea simplă care ascunde, dincolo de ea, ceea ce, în alți termeni, dar referindu-ne mereu la acest adevăr, am numit „romantismul revoluționar". Căci și acest tînăr căruia i s-a făcut drag de Canal, care-și adusese soția și copiii, are în suflet sădită adînc credința în victoria luptei pe care o duce generația sa — generație chemată de secretarul general al partidului să ducă pe mai departe romantismul revoluționar al părinților noștri, comuniștii.

La 26 mai, epopeea împlinea o nouă izbîndă a idealului revoluționar îmbrăcat în salopeta albastră a brigadierilor.

Brigadierii pe care i-am întîlnit, în tabăra de la Straja, grupați ciorchine pe bănci, pe mese și pe ferestre, într-o după-amiază de ploaie prelungă, să asculte seara de cîntece și dansuri populare pe care reprezentanții diverselor județe voiau s-o ofere pentru un reportaj al Televiziunii. Și am asistat atunci la o competiție de selecție, de o rigoare absolut surprinzătoare, comparabilă cu efortul și disciplina lor de peste zi, căci, firesc, tinerii eroi ai faptei nu voiau să cînte și să danseze oricum. Aveau ambiția să iasă. Și a ieșit. O dovadă ? Nu. Mai degrabă, încă o confirmare. A unei dorințe de mai bine care este esențială pentru conștiința acestor oameni cu care am avut ocazia să stau de vorbă și care, într-adevăr, nu aveau decît o neliniște. Aceea că nu știau ce fapt să-l prezinte ca fiind mai semnificativ, pentru că, vorba unuia din ei, „stînci găurim noi toată ziua, da' să-i vedeți pe cei de la camioane, că n-apucă s-adune de pe jos în ritmul nostru". Semnificativ ? Simbolic mai degrabă pentru conștiința și siguranța de sine a unei generații căreia-i aparține viitorul. Siguranța pe lucrul bine făcut care lasă întotdeauna loc și zîmbetului și bucuriei.

ZÎMBETUL ȘI BUCURIA UNEI GENERAȚII

La 26 mai, epopeea a notat zîmbetul și bucuria unei generații, a unui întreg popor, în afirmarea de sine stătătoare, în drumul său către lumină.

Fără îndoială, căci acesta a fost, întotdeauna, drumul spre împlinirea victoriei. Canalul Dunăre—Marea Neagră este un simbol a tot ce are mai bun poporul nostru, a tot ce are de înfăptuit și demonstrat generația tînără. S-a arătat aici că greutatea nu este o barieră, ci numai o treaptă, că pămîntul este învins, ușor sau greu, dar numai după ce te-ai învins pe tine însuți într-o luptă fără răgaz cu propriile neputințe și limite, s-a arătat aici că vrednicia părinților s-a transmis în flacăra sufletului copiilor aflați acum în același vuiet al construcției, al edificării de edificii. Din ce în ce mai mari. Din ce în ce mai puternice. Pe măsura idealurilor noastre de tineri Meșteri Manole izbindind lucrare după lucrare, punînd sufletul nostru la temelia fiecăreia, îndu-i, prin aceasta, putere de a răzbate timpurile.

La 26 mai, epopeea scrisă anunța altele ce urmau să se scrie.

Căci, firesc, drumul generației care a construit Canalul nu se închide aici, oricît de semeață ar fi culmea. Căci acesta este adevărul pe care l-am învățat în epoca de extraordinare prefaceri pe care o trăim și anume că drumul nu trebuie considerat niciodată încheiat, că sufletului nostru de tineri revoluționari îi trebuie mereu noi și noi zăgazuri peste care să treacă, noi obiective ce se cer a fi împlinite. Va urma o altă construcție gigantică ce va continua pe aceasta, va mai urma apoi o alta și alta din nou... Iar școala de muncă și viață, de educație revoluționară și patriotică a marilor șantiere naționale va fi dusă prin inimi și conștiințe tinere, mai departe. Pentru că niciodată dragostea de țară și neam nu poate apune.

Iar epopeea al cărei punct final a fost la 26 mai, aceasta înseamnă, pentru eternitatea planetei noastre — dragostea de țară și neam a unei generații ce a crezut în visul măreț al unei construcții întru totul demnă de clipa de astăzi, de frumusețe și împlinire a țării. O construcție în care se află adînc săpat un chip tînăr. Un chip tînăr, un simbol peren al biruinței.

Trenul acela urcînd

Cum coboară prin mine colinele
încărcate de ceață
și trenul acela urcînd greu
împotriva rîului umflat de ploi.
Pînă aproape de roți îi ajung apele
și el trece ca un somnambul
peste vîrtejurile galbene.
Din cînd în cînd oprește prin gări
zornăind de întunecime și ploaie.
Se aud chiote tăind mohoreala cerului,
chiote pe care trenul le-ncarcă mereu
și le cară cu sine.
— Pleacă recruții, spune cineva,
recruții din Ardeal totdeauna
știu să umple trenurile de cîntece.

Inscripție de constructor

Linia dreaptă ridicată spre cer
în fierberea betoanelor,
ca o dezdoire a coloanei vertebrale
de-a lungul istoriei.
Zgura îndepărtată din temelii
pentru pacea visului din înalt.
Cîntec de corn acolo, în pădurea
de gînduri, apropiata de adevăr.
Chipul omului —
ca un arbore dimineața,
imn Soarelui, mînă lui,
cu toate degetele arse
în fierberea betoanelor.

Scrie pe arbori

Scrie pe arbori o hieroglifă de-nțelepciune,
taina ei brăzdează înalt pînă unde
răsar frunzele, florile și minunile
fructelor blinde îndrăgite de zei și de oameni.

Fie cunună celor ce sînt și ce fi-vor,
în puterea destinului o lumină mai mult
dinspre simburii dătători de puteri,
dinspre pacea din adînc, rădăcinilor.

dumitru bălăeț

A rămîne, a pleca, a te-ntoarce —
în arcuirile timpului mai înalte mereu,
cu sevele, drumuri și drumuri prin capilarele
vîrstelor, fără istov năzuind către Soare.

Alcătuiri albe de vis vin deasupra
odată cu primăverile și cu norii,
lasă puterile tale să năzuiască acolo,
scrie pe arbori o hieroglifă de-nțelepciune.

Matei Basarab și cărturarii

La Arnota, sus în munți,
stă Matei Basarab și veghează.
E de baci de-al bătrîn chipul lui
dus în frescele milostive.

Jur-împrejur, cărturarii-s cu el peste veac
la un sfat din vecernii.
Clopote bat a chemare și sîrg
și s-aud în destin
cum iubirea de țară s-aude
bucium mai sfînt întru toate
ale Gliei străbune.

Înălțatu-le-ai, Doamne, să le știm a urma
ziduri și litere deopotrivă.
În lăcașuri bogați anii tăi,
precum slovei române dăruitu-i-ai
izvoarele limpezi. Într-o parte și alta
de munți cum curg ele
după turmele blinde.

Și iarăși venim spre osîrdia ta de-început,
mierea cuvîntului s-o sorbim dintru Pravile,
Neagoe-Vodă și Negru Dintîi
îți înconjură chipul și fruntea,
urci cu ei către mit, jertfa zidirii
înțeleptii s-o știe
mai puternică decît moartea,
mai înaltă ca ea,
sus în munții de-apururi ai Țării.

La Ulpia Traiana

Livezi de meri, de pruni, de nuci
la Ulpia Traiana! Răsar pe lîngă ziduri
și tresaltă-n vînt,
o lege au și legea lor e rodul,
și crengile-ncărcate coboară spre pămînt.

Și Glia blindă le ridică-n slavă
mai tinere, mai fragede, mai roditoare încă,
și rădăcinile mai în adînc coboară
să se fixeze-n temelii de stîncă.

În poala lor și-a Timpului, umbrit un sat acolo
își crește pruncii teferi
și-i logodește-n veac;
pe vechile zidiri tresar înalte ierburi,
și-n ierburi, multe florile de mac!

Își împletesc cunună sfioasă și tăcută
și mor ca să renască în rotocoale sfinte,
prinos al sîngelui voinicilor din vremuri,
a Mumei Glie-aducere aminte.

Cuib de raze

Satul stă-n vale ca un cuib de raze,
natal veșmînt al vieții și-al luminii
cînd frunzele dau foșnet sus pe dealuri
îl știu tăcut, al lor și-al rădăcinii.

Cine-a plecat în zboruri lîngă fruntea
de munți înalți, de stele temerare,
îl poartă-n inimă, ca pe-o emblemă sfîntă,
satul natal, din vechile-i hotare,

cu amintiri de-o apă argintie,
cu aspra trudă de la cîmp, din zori,
cu turmele mugind venind spre case,
cu horele de fete și feciori.

Oricît te-ai duce peste zări de-a-notul,
oricît te-ai zbate pe-ale vieții valuri,
să știi că un izvor de apă vie
i-acolo sub copacii dintre dealuri,

că Patria de-a pururea se-nalță
și pe terase noi duci florile-i din vaze,
dar jos la temelia ei să știi că încă
satul stă-n vale ca un cuib de raze.

Țara Hațegului

Între multele țări ale țării,
Țara Hațegului e o mîndră cunună,
mai demnă de slavă și de poem
pe cît mai înalte-i sînt zările
și munții din jur îi zimțuiesc cerul.
și aerul ei e mai sever
și trebuie să-l respiri cu tot pieptul.

Din cînd în cînd în razele soarelui
se văd sclipiri de suliți și de săgeți
și auzi șuier de lumini depărtate.

Prin Timp se adună turmele
și pleacă de-aici spre munți și spre văi,
și fluierul care le însoțește e fără păstor,
păstorul e-n pietrele drumurilor,
în frunze, în nouri, în ape.

JURNAL DE POET

Iubirea de patrie

După un deceniu și mai bine de la așezarea în fruntea cugetărilor, articolelor, studiilor mele scrise în afara cărților de Imne a acestui titlu Iubirea de Patrie *mă aflu acum în fața acestei cărți gata de tipar căreia nu-i pot da altă denumire mai potrivită cu cuprinsul ei decît tot* Iubirea de Patrie.

Cărțile mele de poezie se numesc Imne *iar celelalte se cheamă* Iubirea de Patrie : *două titluri și atît. Cu cît trec anii ceea ce a apărut în viața mea în anii febrili ai tinereții pe calea mai degrabă a intuițiilor fulgerătoare s-a așezat acum și aprofundat și-mi este limpede că numai fiind ancorat în ființa unui neam și loc în istoria unei Patrii poți aduce roadă.*

Cît am iubit această istorie națională, jertfele și suferințele acestui neam românesc, cît am suferit și m-au durut scăderile lui, cît m-au bucurat înfăptuirile lui cu măsura dragostei față de propriul meu popor vor fi măsurat, prețuit sau uitat de către cei ce vor veni.

Proba cea mai sigură a acestui adevăr o văd în faptul prețuirii ce o simt adînc în inima mea față de aceia dintre înaintași care au iubit cu adevărat acest neam, cum au fost cronicarii, cum sînt Eminescu și Goga, Pârvan și Nicolae Iorga, Kogălniceanu și Bălcescu și atîția alții pe care îi citesc și recitesc cu aceeași lacrimă cu care ascult freamătul pădurilor.

Am plîns de fericire pe Acropole, pe colinele Romei, dar înaintea lor am privegheat cu anii la Putna lui Ștefan al cărui mormînt l-am plîns și eu ca toți înaintașii mei, am îngenuncheat lîngă capul lui Mihai Viteazul, am scris și cîntat Războienii și Mărășeștii, Maramureșul și Dobrogea, Moldova cetăților și mănăstirilor, am bătut pe jos istoria neamului meu de la Sarmisegetuza strămoșilor la Roma cea mică a Blajului călcată de tînărul Eminescu. Am înțeles din cît am studiat că dragostea de neam și țară este sfîntă și îngăduită fără margini, căci așa cum bărbatului îi este îngăduită și socotită sfîntă dragostea față de mulțerea cununiei și tinereții lui, și această dragoste numai pentru o femeie din cîte sînt în lumea aceasta nu i-o socoate nimeni să semn al nedragostei pentru altele tot așa dragostea de țara strămoșilor îngăduită este omului căci prin pustiul ei el cuprinde lumea toată, căci prin delimitare mai degrabă prin a fi credincios în puțin în multe poate fi-vei pus între creștere și ocrotire.

Am învățat de la Heideoger al cărui drum l-am bătut pentru o vreme, că reușașarea nu se, verzicht nimm nicht, ci dă, dă putere, delimitarea, adîncirea în experiența spirituală unicomară în istoria unui popor este cheia a vieții.

Patria, he patria vine etimologic de pater pitryas care a dat vater, iar la noi vatră, părinte. Patria vatra fiind locuința Părintelui. De la destrămarea imperiului roman destrămat ca imperiu datorită dreptului neștiuților așezat spiritual acum aproape două milenii în ocele lumii de foc despărțite ce au pătruns în istorie adevărind ca sacru dreptul fiecărui neam, la viața deplină a Logosului.

Am apărat această cauză a fiecărui neam egal după natură îndreptățit în spirit de-a încape universului Logosului, dăinuirea umanității în neamuri egale fiind forma existenței depline care nu suportă schimbări ci doar a profundări intru spiritualizare și transfigurare, căci în eschaton neamurile vor veni cu măreția lor dobîndită prin existența istorică.

Am apărat și am vorbit la întîlniri internaționale între diferite țări și culturi în favoarea spiritualității naționale a națiunilor egale.

Căci existînd ca neamuri avem aceeași comoară universală a Logosului tăinuită întreagă de mai multe limbi și neamuri, aceeași avere fiind a mai multora întreagă este de atîtea ori mai multă. Este acesta un fapt al economiei divine căci unde slăbește organismul vital biologic spiritual aceeași putere este în floare în altă parte. Sînt neamuri în plină toamnă, altele în plină primăvară. Mereu ceea ce este esențial omului undeva este în deplină rodire și frumusețe.

Rosteam acest adevăr în acest an la cea de-a treia întîlnire a popoarelor mediteraneene ce a avut loc în Sicilia între scriitori, oameni de cultură din 15 țări și această pledoarie în favoarea neamurilor a fost întreruptă de aplauze.

Dar, iubirea de neam, iubirea de Patrie înseamnă a te angaja la greul păstrării ființei morale spirituale a unei comunități și în acest fel numai astfel te poți ști apărînd interesele vitale ale umanității căci frați suntem cu toți pe fața pămîntului și în cele din urmă Patria noastră este această planetă, această lacrimă transfigurată de dor și suferință printre stelele universului al cărui destin fericit îl știm de două milenii legat de bucuria nunții resurectionale a Logosului întrupat în istorie așa cum îl știm și în Miorița noastră.

Au trecut două milenii aproape, cum spune Bălcescu, de cînd s-a dat dreptul și dreptul neamurilor la existență istorică, de cînd fiecare vatră — pater p-i-r- a devenit centru al lumii alter și tată spre sfîrșitul celui de-al doilea mileniu neamurile există și vor să existe ca etere necunoscînd o formă de existență mare rodire mai binecuvîntată.

Marii patrioți de pretutindeni n-au greșit în arătoarea lor dragoste : să fiu eu mai degrabă lepădat decît neamul meu, iubirea plină la mărturirea de sine pentru neamul propriu cum transpare din celebrele epistole pauline este restituirea marilor inaugurați pînă astăzi.

Singura grijă rămînînd-ne de a fi gătiți credinci unei asemenea slujiri în ființele noastre cele bune, în sufletul nostru, în cugetul nostru curînd și răbdător atîta de arzătoare iubirii care toate le rabdă, toate le crede, toate le nădăjduește și nu va pieri niciodată, arzînd iubirii noastre și a poporului nostru — Iubirea de Patrie.

Ioan Alexandru

sandu ștefănescu

O altă scrisoare mamei

Victoriei Ș.

...Și dacă vii în ceas adînc de noapte
și-mi spui că încă ești și n-ai să mori,
mai dă-mi speranța caldă dintre șoapte –
sărută-mă de dincolo de nori,

și dacă ochii vor să te mai vadă
și încă te mai plîng și te mai cer,
mai mîngîie bătrîna lor arcadă –
sărută-mă de dincolo de cer,

și dacă rob rămîn unei iluzii
și tot mai cred că-n lume nu se moare,
mai stai în preajma mea și mai întîrzii –
sărută-mă de dincolo de soare,

și dacă-s adevăr spusele tale
și dorul mamei este cel mai mare,
mai dă-mi refrenul cîntului de jale –
sărută-mă de dincolo de mare...

...Și dacă zorii chipul ți-l îndoaie
și-l șterge ora crudă peste zi,
mai dă-mi pe valea ochilor o ploaie –
sărută-mă din orice loc ai fi...

Rondelul imposibilei iubiri

Ai să mă ierți că am venit devreme !
Eu te-am iertat că ai venit tîrziu...
Unde-am fi vrut, nu ești și n-am să fiu –
zadarnic plîns de dor o să ne cheme.

Speranța noastră inutilă geme
cu glas de glod căzut peste sicriu.
Ai să mă ierți că am venit devreme !
Eu te-am iertat că ai venit tîrziu...

Avem pe frunți cu totul alte steme,
dar eu, nebunul, totuși îți mai scriu
și soarta o sfidez cît mai sunt viu
și te iubesc sub zodii de blesteme –
poate mă ierți că am venit devreme...

De fapt, viața

De fapt, aici jucăm o horă,
jucăm, mai stăm, și abii vin –
cu fiecare pas de-o oră
mulim puțin cîte puțin,

și beți de-aromele de floră
cîntăm pădurenicul senin
și adevărul se devoră
pe buze unei cîni cu vin,

călcăm holere incolore
cînd jocul pare mai divin
și numai amintiri sonore
în haita horii ne mai țin –

că, fără un precis motiv,
cîndva murim definitiv...

Lacrimi pentru cartea de recitire

Nu cred un alt decembrie mai crud
mai cîine ca acesta ce vali-o
în măreața higului, Nichita,
să-și ducă glasul unde nu-i aud.

Noduri și semne s-au îndoliat,
ortani, sul și sfera jelesc blînd,
în dulcele stil clasic, ora cînd
Belgradu-n cinci prieteni o plecat.

Cu Alto, fericit descoperita,
în 11 elegii retras,
cu neuvintele ce mi-au rămas –
te țin sub cior de inimă, Nichita...

Copilul meu, copiii tăi...

Suriți umblînd pe sure văi,
ne regăsim acum în ei,
doar ei ne spun ce-a fost și ce-i –
copilul meu, copiii tăi.

Cu glasul lor de zurgălăi
ne-alintă dulci derbedei,
ei sunt pe viața noastră zei –
copilul meu, copiii tăi.

A dragostelor vechi văpăi
o mai ghicesc în ochii grei
și-n păr, un cîmp de ghiocei,
copilul meu, copiii tăi...

...Puteam fi uno – tu și eu,
copiii tăi, copilul meu...

POVESTIRI din Țara Marelui Cer

ion longin popescu

Saskatchewan, Teritoriile de Nord-Vest de Canada!...

Provincie a nesfîrșitei Prerii. Țară a Marelui Cer („The Big Sky Country"). Întinderea este atît de vastă, încît întîlnirea cupolei cerești cu pămîntul, la orizont, pare a fi amînată la nesfîrșit. (N-am călătorit pe ocean, dar cred că priveliștea este în multe privințe asemănătoare). Mergi ceasuri întregi cu automobilul, fără a găsi un punct de sprijin pentru vedere : un deal sau o pădure, care să-ți ascundă cît de cît orizontul... Există, totuși, cîteva mici coline de pe care poți desluși, fascinat, curbura pămîntului — demonstrație în nuce a faptului că, nu-i așa, globul nostru este sfîrșit rotund. Aceteasta majestuoasă a acestui „scenariu" (în engleză, se știe, „scenary" înseamnă și pîrtie) este sporită, mai cu seamă în luna august, lunile secerișului de nesfîrșitele lanuri de grîu. Cerul — țară ființa de o perfectă ubicuitate a Preriei ! Oriunde te uiți, pe oricîte unghiuri ai privi te-ai abate, mergînd în mare viteză și în întregă, spre Nord, spre Sud, spre Est sau spre Vest, nu vezi altceva decît grîu ! Țara Marelui Cer este astfel și Coșul cu Pîine al Lumii („The Bread Basket of the World").

Pentru un roman, și în general pentru un european, o asemenea desfășurare a imensității nu poate fi, la prima vedere, decît indiciul că ne aflăm pe o altă planetă. Este impresia cea mai puternică a primelor zile din lunga mea călătorie pe ocean meleagurilor. Șocul acomodării îl este, în cazul faptului că gazdele mele, care m-au adăpostit la aeroport, se numesc Donișan, Maximovici, Pavlovici, Rosca, Stîr, Zahariuc, Lascu. Toți oameni de vîță veche, urmași ai temerarilor colonizatori dinainteaș, celui dintîi război mondial. Și toți căutînd să mă simt cît mai bine, încercînd să mă inițieze în atmosfera și viața Preriei. Cei dintîi lucru, determinant, a fost să mă duc la ferme. Acolo, ajutorul și în general divertisment, voi înțelege cum a fost posibil ca în urmă cu 80—90 de ani, pe aceste pămînturi, năvălitorile de nimeni, din partea lor geografică de la Pădurea Lacul, să-și aducă tineri oameni din Bucovina și Dobrogea (oameni din Bucovina Țarii, de aceea, de aceea de aceea și de pomenitele oraș și valoroasele). Alături de englezi, germani, scandinavi, polonezi, rusi, sîrbi, maghiari, românii au colonizat aceste teritorii, adăugînd-le la starea infrastructurii de astăzi prin incredibile sacrificii. Nu a fost o aventură asemănătoare cu aceea a cuceritii Vestului american. În care intîi au vorbit armele și apoi legea și construirea de așezări stabile. Vestul canadian a fost mai mult „cucerit" de poliție (The Mounted Police), adică de lege, indianii au fost necomunicanți și orientați în rezervații, pămînturile au fost în cea mai mare parte măsurate și cartografiate. Abia după aceea au fost trimiși oameni [illegible] în Europa, pentru a da sfaturi că milioane de acri cît acro este egal cu un pogon de pămînt, de cea mai bună calitate și asigurînd pe cei dintîi, în schimbul unei sume simbolice : fiecare bărbat major primea 160 de acri, pentru care plătea zece dolari. Atîta tot. Nici o vorbă despre case, grădini, animale, unelte de muncă etc. În fabulosul pînă la, majoritatea dintre cei care se întorceau a treia Asia (Oceanul Atlantic) nici nu se gîndeau la aceste amănunte... Ei se duceau, de fapt, cu un singur scop : să lucreze cîțiva ani și să se întoarcă acasă cu bani pentru a-și cumpăra pămînt și vite. Nimeni nu prevăzuse însă izbucnirea războiului care avea să determine, printre altele, numeroasa definitivă a cîtorva mii de tineri canadieni de din străbunii, de familii și de prieteni. Ei au rămas să construiască o nouă țară, iar mîndria fiilor și a nepoților lor de azi este aceeași : pionierii noștri, așa cum a fost în fiecare popoarelor noastre diaspora, au sfîșiat locurile pe care s-au așezat. Războiul lor a fost poate la fel de aspru ca și cel din Țara Verde, și la fel ca și al fraților lor la Mărăști. Au trăit, îmbrăcîndu-și tineețea în lacrimi, în lipsuri și greutăți care-i timeau cu anii în pragul dispariției. Lumea lor face parte acum din istoria modernă a Canadei : prosperitatea Preriei de care vorbeam se datorează și pe mulți din jertfelor. Dacă neînfricatele tarlale de grîu sînt cultivate de românii-canadieni din generațiile a doua și a treia, dimitrile celor care, în 20—30 de ani de muncă supră s-au cumerat prea multe bunuri, răsar și acolo în mormintele anonime ale unor din mormintele uitate într-un pămînt care a rămas, pînă la capăt, străin, a fost prăsărit, în anii din urmă, tînărul din curțile și grădinile satelor din România. Îndeplinind ultimele datorii ale bărbaților care au murit cu țara în suflet, fiii sau nepoții de astăzi au venit în Bucovina sau în Dobrogea și au adunat, în pungi de plastic, țărînă românească. Pămîntul Patriei ca testament, pe care l-au pus apoi pe morminte...

În cele ce urmează, vom povesti cîteva dintre pățaniile acelor oameni, care au avut parte de un destin tragic, pățanii culese de la prima mînă adică de la cei care le-au trăit, ori povestite de fiii și nepoții lor.

Vom face însă o paranteză, pentru a preciza că descoperirea acestora a fost posibilă datorită invitației pe care Clubul Cultural Româno-Canadian „Mihai Eminescu" din orașul Regina, mi-a făcut-o la vara trecută. Acest club, cel mai mare și mai bine organizat așezămînt românesc din Canada, a fost înființat în anul 1973. Acum, funcționează într-o clădire nouă, avînd săli de spectacole, o berărie, un restaurant, săli de repetiții pentru Ansamblul de dansuri „Rapsodia", o bibliotecă și birouri administrative. Este condus de un președinte (Bill Donison, adică Vasile Donișan), de un vicepreședinte (Steve Roscoe-Ștefan Roșca), de trei directori (Constantin Moldovan, Vasile Zahariuc și Bill Roscoe-Vasile Roșca) de un secretar (Larry Lascu) și de un trezorier (Nick Stirr-Nicolae Stir). Desfășurînd remarcabile activități culturale, între care și un curs de limba română, clubul, ca și comunitatea românească din Regina, este deosebit de bine apreciat în cadrul multiculturalismului canadian. Ansamblul de dansuri, condus de doamna Kae Banda, a făcut turnee în America de Nord și chiar în România, în anul 1979. Cu această ocazie, în stațiunea Neptun tinerii dansatori și părinții lor au fost primiți de președintele Nicolae Ceaușescu și tovarășa Elena Ceaușescu, în onoarea cărora a fost prezentată o suită de dansuri românești. Tovarășul Nicolae Ceaușescu le-a adresat felicitări pentru frumoasa lor activitate pusă în slujba păstrării folclorului strămoșesc și i-a îndemnat să păstreze cu mîndrie și demnitate limba română, obiceiurile și datinile din vechea patrie a bunicilor lor, fiind totodată buni cetățeni canadieni și contribuind la întărirea legăturilor de prietenie dintre popoarele canadiene și român.

MAREA TRAVERSARE

1. — „Am plecat din Țara Românească în anul 1910 în luna lui septembrie... Aveam 21 de ani, vîrsta aventurii și a curajului. M-am îmbarcat la Constanța, pe un vapor al companiei Florino Ramatino din Roma. Cu mare greu, cu asteptări de zile, am ajuns în Grecia, la Atena, Acropolis... în zadar am căutat un roman... de unul am dat, dar plecase la băi... Iarăși vaporul... Apoi Sicilia, Palermo, Etna... Apoi Vezuviul, fumegînd, și un oraș căruia i-am uitat numele... Doamne, Doamne... Și transatlanticul... Nouăsprezece zile pînă la New York. Ceață. Frică. Nesomn. Rău de mare. Boală. Mureau pe lîngă mine. Îi aruncau la rechini. Ploi înghețate. Învățasem italiana. Așa m-am strecurat prin vama americană. N-aveam pașaport ;

avanti, avanti ! striga o femeie cu părul roșu, parcă o văd... Apoi au apărut unii cu pachete cu mîncare și placarde pe care scria 1 $... În aceeași zi am luat trenul spre Canada. După 7 zile, iată-mă în Regina. Trag la numărul 21, la un român unde adăstau toți noii veniți. Om bun, dar nu mi-a putut da ceva pe care să dorm... așa că vreme de-o lună, pînă mi-au sosit bagajele, am dormit pe ziare..." (Povestește preotul Ion Oncescu, 95 de ani, orb, vorbind o română perfectă, găzduit la Casa de bătrîni — „Pioneer Lodge" din orașelul Assiniboia).

2. — „Era dimineață cînd am pornit cu trenul spre București. Într-o zi din mai 1909. Frate-mi-o ăl mai mare a scos capul pe geam și i-a luat vîntul pălăria. Biata mămica plecase cu 9 copii. Ion, Petrea, Nicolae, Maria, Lisaveta, eu, Paraschiva, Dumitru, Constantin. Cel din urmă avea, mititelul, doi ani... Nu știu cum am ajuns la Hamburg, dar parcă-i văd pe agenți cum ne tăiau bagajele cu baionetele la urcarea pe vaporul ăl mare... Ne-au luat multe din ele, au luat ce le-a plăcut... Cine să le zică ceva... Aveau baionete atît de mari... Nici nu știam ce se întîmplă cu noi... Doamne, ce se-ntîmplă cu noi, în mijlocul mării... Vărsam și mațele din noi... Ăi mai mici plîngeau, se agățau de mama.. Și ea, biata, Dumnezeu s-o ierte, ne împăca pe fiecare cum putea... Din cele 20 de zile cît a ținut călătoria, nu știu s-o fi văzut un ceas fără lacrimi pe față... Știam că undeva, departe, ne așteaptă tatăl nostru, plecat cu 2 ani mai înainte... Cu gîndul la el încercam să ne liniștim"... (Povestește Ileana Munteanu, 80 de ani, o femeie încă plină de vigoare și cu o minte lucidă, al cărei tată, Petre Iorga, sătuit de medic să plece în California pentru a scăpa de friguri, a spus : „mai bine mă întorc în România"... A murit la București, în ianuarie 1932, dar i s-a pierdut mormîntul...).

HOMESTEAD

„Eu cu tata și mama, cu frații Dochiță, Ion și Macovei, am venit în anul 1910. Soru-mea Chilina și frate-meu Savu veniseră înainte cu un an. Tata, care fusese crescut de popă nemțesc (părinții lui muriseră de holeră) vorbea nemțește. Ajunși aici l-a întrebat pe un neamț în ce parte sînt așezări de români. La Dahinda, a spus neamțul. Mergem noi ce mergem, cîteva zile în șir, pînă ajungem la cumnatu-meu Zaremba, care luase homestead. Își făcuse o bărăcuță din scînduri căptușite cu brazde... Am stat cîteva săptămîni în grajd. Pusesem „two by four"-i (scînduri 2 pe 4 cm) în jurul unei gropi și dormeam acolo toată familia. Într-o seară, cînd să aștearnă mama blanchița să ne culcăm, un șerpălău, mamă doamne ! era covrigat pe patul nostru. Pămîntul era gol și în parte nemăsurat. Ierburi și ierburi, necălcate de picior de om... Totul așa cum fusese la Facerea Lumii. Guzgani, căiuți (coioți), bursuci, cai sălbatici, rațe sălbatice, vite sălbatice... Oamenii fugeau din calea lor, se băgau șoracii în bălți ca să scape. Missis Purcel, țin minte, s-a ascuns, biata, într-o bortă de bursuc... veneau vitele peste dinsa s-o omoare. Viața omului nu prețuia mult pe prerie... În ziua de 16 mai, parcă văd, s-a pornit un storm (furtună) atît de mare, că trebuia să ținem de two by four-i să nu dărîme vîntul grăjdurile. Făceam cu rîndul la ținut, că era prăpăd mare... Prin văzduh treceau roof-uri (acoperișuri) întregi ca niște păsări mari și negre ; viforniița ducea cu sine găini, baloți de stuf și fîn, ași de la bărăcuțele vecinilor... Ranch-eria lui Bill Kamp a zburat în lac cu cai cu tot. Și acum sînt ciolane pe fundul apei... Mama, săraca, plîngea și ne strîngea la piept pe noi, cei mai mici... Ne promitea că în curînd o să plecăm înapoi, în țara noastră dragă...

A trecut stormul, Ifrim Popescu, vecinul lui Zaremba, ne-a dăruit o vițică, tata și mama au început a plînge de bucurie... Am reușit, în fine, să însămînțăm oleculță de grîu pe care l-am secerat noi, copiii, cu cuțitele... Tata a săpat o groapă mai mare, a adus cîțiva two by four-i și a clădit bordeiul nostru. Dacă izbea vițica oleacă cu cornul ni se prăbușea tavanul în cap. Cînd ningea, trebuia să punem semne ca să recunoaștem unde este intrarea (povestește Dumitru Boghean, 84 de ani, un om încă în putere, jovial și plin de energie. Lucrează de dimineața pînă seara în grădină, îi plac florile, mai cu seamă cele de toamnă. S-a născut în anul 1900, la Suceviță).

6. — „Am fost tare săraci... Doi cai și o că-

teatru

Iubirile de-o viață

Pentru un scriitor prolific convertirea la dramaturgie poate fi dificilă deoarece implică o constringere la anumite rigori, specifice genului. Reputatul Platon Pardău se află la primele încercări destinate scenei și, în mod neașteptat, a căzut victimă — într-o oarecare măsură — chiar temei pe care intenționa să o atace : superficialitatea relațiilor umane, schematismul care sufocă realitatea și subminează opera de artă. Nenumăratele „probleme" sînt doar enuntate, inventariate, bifate, neflind însă analizate, elucidate, aprofundate. În spectacolul Teatrului Național regizoarea Sanda Manu, asigurîndu-și colaborarea lui Constantin Russu care a conceput un ingenios cadru scenografic și antrenînd actorii la o elaborare atentă, a reușit o meritorie „limpezire". Speculînd hibele textului, transformînd carențele în virtuți, făcînd în așa fel încît „adevărurile" să pară voit rostite pe jumătate, se lasă o mariă de relativitate care aduce un plus de verosimilitate afirmațiilor nu totdeauna articulate realist. A fost aplicat un binevenit coeficient de umor, în fond o „autocritică" ironică pe care majoritatea interpretilor a înțeles să o disimuleze corect venind în întîmpinarea publicului care, generos, comunicînd „dezbaterea" cu ceea ce viața oferă zi de zi și apărînd la mînă deschisă. În această incidență fericită constă și actualitatea reprezentației care tinde să caracterizeze semnificativ faptele selectate printr-o intrigă „de suprafață" : conflictul dintre generații, respectiv neînțelegerile dintre familiile a doi îndrăgostiți. Aici s-ar putea să fi fost în intenția autorului un rapel la tradiția etern valabilă a „permanențelor umane". Un filon interesant neexploatat de scriitor, dar în limita posibilităților evidențiat de spectacol rezidă în faptul că se încearcă ca esențiale valori morale și implicit social-politice să fie repuse în discuție reconsiderate din perspective contradictorii, desenîndu-se într-un plan doi acel joc al dialecticii dintre certitudine și îndoială. Dialogul dintre „suficientă" și „modestie", dintre „cel care știe totul" și „cel care preferă să caute în continuare adevărul" conferă dramatism acelui posibil motto al piesei inclus în replica unuia dintre personaje : „Nimeni nu are încredere în nimeni". Diferența de condiție socială, mentalitate falsă neeradicată încă nici chiar la nivelul indivizilor care militează direct pentru principialitate absolută, incompatibilitățile familiale reflectă cu fidelitate și natura relațiilor din mediul profesional. Fiica cea mică este singura ființă echilibrată ce mai păstrează încrederea în oameni, o provoacă unor scrîșnete care se lumînează treptat făcînd posibilă trecerea în metaforă : prin capacitatea de a-și fascina auditorul Oana Pellea debutează cu succes. Dînd materialitate unei atitudini omenești circumspecte, Gheorghe Dinică nuanțează profilul presupusului „învins" depășit de vreme doar în aparență, dar a cărui atitudine rezervată și tenace riscă să fie răstălmăcită. La antipod, celălalt protagonist, orgolios și impulsiv, vindicativ și irascibil, un caracter complex — o compoziție echilibrată pe care Costel Constantin o detaliază minuțios de la momentul liric al evocării tatălui, la insinuarea unor periculoase acuzații. Silvia Năstase convinge ca soție complexată de „umila" sa condiție de „soră de caritate" asumată însă de bunăvoie și cu voluptate. Prin tăceri discrete Cristina Deleanu sugerează conflicte latente, mult mai grave. Aflată și ea la ora debutului pe o scenă profesionistă, Mioara Ifrim cucerește prin prospețime, printr-o tumultoasă evoluție. Andrei Finti merge pe coordonatele personajului care recurge la persiflarea incertă, la zeflemea și frondă. Dan Ivănescu cu o figură imposibilă și neutră indică glaciara, tenebroasa opacitate a „omului-funcție". Un accent necesar aduce Victor Moldovan. Nu reușesc același lucru Grigore Nagacevschi, Bogdan Mușatescu, Marin Negrea.

Irina Coroiu

film

Lișca

Pentru cine a citit povestirea lui **Fănuș Neagu** este limpede de ce ecranizarea acesteia apare ca o dificilă operație, nu numai din cauza inerentelor tentative de echivalare cinematografică a principalelor date epice.

Ca și în **Baloane de curcubeu** (scris de același cuplu, acum bine rodat, de scenariști — **Fănuș Neagu și Vintilă Ornaru**) inspirat de povestirea **Păpușa**, în **Lișca** desenul epic se dilatează, se amplifică fie incorporînd noi personaje, care tulbură mai mult prin ambiguitate decît prin mister, fie apelînd la sugestii mitice, arhaice, acolo unde un realism echilibrat ar fi protejat mai bine drama femeii ce-și așteaptă bărbatul plecat la război. Dar, în timp ce **Baloane de curcubeu** beneficia de regia fermă, inteligent-ironică a lui **Iosif Demian**, cu momente de autentică virtuozitate, ce relevau atît rezervele cinematografice ale prozei, cît și riscanta opțiune a cineastului pentru registrul în care tragedia nu exclude satira, **Lișca** dezamăgește prin lipsa de originalitate a mizansenei, din al cărei subtext se detașează doar dorința de epatare.

Greu de citit cinematografic, povestirea lui **Fănuș Neagu** este încărcată cu figuri ce distonează evident cu ansamblul și aici mă refer la acei boieri pe cît de artificiali, împrumutați din lecturile filmice ale autorilor, cu comportări oscilînd între patologic și comic (și aici se vede clar inabilitatea în îndrumarea actorilor). De altfel, polarizarea lumii în **Lișca** (oamenii conacului și oamenii satului) rămîne inutilă, ea răspunzînd mai repede necesităților lungmetrajului asumat. Transplantul noilor personaje, a unor noi evenimente este în viziunea regizorală indispensabil mesajului antirăzboinic al filmului, dar ele, în ultimă instanță, nu fac decît să sedimenteze frumoase gratuități.

Printre acestea se numără citatele, referirile la alte opere cinematografice sau la alți cineaști, a căror utilizare, departe de a fi un omagiu, nu arată decît bagajul cunoștințelor unui silitor absolvent de institut. Construcția cinematografică beneficiază de o imagine (**Anghel Deca**) de rafinată expresivitate, ce valorifică decorurile lui **Vittorio Holtier**, dar care descoperă și scăderile opțiunilor regizorale (subliniere a portretului cîtadin al protagonistei, **Ecaterina Nazare**, preponderența iluminărilor artificiale, a secvențelor de noapte, tablourile à la **Bergman** sau **Nikita Mihalkov**) Muzica lui **Dorin Liviu Zaharia**, altă dată atît de inspirată, aici se repetă, compusă fiind parcă la gîndul acoperirii întregii lungimi a coloanei sonore.

Aflat la al doilea film (debut — **Țapinarii** — 1983) **Ioan Cărmăzan** se află într-un proces de autoclarificare care-l recomandă prin perseverență, dar nu-l autentifică statutul de creator.

De la nivelul ilustrării unei proze (cu scăderile menționate) pînă la recrearea ei în plan cinematografic fără ostentație, cu atributele unui discurs clar conturat, eliberat de balastul „bibliografic", mai este încă un drum lung.

Manuscrise, scrisori, amintiri, scurtmetrajul semnat de **Alexandru Sârbu** și inspirat programat în completarea unei ecranizări, omagiază Muzeul literaturii române, depozitarul a 120 000 de prețioase documente aparținînd marilor nume ale istoriei noastre literare. Peste 100 de manuscrise și scrisori semnate **Caragiale, Blaga, Arghezi, Perpessicius**, fotografiile lui **Eminescu, Matei Caragiale** și **Sadoveanu** se constituie doar într-o mică parte din tezaurul aflat în instituția fondată de Perpessicius, pentru cunoașterea căreia filmul pledează oferind și interesante sugestii de cercetare.

Călin Stănculescu

ruță... Un timp am stat în cort, apoi ne-am făcut căsuță de brazde. Tata și fratele, nenea Tudorache, au fost la pădure și i-a prins ploaia. S-au întors acasă, la noi, dar în casă ploua la fel ca și afară... Cînd pica din tavan cîte-o bucată de pămînt îți rupea gîtul... nu găseai un loc uscat, unde să te adăpostești... Atîta a plouat, că mama, D-zeu s-o ierte, plîngea și se ruga de tata : „Să mă duci, unchieș, să mă duci în casa mea care am avut-o, să mă duci îndărăt... El îi spunea domol : Lasă, babă, lasă — are să vină și soarele... De mîncare, luam ceai cu cartoafe și piine... Apoi ne-au adus butter (unt) și prindeam peștuți în lake (lac)... Dar spun drept : ani de zile n-am văzut-o pe mama mîncînd cu noi. Hai, mamă, la masă ! Lasă, mamă, zicea, eu mănînc mai tîrziu. Biata ieșea afară cu lacrimi în ochi. Unchieș, zicea mama, să-mi faci o casă bună, să nu mă plouă pe urechi... A făcut bietul taica două room-uri din gardul grădinii lipit cu pămînt. După 2 ani, a făcut taica o casă de scîndură, lipită, văruită... Și a mai făcut, D-zeul să-l ierte, un grajd de piatră. Eu cu frate-meu, nenea Tudorache, am săpat o fîntînă de 60 de feet-uri, ca să nu mai cărăm apă cu ștumbocu de la o milă. Aveam un cal șchiop, Nil, cu el cărăm apă în curte... Purtam o zdreanță de rochie, o cîrpă pe cap, ghetele de la botez..." (Povestește Dumitra Baciu, născută în 1899, în satul Ducuzul (Cuza Vodă) din Dobrogea. A ajuns în Canada în 1907. Dotată cu o memorie extraordinară și cu un real talent de povestitor, mrs. Baciu își încîntă vecinele cu poveștile sale de altădată. Locuiește împreună cu fiica ei, Verginia, în Regina).

7. — „A cumpărat tata o vacă, am legat-o de căruța lui Gherasim Ruxăndari, prieten al lui și hai, băiete, la homestead. Am mers vreo trei zile pînă la Trouax. Casa noastră a avut un room. Lemne nu erau, ardeam paie de in, aveam o plită în care băgam toată noaptea, cînd eu, pînă oboseam și mă lua somnul, cînd frate-meu, Avram care și el, cînd se trudea, mă trezea iar...

Fîntînă n-aveam, mergeam o milă și jumătate cu boii după apă... Traful vieții ni-l duceam greu... atîta că a dat mană de la D-zeu : erau rațe, iepuri, și găini sălbatice... Griul, cartoafele, toate, le găseam arse de brumă... Împlinisem 12 ani cînd m-a luat tata cu screperul la făcut drumuri peste bălți... Altfel, nu puteai merge decît călare..." (Povestește Emilian Petrișor, născut în 1906 în comuna Bălăceana din Bucovina. A venit în Canada în anul 1912 și s-a căsătorit în 1928 cu Rarița Mertic. Este încă un om voinic, un adevărat cuceritor al preriei, și locuiește împreună cu mama Rarița în Regina. Vorbește o limbă română de muzeu, frumoasă ca o blanchiță de Suceava. În 1979 a luat din Bălăceanca, unde a venit împreună cu feciorul cel mare, Dan La Verne, pămînt pe care l-a presărat pe mormintele părinților).

FOC, LĂCUSTE, ARMY WORMS

1. — „A durat două săptămîni. Luaseră foc ierburile preriei... Se ducea, venea iar noaptea... Haide, femeile să se ducă să stingă ele : mama, țața Ioana (cumnata mea), Baba Munteanca, baba Cojocărița, țața Tudora, baba Sora... Le-a cuprins faierul (engl-fire). Babei Bălenărița, că era și ea, i-a ars rochia... Au lăsat pilurile (gălețile) cu apă și au fugit. Au scos tot bagajul din casă, după ce trăseseră niște brazde roată în jurul căsuțelor. M-au pus pe mine cu frate-meu Vasile să le păzim... A ieșit apoi dada Voica și țața Gherghina să vază de trece de brazde... Afară ziceai că e ziuă, tot o flacără... Răgeau vaciile de ni se stringea chelea pe spinare. Mama a luat garnița cu gaz și două boxe (cutii) de cartuse, de-alea de foloseau la rațe, și le-a pus pe malul lacului, să nu explodeze în casă. Soru-mea se jelea, cu gîndul la taica : „taică, taică." Nevermind, striga mama. Lasă-l pe taică-tău, c-a venit el, pune mîna pe cuțit și taie funiile la vaci ! A tăiat mama, că avea curaj, vaciile au fugit în lake. Aveam însă o vacă nărăvoasă, Tica. Mînca piine și bea lături. În dimineața după faier, s-a dus la baba Sora, i-a deschis ușa în cuptor și i-a mîncat piinea... Apoi i-a împrăștiat un sac de tărîțe. Vine Baba Sora : Saftă, unde-i vaca ? Acasă, Saftă, uite asta și asta... Sora era bunica omului meu... I-a dat mama o piine și un sac cu tărîțe ca să scape de dînsa... (Povestește Dumitra Baciu).

2. — „Era prin '31—'32... Se făcuse un crop (recoltă) de toată frumusețea. Ne uitam la griu ca la soare, că începuse depresion-ul și nu mai aveam de nici unele, nici bani, nici mîncare. Vindeam vaci cu 10 dolari bucata, iar pe viței nu voia să dea nimeni nici un ban... Iar n-a fost să ajungem la secerat. Că mi-ți-au venit, nene, de la South la North, viermii negri ! Army Worms ! Erau niște gîngănii tare scîrboase și alunecoase, parcă trecuseră prin undă, lungi de 3—4 cm, ca omizile și foarte iuți. Erau mii și mii de milioane, n-aveai unde să calci ! Nu era drum, cărare, lan de griu, floare, buruiană, gard, fîntînă, nu mai era nici un petec de pămînt pe care să nu fi năvălit spurcații. Copiii și femeile țipau prin case, de parcă venise sfîrșitul lumii. Figăruiește (imaginează-ți) au tot trecut peste noi din iulie pînă în octombrie. Se băgau pe sub ușă, intrau pe orice crăpătură, în casă, se suiau pe pereți, treceau peste acoperișuri. Adevărată armată. Intrau în găleata cu apă, în leagănul copilului, îi găseai cu tîne în pat dimineața. Oricît ai fi astupat și orice ai fi încercat, intrau, se strecurau că erau tare subțirei. Mîncau tot. Rămînea pămîntul curat ca-n palmă în urma lor. Cum deschideai ușa să te duci în grajd la animale, trebuia să te ții bine pe picioare, să nu aluneci. Călcai ca pe ghețuș... O, mamă Doamne, negre zile a fost să mai trăim ! Mai veniseră și lăcustele, dar mai puteau oamenii poison (otravă) puneau rumeguș de fierăstrău. Cu viermii, nimic. Nu puteam nici să scoatem apă din fîntini, aluneca lanțul pe roată ! Figăruiește : nici trenul nu mai putea merge de trackă (șină) alunecau roțile și trebuiau să pună nisip... Guvernul ne-a dat oleacă de ajutor, că ne mîncaseră și finul pentru vite. Mureau vacile, oile, caii, de foame... Finul de la guvern nu ajungea... Au mai venit apoi nori de lăcuste, în anii aceia ; cît îi cerul și pămîntul nu vedeai alt decît gîngănii. Mîncau tot și se mîncau unele pe altele. Dacă se punea vreun storm, de le împiedica să înainteze, apoi începeau să se mănînce între ele pînă se mai împuținau. Țin minte — nu puteam închide ochii noaptea de gălăgia pe care o făceau zburînd : sfîrr, sfîrr... Gîndeam că plouă... Se trezeau copiii țipînd, speriați, cînd le auzeau izbindu-se de ferestre... Ciinii se ascundeau schelălăind pe unde

Continuare în pag. a 7-a

Ceasul florii

Floarea are un ceas al ei care este culoarea.
Cînd este noapte florile își schimbă culoarea
la fiecare oră.
Florile se joacă cu mingea aurie a cerului.
S-a inserat.
Ochii cerului s-au stins.
S-a făcut noapte.
Floarea cea albă este acum cafenie.

Despre limba neauzită a florilor

Dimineața florilor cîntă în limba lor cîntece
vesele de joacă.
O floare s-a dus clătinîndu-se lîngă un copac.
Și-a deschis petalele prăfuite.
și le-a scuturat veselă cîntînd.
S-a pornit o ploaie parcă fără sfîrșit.
Florile s-au ascuns sub cocoașa cerului.
Lacrimile lor parfumate de mirosul primăverii
îmbiau ființele fricoase.

Luminata

Lasă darul să se împace
că te voi urma.
Cerule, eu sînt lumina ta : Luminata !
Și-ți voi da ce vei vrea : Luminata !
Lasă-mă să zbor prin nori
să mă duc pe soare
și să cad pe masă
ca o piine coaptă.

Povestea lupului

În pădurea adormită, un lup din iarbă verde
mojăie și rontăie în sec.
A venit toamna, lupul s-a uscat și s-a îngălbenit.
A venit și iarna albă de l-a acoperit cu zăpadă.

Un arici

Ochiul primăverii vedea tot ce se întîmplă
în pădure.
Era ora șase — trandafirul zorilor.
Parcă din rădăcina copacilor se auzea cîntecul
vrăbuței.
Am văzut un arici cu care mi-am pieptănat
părul negru și mătăsos.
Mierla cînta un vers curgător ca un pîrîu
de munte.
În iarbă clopoțeii zîngăneau ca clopotele
de mentă.
Tufișuri albe în jurul meu
nu mă lăsau să trec mai departe.

Maria Ștefana
clasa a V-a

Povestirea despre și pentru copii

Urmare din pag. I

mărit, întrebările și chibzuiam răspunsuri pe măsură, dar dincolo de acest dialog tainic, o pace se cuibărea în ființa mea, o pace care avea mirosul, și căldura, și puterea pămîntului bun, miresmele îmbătătoare ale florilor, zvîcnirile și neliniștile întrebătoare ale boabelor de grîu, zîmbetele rotunde și colorate ale cireșelor — alei coapte mai tîrziu, și ale merelor și prunelor ce-și adunau grăbite minunile de gust și parfum și tărie, o pace conectată la durata de vecie și la măreția, fosnitoare și sensibilă a pădurilor de stejar și de fag, la curgerea, fără de sfîrșit, a rîului, ce murmura în apropiere, și la lumina, dătătoare de viață, a Sfîntului Soare ..."

Cît privește celălalt termen al ecuației — mesajul moral-educativ —, calitatea de distins pedagog a prozatorului nu mai încape îndoială. Își spune cuvîntul decisiv. Și cu ăsta revenim la rigorile aparte asupra cărora am insistat la început. Spunînd lucrurilor pe nume, să arătăm deci că volumul **Liliac alb în ianuarie** conține un apreciabil număr de narațiuni în care distincta vocație de prozator a autorului se impune cu autoritate. Practic, avem în vedere acele autentice povestiri care, prin coerență narativă, prin unitate conflictuală și prin pregnanța tipologică a personajelor, își asumă fără dificultate dimensiunea ideaticei educative. Acestei categorii, a izbînzilor depline, îi aparțin aproape toate bucățile din partea a doua a volumului (**Dialog tainic, Plimbare de recunoaștere, Fă-Frumos din cireșul de rubin, Păcăleala, O mie de garoafe**). Fiind vorba de un ciclu nuvelistic unitar, al cărui protagonist este sensibilul și (totuși) lucidul adolescent Cosmin, autorul are intuiția de a pune în discuție complexa problematică a acestei vîrste prin revelatoare raportări la subteme și raporturi esențiale cum sînt părinții, bunicii, colegii, prietenii, profesorii, arta, munca, cunoașterea de sine, afirmarea propriei individualități, etc.

Prin trama lor epică, adesea în formula „jurnalului intim" sau a amintirilor trecute în narațiunea dialogată, prin densitatea și dinamismul lor, povestirile propun o lectură dintre cele mai atractive. Pe aceeași linie, a izbînzilor certe, din prima parte a volumului se disting nuveletele **Poveste de iarnă, Necunoscuta, Balul absolvenților, Florile care fură**, acestea din urmă o foarte simpatică narațiune de tip „polițist" în variantă adolescentină. Situație aproape inevitabilă, în cîteva rînduri prozatorul alunecă totuși în discursivitatea excesiv moralizantă. Fiind aproape de tot înrobit de teza didactică, acum, fin **Mos Gerilă avea ochi albaștri, Nenea directorul, Liliac alb în ianuarie, Petală de soare**). George Sovu pare că „uită" de „legile" creației epice și dă la iveală bucăți nu tocmai pasionante, datorită epicității lor destul de subrede. În ansamblu, însă, cartea poartă însemnele unei alese vocații de prozator, stăpîn pe uneltele sale și, nu mai puțin, pe programul său (de ce nu ?) pedagogic.

Desen de Raluca Grigorcea

ioana ruxandra stanciu

Prospețimea, puritatea, limpezimea de suflet, atît de net caracteristice versurilor pe care ni le propune Ioana Ruxandra Stanciu, sînt, în fond, datele fundamentale ale unei întregi generații. Eleva Ioana Ruxandra Stanciu, în fața căreia toate drumurile sînt larg deschise, și în primul rînd cele ale poeziei, la vîrsta cînd „îți vine să fluieri / îți vine să rîzi // și-ți vine să fluieri / și-ți vine să plîngi", își transcrie sentimentele cu dezinvoltură — o dezinvoltură însă lucid stăpînită. Conștientă de propria-i timiditate, ea trebuie, știe că trebuie să o împărtășească și celorlalți. Semn bun. I-aș ura, la acest început de drum, să parcurgă realitatea și iluzia ei deopotrivă, întotdeauna, cum singură și frumos spune, „sorbind flori pe nările cailor".

Grigore Hagiu

Silabe

Silaba mocnește în vîrfuri de degete,
Scîrțîie cîte o încheietură a bunicului —
șopîrlă tîrîtoare prin mătăsuri.
Un cal sălbatic moare de bătrînețe.
Silaba nu îndrăznește să se arate
Bunicului muncit de morfologia bătrînetii.

Șopîrle îmi intră sub piele,
Silabele ard în sufletul calului mort,
în oasele bunicului.

Dor de vară

Plecam mereu cu ceața-n spate,
Cu crivățul în nări
S-adun chemările pe cîmp uitate.

Bunicii mă trezeau pe două coarde,
Vîntul mă alunga pe una singură
Și luna ațipea în pragul ușii.

Pe ochii mei
Împrumutasem pleoape străine
Sînt ochii tăi ? Sînt ochii mei ?

Și-așa fugeam mereu cu corbii,
Să adun griul iernii,
Să-l ceamă bunica prin site de soc.

Din el să răsară o frunză, încă una...

Amintiri

Am aprins luminarea, înțelege :
n-a răsărit încă soarele.

Moliile le vezi pe tavan,
înșirate pe sfoară albă de păianjen,
le vezi dacă vrei
cu ochii bolnavi lăsați pe noptieră.

Singură,
în zorii unei zile neîncepute.

Campestră

Era să fiu un om care pornește
cu căruța pe cîmp
sorbind flori pe nările cailor.

Era să fiu un cal,
o pasăre nebună
care iubește.

Era să fiu
un cîlcîi de țărancă tînără
răstumînd țărîna.

Era să fiu,
fiind.

Noaptea

Noaptea, calea curge prin dor,
Ziua, sîngele plouă pe frunze.
Peștele urcă prin branhii
în al nouălea cer.
Hoții fură batiste de în.
Noaptea, calea curge prin dor,
Ziua, sîngele plouă pe frunze.

Puritate

Se lasă forfecat de lumină,
înțepat în buricele degetelor,
pămîntul dospitor.

Înger în noapte,
îți vine să fluieri,
îți vine să rîzi.

Îți cauți repede pulsul
să poți păstra
adîncul seminței.

Se lasă străpuns de-ntuneric,
frămîntat de sandaua de fier,
pămîntul dospitor.

Tu ești un înger în noapte,
și-ți vine să fluieri
și-ți vine să plîngi.

PARTIDA NEMURITOARE

este seară. Ajuns la Constanța, primul lucru pe care l-am făcut a fost să inspectez apartamentul cel nou. Tocmai mă îndreptam spre canapea, cînd mă împiedic de o pungă cu jucării. Uitîndu-mă atent în pungă, observai că sînt șase piese de șah. În speranța că voi mai găsi și altele, mă pusei pe inspectat toată casa. Dar în zadar, căci nu mai găsii nimic. Mama m-a strigat la masa de seară. Am luat cu mine cele șase piese de șah. Tocmai cînd doream să mă apuc din nou de căutat, m-a chemat tata la culcare. Dormeam și visam la piesele de șah.

Dimineața intrai în camera copiilor unde, după multă căutare, mai găsii alte șase piese. Ce supărat am fost cînd a trebuit să plec la plajă ! După plajă, masa de prînz, după prînz... etc. Ce s-a făcut, ce nu s-a făcut, dar a doua zi n-am mai găsit nimic. Eram totuși fericit că am găsit douăsprezece piese. Erau mici și frumos lucrate, vechi și cu vopseaua pe alocuri scorojită de mîinile care le mutaseră pe tabla de șah ani în șir.

Tare eram necăjit. Era ultima zi de stat la mare. Luai o cutie mare, mai degrabă o lădiță, plină vîrf cu jucării. Scurmînd în ea, precum cocoșul în căutare de grăunțe, speram că voi mai găsi ceva. Off ! Nu văzui nici o piesă. Am răsturnat lădița pe covor și, scormonind cu mai multă furie, am găsit pînă la urmă o regină și doi pioni. Tare fericit, le-am alăturat celorlalte piese.

A trebuit să plecăm la București. Abia anul viitor, în vară, o să mai caut piese.

A trecut un an și sînt din nou la mare. Stînd pe marginea canapelei și, gîndindu-mă la... nimic, canapeaua s-a dezechilibrat și s-a ridicat pe picioarele din față. Mi se păreu că sînt călare pe un armăsar, cînd am zărit deodată un pion. L-am luat cît ai clipi. El îmi spune: „Vezi că mai este acolo și un cal. Ia-l, te rog, și pe el !" După ce l-am luat, Calul mi-a spus : „Mulțumesc, mulțumesc mult !" Erau atît de fericiți amîndoi, încît i-am luat lîngă mine pe canapea și l-am rugat pe Calul să-mi spună povestea lor.

„A fost odată, ca niciodată", începu Calul, „o căsuță pe strada Docherilor. Acolo trăiam noi, eu și cu cei 31 de frați ai mei, jucînd șah cu Bunicul. El avea copii și se jucau și ei cu noi. Unul dintre ei era chiar Tata. Cînd nu a mai fost Bunicul, iar copiii s-au dus la școli, ne jucam singuri, între noi. Viața noastră se scurgea lungă și liniștită, fără să avem vreo grijă sau vreo supărare. Așa s-au scurs ani la rînd.

Ei ! Dar au venit să demoleze ! Ne-am dat seama că se petrece ceva pentru că Bunica plîngea și împacheta lucrurile din casă. Noaptea auzeam gemetele Bibliotecii, care se născuse odată cu casa și suferea nespus. „E foarte dureros să distrugi o casă", ne-a spus ea. De afară, Caisul se auzea plîngînd, scuturîndu-și florile albe, iar Leandrul din fața ușii fosnea din frunzele lui firave. Cireșul

Fotografie de Adrian Popescu

ne bătea în geam în semn de rămas bun. Dimineața următoare va trece tractorul peste tot.

A doua zi, agitație mare. Toți intrau, ieșeau, cărau lucruri. Noi am nimerit șapte într-o pungă. Din tabla de șah se auzeau mai multe glasuri ale fraților noștri. Pe noi a căzut o pungă cu gheme de lînă din care se auzeau doi frați. Am fost aruncați într-un camion. Zîngănind, acesta a pornit. Eu, de frică, am închis ochii și am așteptat să văd ce s-o mai întîmpla.

În sfîrșit, liniște ! Ajunseserem la casa cea nouă. De fapt, nu era casă, ci bloc. Aici, am fost împrăștiați de colo pînă colo. Eu și cu Pionul alb am nimerit în căldură, sub radiator. S-a pus, însă, deasupra o canapea. Ne-am gîndit ce fericiți or fi frații noștri că sînt cu toții la un loc și la lumină. Iar noi, închiși aici pentru totdeauna.

Ziua, rîsete și voci, țîpete umpleau camera, canapeaua scîrîia sub sărituri le copiilor, dar nimeni nu ne auzea, nimeni nu ne scotea de acolo. Ce fericiți am fost zile în șir cînd te auzeam căutînd piese de șah, ce fericiți sîntem că ne-ai scos !"

L-am mîngîiat pe Calul, am împachetat toate cele șaptesprezece piese și le-am pus în geamantanul meu. Îmi sînt tare dragi !

În mașină, în drum spre București, am vrut să aflu ce s-a întîmplat cu celelalte piese care lipseau. Așa că o întrebai pe Regină, căci mă gîndeam că ea, ca regină, trebuie să fie cea mai înțeleaptă. „Regină, ce s-a întîmplat cu celelalte cincisprezece piese de șah ?"

„Ei, Regele alb a plecat călare pe un Cal alb împreună cu o Tură. Un Nebun alb și-a pierdut și bruma de minte pe care o mai avea și a pornit-o hai-hui prin lume. Jumătate de Rege negru a fost mîncat de un Cal așa că a fost înmormîntat cu cal cu tot.

Noi am trăit vremuri grele. Pionii erau supuși la munci grele din zori pînă-n seară. Cali trăgeau din greu poveri peste puterile lor, eu nu mai aveam voie să citesc. Grea pedeapsă pentru mine! Acolo nu ne dădeau nimic de mîncare, așa că eram nevoite să ne mîncăm între noi. Așa s-a făcut că noi, piesele de șah, am rămas numai șapteasprezece".

Ajuns în București, am vrut să joc o partidă de șah. Dar ele mi-au spus că au uitat cum se joacă. Greu trebuie să le fi fost ! Ca și cum un om ar uita să meargă, o pasăre să zboare, sau un pește să înoate.

Neavînd încotro, m-am apucat serios de lucru cu ele. În prima zi le-am învățat denumirea fiecărei piese și valoarea lor, pe urmă le-am arătat cum se pot deplasa pe tabla de șah, iar a doua zi le-am explicat cum se notează o partidă, le-am arătat cîteva deschideri și finaluri. Sîmbătă le-am pus să joace o partidă, controlîndu-le și arătîndu-le acolo unde nu știau sau acolo unde greșeau. Așa făceam în fiecare săptămînă. În primele cinci zile le predam, iar sîmbătă le puneam să joace o partidă pentru verificarea cunoștințelor.

Dar cum să joci șah numai cu șaptesprezece piese ? ! Nu-mi aflam liniștea. Tare mult aș fi vrut să le ajut ! Într-o zi, m-am sculat dis-de-dimineață și m-am pus pe treabă. Mai întîi, am desenat pe hîrtie un rege pe măsura lor. Tura, care-i păzea pe vechii regi, m-a ajutat să-l desenez aidoma. Am chemat apoi un prieten tîmplar și împreună am început să facem din lemn piesele de șah care lipseau. Cele șaptesprezece piese care supraviețuiseră priveau emoționate, cu răsuflarea tăiată. Pînă seara, toate erau gata. Le-am vopsit în alb și negru, pe cele noi ca și pe cele vechi, și le-am pus la uscat.

A doua zi, m-a trezit un nechezat. Regele alb, călare pe Calul negru, mi-a dat o floare mică, plină încă de rouă, și mi-a mulțumit în numele poporului său de piese albe și negre. A fost o zi mare. Cu nerăbdare îl așteptam pe Tata. Aranjasem pe tabla de șah cele două tabere în ordine de bătaie. Erau minunate. Bătrîna Regină plîngea de bucurie : „Vei cîștiga, Toli !", mi-a spus ea.

Și pentru prima dată, de cînd joc șah cu Tata, am cîștigat partida !

SFÎRȘIT !

Constanța, august 1983

Apostol Cuturicu
clasa a III-a

plastică

Album Dipșe

Din nou, editura Sport-Turism ne oferă un foarte interesant album, de proporții reduse, de data aceasta dedicat pictorului Constantin Dipșe, beneficiar al unei exacte și nuanțate prefațe semnate de criticul Constantin Prut. Demersul artistic al lui Constantin Dipșe, credem noi, ar fi meritat un spațiu mai puțin limitat decît cel al colecției, cu atît mai mult cu cît este vorba despre unul dintre cei mai înzestrați pictori de azi.

Lumina culorilor, de o cuceritoare sinceritate, își are obîrșia în esența satului maramureșean de unde, cu firea sa deschisă, cu orizontul său sufletesc, dar și spiritual, moștenitor al unui peisaj curat, a coborît artistul, depășind prin lirismul imaginilor create cadrul strict etnografic al zonei, dincolo de ritmurile unei arhitecturi de-o cromatică anume, spre etica profundă a acestor spații cu care creatorul se confundă deplin. Să notăm că fiind definitoriu paletei sale acea exemplară puritate a tonurilor ce par a fi vii, aparent violente, aparținînd vegetalului meleagurilor sărbătorite astfel de artist, cu o tensiune solară de o prospețime necenzurată. În discursul său, Constantin Dipșe este de o coerență clasică, fiecare motiv plastic jucînd un rol important în economia imaginii : „După secerișă", „Peisaj I", „Peisaj II", „Primăvară transilvăneană". Să mai

Ceramică de Gherghina Dumitrescu

remarcăm o anume atracție spre decorativ, spre floralul ce te duce cu gîndul la ornamentele ceramicei, a vechilor icoane pe sticlă sau lemn, dar ar însemna să rămînem la superficia evenimentului artistic, dacă n-am recunoaște în sensibilitatea tușelor acel fior autentic al creației : „Tulipan", „Ogivă", „Gloxonia", „Tufănele". Aceeași lumină și puritate, adjective proprii personalității sale, găsim și în exprimarea figurilor umane — „Familie", „Mărîuca", „Corul fetelor", la care ne-am permite să adăugăm o extraordinară „Maternitate" ce, spre mirarea noastră, nu a fost antologată. Bun desenator, cu trăsături nervoase și viguroase, chipurile oamenilor se detașează limpede, făcînd, paradoxal, corp comun cromatic cu fundalul cîmpului pictural, citeodată complementare lui. Printr-un limbaj plastic deschis, evocator, ansamblul operei pledează constant pentru bucuria simplă a respirării într-un aer tare, tonifiant al trăirilor directe, nesofisticate. De aici, din cotidianul lumii sale, își culege el subiectele și întreaga spiritualitate emanată vizibil de fiecare lucrare în parte. „Nici unul dintre comportamentele limbajului pictural, remarcă pe bună dreptate autorul studiului introductiv, nu se află izolat de celelalte". Aspectul general al creației acestui pictor oferă imaginea unui creator de o pregnantă originalitate. Și dacă ar trebui să-l definim printr-o singură frază, am fi tentați să scriem despre pictura lui Dipșe : lumea ca o bucurie solemnă !

Gabriel Iuga

muzică

Tineri interpreți

În sala de concerte a Radioteleviziunii, în cadrul ciclului dedicat celor „trei mari B" (Bach, Beethoven, Brahms), Iosif Conta a avut splendida idee a de a invita, spre colaborare, cîțiva tineri interpreți de remarcabil talent. Nu mai este nevoie să subliniem valoarea școlii românești de interpretare ; rezultatele obținute la cele mai diferite concursuri naționale și internaționale de măiestrie pledează de la sine. Sala arhiplină și aplauzele îndelungate se constituie, în același timp, ca dovadă a interesului public pentru acest fenomen interpretativ și ca veritabilă confirmare a unor valori indiscutabile.

Concertul pentru două viori și orchestră în re minor de J.S. Bach i-a avut ca protagoniști pe tinerii violoniști Ioana Craițer și Gabriel Croitoru, studenți ai Conservatorului „C. Porumbescu". Omogenitatea deosebită a execuției este impresia degajată imediat în sală. De reliefat în mod special este tonul frumos al viorii Ioanei Craițer, ton în același timp luminos și plin de sensibilitate, cu un vibrato destul de larg nedepășind însă convențiile stilistice impuse de muzica genialului compozitor de la Leipzig ; i se alătură muzicalitatea frazării lui Gabriel Croitoru, frazare amplă, inteligentă dovedind o deplină înțelegere a stilului partiturii, dublată de o frumoasă omogenitate în conducerea frazelor melodice pe toate registrele instrumentului. Este clar că cei doi tineri violoniști vin în fața uneia dintre cele mai importante formații simfonice ale țării după ce au asimilat partitura bachiană atît în ceea ce privește specificitatea momentelor solistice cît și integralitatea sa, deosebit de importantă la Bach (fără o înțelegere a muzicii bachiene ca discurs sonor unde fiecare amănunt este deopotrivă important și semnificativ contrapunctic, nu se poate vorbi despre o execuție valabilă). Versiunea ascultată reprezintă o dovadă de inteligență muzicală, de cultură a stilurilor și de muzicalitate autentică.

Momentul culminant al seriei l-a reprezentat deosebita versiune a **Concertului nr. 2 pentru pian și orchestră**, de Ludwig van Beethoven, semnată de foarte tînărul pianist Horia Mihail (concertul a cuprins în ultima parte, **Simfonia nr. 2** de Johannes Brahms, moment de strălucire și exactitate). Atunci cînd se vorbește de valoarea unei interpretări realizate de un foarte tînăr interpret intră în joc o mulțime de factori dintre care cel mai important este, cred, perspectiva. Bineînțeles că nu se poate alătura performanța interpretativă a unui pianist matur aceleia a unui elev de gimnaziu (deși multe din interpretările curente au fost depășite, la unele capitole, de ceea ce am ascultat, în acea seară de remarcabilă muzică). Din corectitudinea, plină de rel, însă, a versiunii oferite, din tactul și concizia stilistică a intervențiilor instrumentului solist, din lărgimea cvasivirtuoză a pasajelor cadențiale reiese o indiscutabilă înzestrare pianistică dublată de o seriozitate artistică, de o limpezime în conducerea muzicii care nu este numai aceea a unei copilării precoce depășite ; este aici ceva din autenticitatea unui talent indiscutabil care începe să se exprime pe el însuși și care are nevoie — ca gest de responsabilitate culturală și pedagogică de însemnătate deosebită pentru valorile interpretative românești — de condiții propice de înflorire. Condiții care, iată, i-au fost oferite (cu ce rezultate, am văzut deja) și care trebuiesc adaptate succesivelor etape prin care va trece un foarte tînăr și dotat interpret pînă la ajungerea la vîrsta deplinelor performanțe artistice.

Viorel Crețu

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A «PROZEI SCURTE» ROMÂNEȘTI

ION CREANGĂ

I. Condiția basmului cult (3)

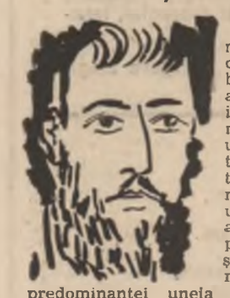

O constatare dintre cele mai uimitoare este aceea că din unghi existențial-biografic Creangă nu pare a face nici o deosebire intre **Amintirile** și basmele sale. La originea unui asemenea nemaiintîlnit fenomen de substituire intre real și imaginar, la urma urmei, de uzurpare reciprocă, se află indestructibila contopire dintre eul fenomenal și eul mitic al povestitorului. A pune problema predominanței uneia sau altei din aceste forme ale eului crengist și a încerca să le identificăm prezența in sine intr-un caz **(Amintirile)** sau in celălalt (poveștile și basmele), inseamnă a ne tăia orice cale de acces la adevărata înțelegere a ceea ce putem numi eul profund al marelui scriitor. Fixat dintru început in maj inainte numitul plan al **impersonalității arhetipale**, scriitorul **se povestește** pe el insuși din perspectiva unui timp biografic „atemporal" in ordine strict fenomenală, adică, din perspectiva unui timp etern, complet străin de incidentele biologice ale duratei vieții individual-umane. Să se observe, adică că atit Creangă in ipostaza de erou-povestitor cit și eroii ce-i populează **Amintirile** ori **basmele**, biograficește, au o unică vîrstă, aceea in care sînt fixați odată pentru totdeauna de timpul etern al povestirii. Totalitatea absolută a eroilor din opera scriitorului, inclusiv el, ne dovedesc prin nimic că au in vreun fel, in ordine temporală, conștiința prezentului biografic, derivat, acesta, din timpul biografic trecut și menit, totodată, să anticipeze asupra vîrstelor ce urmează. O asemenea imobilitate temporal-biografică indică statutul arhetipal-genetic al eroilor. Ideea este că inainte de a fi indivizi umani, ei exprimă diferite vîrste ale individualității umane in structura ei imuabile : copilul, tînărul, omul matur, bătrînul. Diferențierea tipologică, la această treaptă a clasificărilor, înseamnă tocmai determinarea apartenenței la genul masculin ori feminin, odată cu determinarea gradelor de rudenie : fratele-soră, vărul-verișoară, tata-mamă, moș-mătușă, bunic-bunică. Este, prin urmare, vorba de o vîrstă prin excelență statică, specifică, cum bine se știe, epopeei de factură mitic-epopeică in general și celui imaginar-fabulos (**basmul**) in special. Grație acestui sigiliu al vechimii imemoriale, ce caracterizează cum observă G. Călinescu și Vladimir Streinu, modul narativ eroului, genul ambiționat și genul poveștilor se diferențiază la sine la aceeași albie a autobiografismului pe cît de **basmic** tot pe atît de **realistic**. Și dacă dorim să circumscriem intreg acest fenomen de contopire realist-basmică a fondului autobiografic, peste tot prezent in opera lui Creangă, unui mod narativ fundamental, evident, nu se pot face decît la **humorismul** genului al acestei opere, magistral definit de Vladimir Streinu in partea finală a studiului său : „humorismul vîrstei, adică facultatea de a vedea și evoca in dimensiunile intregi, și structură respectivă, adică epicism și oralitate, total fiind menit să arate că opera conține elemente superioare de portret ale autorului ; iar portretul care și-a limpezit astfel este, cu osebiri adînci de intuiție și complexitate individuală, al omului arhaic, din timpurile noastre, conformat genial".

Potrivit cu tema demersului nostru interpretativ, din complexitatea semantică a conceptului de humorism se cuvine să reținem mai ales ceea ce se referă la mutația inițiată a personajului pentru viitorul roman, dupăce a obținut că „bun bătrîn", căci cînd tot Vladimir Streinu spune, filtrînd „opera lui Homer al țăranului nostru", „cu virtute proprie", Creangă „a spori linia unor minunate fapte pămîntești pînă la dimensiunea uriașă a datinei ; a superlativi și a mitui", ideea ultimă fiind aceea că, peste tot in opera marelui povestitor, „De la cuvînt pînă la viața lui insuși, se face simțită tendința la enorm". Să observăm însă numaidecît că această constantă aplicare spre redimensionare din unghi epicnal a faptelor cristalizează, la rîndul-i, in două moduri de afirmare epică și descriptivă neîntrerupt invocatele dar extrem de limpede diferențiate intre ele. Răspunzînd cerințelor hiperbolizante ale pathosului infantile (in **Amintiri**) și celor rural-boemiarde (in povești și basme), pe de o parte, facem cunoștință cu cea ce e-ar putea numi inepuizabilul apetit al scriitorului pentru superlativizarea realului, receptat in chiar datele lui fenomenale. Pe de altă parte, avînd pretenția de superlativizare, comandată însă de existența latentă proprie modului de existență realmitică a comunității rurale, în altă dimensiune a humorismului și genului (i. fiere cu vizionea enormă asupra faptelor și ființelor in reprezentări epice și descriptive de conținut fabulos, oricît gata să accepte accepțiile „jocului" fantastic. Reținînd-ne de fascinația subiectivă sub semnul căreia ne dau lectiune cele două tipuri de superlativizare a realului in unica și marea nuvelă a scriitorului, **Moș Nichifor Coțcarul**, ai acestor **Amintiri** din copilărie ei nu se scutește unei atare tentații. Totuși în această scriere cel puțin două momente absolut excepționale. Ne gîndim, mai întîi, la memorabilul moment novelistic al cărui protagonist este pitarul Niță Oșlobanu, cărturarul, cel care, nici mai mult nici mai puțin, dove in sporire, o singură dată, intreaga incărcătură dintr-un cor plin cu ludre de fag. De data aceasta, protocolul se ridică enorm atingînd gradul zero al hiperbolizării : „Oșlobanul jè atunci femeile din corul comisei cîte unul-unul și le ridică in picioare lîngă brațu-i ; după aceea descinge trîul de pe lîngă sine și le imprejură, legîndu-le frumos, să nu se hrentuiască ; apoi, sălăndu-le și aburindu-le cam anevoie, le umflă-n spate și la gurdă cu dinsele. Un bătrîn nebunatic de-alătura, văzînd asta, zise cu glas mare :

— Dascăle-Trascăle, be-be-be ! dracul să te ie !"

Apoi, ne gîndim la momentul portretistic nu mai puțin memorabil in care povestitorul reinvie chipul mamei sale. Iată încă o dată aceeași același apetit pentru viziunea enormă la un alt traiect. Datorită substanței lor aparte, faptele nu se mai impun atenției prin explicitarea lor consistență firească, precum in cazul de mai inainte ; coeficientul de spiritualitate „năzdrăvană" este acela care le definește. Drept urmare, mamei, „care era vestită pentru năzdrăvăniile ei", îi stă la putință să schimbe starea vremii („imi stoia cu ciubăr vremii, cînd incepea a se face mărie dintre nori după o ploaie îndelungată : «Ieși, copilă, cu părul bălan, afară și rîde la soare, dear s-o îndreptă vremea» și vremea se îndreptă după rîsul meu" ; „alunga norii cei negri de pe deasupra satului nostru și abătea grindina in alte părți, infigînd toporul in pămînt, afară, dinaintea ușei") ; are nemaipomenitul dar de a face ca apa să-și schimbe starea firească („Ducînd apa numai cu două picioare de vacă, de mirarea lumea de mirare") ; alungă ca prin farmec durerea copilului („bătea pămîntul, sau pietrele, sau vreun lemn de care mă pălesem la cap, la mînă, la picior, zicînd : «Na, na !», și îndată-mi trecea durerea...") sau îl descîntă de deochi („oleacă ce nu-i venea mamei la socoteală căutătura mea, indată pregătea, cu degetul îmbălat, puțină tină din colbul adunat pe opsasul încălțării, ori, mai in grabă, lua funingină de la gura sobei, zicînd : «Cum nu se dioache călcăiul sau gura sobei, așa să nu mi se dioache copilașul !» și-mi face apoi cîte-un beraclu boghet in frunte, că să nu-și prăpădească odorul...") ; ca să nu mai spunem că in vuietul tăciunelui aprins din sobă întreținînd posibilitatea schimbării vremii in rău („se zice că face a vînt și a vreme rea") pentru cu același buclucaș tăciune să divulge vorbele de rău ale dușmanului care, se înțelege, este pe loc potolit („mama îl mustra acolo, in vatra focului, și-l buchisea cu cleștele, să se mai potolească dușmanul").

Nicolae Ciobanu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

Poetul și prozatorul Damian Necula și pipa lui fermecată.

Un regretat prieten al cărților și al scriitorilor : Nicolae Vasilescu Capsali

O prietenie literară : Aurel-Dragoș Munteanu și Z. Omea

TINERI POETI

Grete Tartler (I)

Ceramică de Gherghina Dumitrache

[illegible] stoguri / la sare am trudit o zi de vară...".

Cum spune foarte sugestiv, în altă parte, autoarea, levănțica se ridică impotriva mitologiei, poezia concretului atît de divers și cu putință de a fi interiorizat în atîtea chipuri nu poate fi încorsetat totuși în nici o „algebră poetică". Bătălia lirismului direct, firește însă că nu ignorant, bătălia unui mod personal de a „face" poezia sînt astfel cîștigate.

Scrisori de acreditare (1982) sînt, în această accepție, chiar scrisorile de acreditare ale unui poet convins de forța și menirea sa („curentele minții tale leagănă lumea"), ale unui poet confruntat cu sine și cu lumea, luîndu-și în stăpînire propria sa ființă printr-o cunoaștere caldă și avizată ce dă sens întregului efort de cunoaștere generală. Punctul interior, lăuntric, punctul „unde nimic n-are umbră" constituie limbul pe care vrea să-l dobîndească autoarea. O poezie a sufletului extins și a tensiunii spirituale, purificatoare ca o flacără, se inalță astfel pe date concrete, pe fapte și intîmplări banale ce inlocuiesc acum, aproape cu desăvîrșire, **materia signata**, glasul divin și inițiatic al obiectelor și fenomenelor. „Poetizarea" naturii, simbolistica semnelor s-au topit în **poeticitatea** sufletului care stăpînește, aerian, „într-o emulsie de globuri ușoare", întreg domeniul poeziei scrise de Grete Tartler. Poeta a căpătat încrederea necesară în inițiativa cuvintelor de a propulsa lirismul, după cum a învățat sau a reușit să intuiască faptul că „în vremuri de mari tulburări / e nevoie de vorbe mai limpezi". Poemul nu mai e o scriere cifrată, trimițînd la alte realități, ci e însăși viața și credințele ce-i dau preț, justificat de existență, chiar dacă aceasta poate apărea în el uneori ca un pergament cu semne secrete : „în curînd vei înțelege : poemul e numai / un nor de fîpturi care te pun la-ncercare, / cît poți să rabzi, cită credință e-n tine, / dacă vei mai trăi multă vreme / în chip de corb — sau numai o vară, / dacă vei mai cînta sonate de Bach / acoperit de lăcuste, / dacă vei mai putea rătăci pe Ogoare / înhățînd cîte-un bob de la suprafață, făcînd / pe profetul, vestind victorii, înfringeri... / Lasa-te-n voia acestor litere, / scrîș pînă-n șira spinării, / într-o zi vei descifra totul, fără îndoială" — / dar zgomotul mașinii care toarnă asfalt, / ceața, trecătorii, șuierul trenului / glasuri nepăsătoare ne strigă NU ÎNCĂ / pămîntul ne strigă și el NU AICI".

Discursul esoteric, cu acente astrologice ori interpretări alegorice, inconjurînd cu migala rafinată și senzuală a figurilor de stil „semnătura lucrului", lasă loc acum unui ton interogativ sau exclamativ, de nimic constrîns, interpelînd în chip deschis lucrul în cauză. Fragmente de gîndire sapiențială, alăturări stranii de peisaje și înțelepciuni orientale pun faptele curente în zone de adîncimi și semnificații misterioase. Ele par conectate la o altă lume, aparținînd totodată acesteia prezente, iar răsfringerea lor în unitatea spiritului ca și în dezordinea materială de care depind le acordă dimensiune semnificativă. Pentru poetă lucrurile nu și-au pierdut mai cu seamă sacralitatea, cît limbajul care le-o impunea. Cezura poeziei care îi frînge solemnitatea pentru a-i imprima cadență este însăși cezura secolului.

Dan Cristea

ANUNȚ

Ședința a IV-a a Cenaclului Dacia Feniks, condus de Ion Gheorghe, se ține simbătă 16 iunie a.c. în sala din strada Biserica Amzei nr. 7. Vor citi : Daniela Simionescu și Florin Șlapac.

Pe o temă de Ravel

PRIVIREA LUI ORFEU

O rază de lumină căzînd pieziș prin jaluzeaua de la fereastră ; tu privești cu ochii întredeschiși pisica stranie cu blănița electrică stînd în pragul acestei odăi negre și îndărătul zilelor tale se intinde umbra în vara nesfîrșită, albă, calciu și marmură pînă departe unde ar trebui să se audă strigătele leilor, cîntecele de lebădă ale unei mulțimi, valuri spărgîndu-se de aceste țărmuri cu tunetul veșniciei, hinc sunt leones ! Lumina, ochii oblici ai felinei cu sensul metafizic pășind pe inscripția sîngeroasă : ex ungue leonem ! gata să zboare peste pragul casei și să dispară în întuneric, în labirintul acesta obscur și care nu-i decît spațiul neted, fără sfîrșit, întins la picioarele tale ca o umbră, un ecou al operei dispărute, apa vie care s-a înălțat la cer sub dogoarea soarelui — cercul solar ca o cunună a adevărului pe fruntea împărătească venită din altă viață, un cer pe care îl slăveai : o, cînd priveai lumea cu ochii în lacrimi, sfere luminoase cădeau din ceruri și cu aripi de înger se așezau la picioarele tale predicînd iubirea și pacea ; o penumbră de aur în amurgul acela culcat pudic într-o țară neprihănită îți sărbătorea chipul de efeb glorios și lira ta cucerise favoarea zeilor ; ce fiare întunecate beau astăzi apa muzicii funerare ! O, styxul era pe atunci încă un slăvit loc al mîntuirii și ochii tăi străluceau fericiți ! Ochiul triunghiular privind prin jaluzeaua de la fereastră cum, arătată de o rază oblică de lumină verde pornită din scînteia electrică a pisicii care-și freacă blănița de tocul ușii, ea stă goală, întinsă pe sofaua roșie ținînd un măr, nu, o portocală galbenă în mînă și lumina aruncată pe colțul din dreapta pare că a venit acolo să vegheze, să călăuzească un mort, nu, o moartă, deși, hieratică ființa, nu deschide sicriul acestei zile căci, vai, poate n-a murit, ci numai doarme somnul fericit al amorului culpabil ! Ochiul gelos privește prin jaluzeaua lăsată la fereastra unei zile toride de vară, de aici încolo, de azi înainte, începe timpul nesfîrșit de calcar, varul și calvarul apei vii clocotind, urcîndu-se la ceruri, în urmă cade umbra și dispare în pragul casei unde pisica se uită fix la patul roșu pe care șade întins un nud în somn sau în moarte, cu o portocală în mînă, și, în celălalt colț al încăperii, o pălărie neagră, neagră, se clatină într-un cuier de parcă... de parcă... Omul nu moare pentru că păcătuiește, dar păcatul e condiția mîntuirii sale. Cită logică aspră bombănind în penumbra de aur a acestei necunoscute dormind cu mîna lăsată în jos, moartă, pe marginea patului, vibrînd sub tonuri înroșite de febră, o neliniște de parcă acum a răsărit soarele în orizontul alb întins la picioarele tale, o piață din care tocmai au dispărut mulțimile întărîtate, cu gustul sărat al sîngelui pe gheare : ex ungue leonem ! Pisica lingîndu-și blana electrică în fața acestui trup care și-a înghițit vorbele unui discurs maniheist, în sfîrșit, iată-l țintuit pe această sofa roșcovană de pluș unde binele și răul își caută salvarea într-o perspectivă estetică, soteriologia drumului în labirint, un om negru, într-o cameră neagră căutînd o pălărie neagră : iată firul Ariadnei ! O rază de lumină se strecoară pe sub ușă : ea pleacă din mîna căzută pe marginea sofalei din pluș care ține o portocală, un fruct galben și viu în pumnul strîns al acestei femei goale vegheate de o pălărie neagră, de ochiul triunghiular privind pe furiș prin jaluzeaua trasă la fereastra de unde începe vara tenebroasă, piața, calvarul, duminica albă ca varul, scînteia electrică din blana unei pisici care, din pragul ușii, ține ochii închiși peste un mesaj estetic ; nudul din această odaie călătoare pe valurile văratice ca o coincidență sub aceeași piele de răcoare roz, între ars scribendi și ars moriendi, și strigătele de-afară, stalactite și stalagmite rămase în aerul dogorîtor tocmai din noaptea trecută, plutind albe în piața nesfîrșită : purificare prin rău, mîntuire prin păcat ! Și stîlpul viu care-și întinde umbra peste pragul, intrarea în labirint, firul de lumină conducîndu-ți pașii, bătăile inimii, nu rămii decît cu ceea ce ai iubit fără mîna ta, universul în ruină va cădea ! În duminica albă, albă, pe țărmul mării negre doarme roza odaliscă, în cuier se clatină o pălărie de parcă tocmai acum ai agățat-o... acum ai venit... acum ai plecat..... acum ai venit... ca un pendul ce măsoară timpul și cîntă la fiecare oră moartă ! La orizontul alb ca varul se aud țipetele păsărilor — răstignește-l, răstignește-l — frunze albe cad în trecut, și în labirint, în odaia cu sofa roșie intră pe furiș raza de lumină, ochiul triangular lunecă de-a lungul ei pînă la dublul proiectat ca o umbră între coapsele catifelate, o mînă atîrnă pe marginea cuverturii și ține strîns focul emergent al coroanei soiare ; o, cînd priveai lumea cu ochii în lacrimi, sfere luminoase cădeau din ceruri și cu aripi de înger se așezau la picioarele tale predicînd iubirea și pacea ! Și de afară, din lumina calcinată, duminică albă ca varul, ropotul mulțimilor tot mai aproape rostogolindu-se, izbindu-se și spărgîndu-se de aceste ziduri ca un geam, cu tunetul veșniciei, ochiul transcendent privește gelos prin jaluzeaua trasă la intrarea în labirintul, la fereastra odăii de unde pisica neagră — chat noir, chat étrange, chat seraphique, — lingîndu-și botul și ghearele pe sofaua roșie își ia deodată zborul — zvrrr ! — cu aripile unui înger — departe, departe în sferele negre, acolo unde cîntă cucul gigantic în sine.

Dan Laurențiu

CRONICA EDITIILOR

Studii de filologie

Din motive mai mult sau mai puțin lămurite, revistele culturale recenzează doar sporadic reeditările din alte domenii decît cele ale literaturii, istoriei și criticii literare. Chiar și filosofia este ocolită în destul de multe reviste. Nu mai vorbim de domenii ca lingvistica, istoria, folclorul etc. După socotința noastră nu este bine că se întîmplă acest lucru pentru că un literat care ține la propria sa profesiune trebuie să fie un om, pe cît cu putință complet informat, și cu atît mai mult în tărîmurile care au legături intime cu meseria lui. Așa, bunăoară, lingvistica, filologia în sens larg. Și Ibrăileanu, și Sadoveanu mărturiseau că în anumite răgazuri nu se dădeau în lături de a „citi" dicționare pur și simplu. Ca să nu mai amintim despre comprehensiunea pe care o avea Eminescu în domeniul filologiei, recunoscută ca atare de G. Călinescu, și dovedită de propriile sale articole precum și de filele celor 44 de caiete de la Academie.

Nu mă mai înșir pentru a pleda o cauză deoarecă recunoscută de oricare om cu bun simț și bun gust, mai cu seamă în lumea noastră de astăzi cînd s-au impus așa-zisele științe de graniță sau științe interdisciplinare. Izolarea pe un singur ogor nu e bună, iar credința numai în puterea talentului nativ nu biruie totdeauna.

Dar să revenim la domeniul filologic. Iată, acuma-s abia vreo cițiva ani, a apărut la editura **Facla** o culegere din scrierile uitatului bănățean Iosif Popovici (1876—1928), **Scrieri lingvistice**, ediție îngrijită, studiu introductiv și indice de Maria Purdelea-Sitaru și Livia Vasilță. În prefață acad. G. Ivănescu spune între altele : „Iosif Popovici a fost un eminent cercetător al limbii române în formele ei regionale, prezente și trecute, și un inovator al lingvisticii române în mai multe din compartimentele sale". Ca student la filologia bucureșteană, nu am aflat nici un cuvînt despre acest serios cercetător al limbii române — de, făcea parte din „școala lingvistică de la Cluj", și-acolo singularizat, datorită firii sale, cum ne spune prefațatorul, iar noi eram obligați, prin bibliografie, să citim și cele mai mărunte și, uneori, penibile, articole (vezi bidoanele de cerneală tipografică irosite pe **tema** limbă-dialect-grai...) scrise de autorii „școlii lingvistice de la București". Doar „școala de la Iași" avea, oarecum, un statut neutru, pentru că unul din șefii de catedră ai filologiei bucureștene, totodată și viceconducător al Academiei nu putea, totuși, să uite că era elevul lui Alexandru Philiphide. De Sextil Pușcariu și colegii lui de la Cluj era mai bine să nu pomenești. Tot la București — trecut-au peste douăzeci de ani de atunci — am aflat, nu prea răspicat însă, că fonetica experimentală a fost introdusă la noi (la București, da !) de înțeleptul nostru profesor Al. Rosetti, cînd de fapt la noi (în România) pionieratul în domeniu îi aparține lui Iosif Popovici.

Recunosc că dintre toate disciplinele aparte ale filologiei, fonetica îmi este cea mai inaccesibilă — n-am auz muzical, și basta ! Dar de importanța ei nu mă îndoiesc și am constatat din masiva **Istorie a limbii române** a profesorului G. Ivănescu ce înseamnă „baza de articulare" și ce foloase poate aduce studiul pînă la nivelul fiziologic al articulării pentru stadiile vechi, chiar foarte vechi, ale istoriei unei limbi, precum și pentru o mai bună lămurire a unor etimologii, în care „lăutarii", luîndu-se după „ureche", ne propun nu o singură dată enormități.

Iosif Popovici a fost elevul unor Meyer-Lübke, Weigand, Gaston Paris și Jean Pierre Rousellot, cu ultimul făcînd studii de fonetică experimentală. Profesor de filologie slavă la Viena, Budapesta și din 1919 la Cluj, el a înființat, la Universitatea clujeană primul laborator de fonetică experimentală din România (1919). Abia peste vreo zece ani, profesorul Al. Rosetti, elev și domnia sa al aceluiași Rousellot, va înființa un laborator similar la București.

Profesorul clujean Iosif Popovici are și alte importante contribuții în ceea ce privește dialectele limbii române (din Țara Hațegului, **Dialectele române din Istria**, două vol., Halle, 1909—1914). Studiile sale se citesc și astăzi cu nedesmințit interes.

Și pentru că l-am pomenit și citat pe profesorul G. Ivănescu să spunem că și din opera dumneasale din tinerețe a apărut, tot la editura **Facla**, o antologie de studii și articole, **Lingvistică generală și românească**, ediție, note și indice Vasile Șerban și Vasile D. Țara (primul coautor cu Ivan Evseev la un volum cercetînd **Vocabularul românesc contemporan**, al doilea coautor cu profesorul Ștefan Munteanu la **Istoria limbii române literare** și la **Crestomația românească**), carte de incisive propuneri în domeniul mai cu inadis al foneticii. Disciplină care, am recunoscut, că nu mi-i familiară, fără să fiu, pînă la vîrsta asta de ani, totuși, surd. Am înțeles însă altceva din antologia pe care i-o fac cei doi elevi profesorului Ivănescu din scrierile sale de tinerețe : că a fost, de la început, un cercetător care și-a urmat făgașul numai și numai al dinsului și poate de aceea, sau mai degrabă de aceea, a avut de întîmpinat nu o singură dată privațiuni. Bunăoară a fost mutat de la o universitate la alta și chiar la instituții noi înființate. Numai că, după cîte am aflat, și ici și colo a lăsat dîră. Prin trecerea dumneasale prin mai toate centrele universitare românești, profesorul G. Ivănescu **a legat** cercetarea în domeniul fundamental al filologiei noastre, și-i răspund astăzi, cu contribuții demne de toată stima, elevi din toată țara într-o frumoasă comuniune de năzuinți.

Abia după lectura acestui volum mi-am putut da seama că probabil una din cauzele întîrzierii atît de multă vreme a apariției incitantei sale **Istorii a limbii române** a avut de cauză și buna sumețire a dinsului în studiile publicate în anii de dinaintea celui de-al doilea război mondial. Numai că știința nu se face cu mofturi. Adevărul trece și, peste dogme și peste oportunități. Această monumentală **Istorie** a apărut, iar de acum incolo orișicine o poate judeca după competențele pe care le deține, dar să nu o ia în seamă nu se mai poate. Academicianul G. Ivănescu, după truda de-o viață jertfită științei, ne-a dat o sinteză a rostului românesc care rămîne falnică în neclintirea ei. Prin dumnealui, mai bine zis și prin dumnealui, filologia noastră renunță la o dihotomie a „școlilor" și tinde să creeze, solidar, întru desăvîrșirea țelurilor sale depline.

În numărul viitor, vom spune și cîteva vorbe despre **Cuvinte românești și romanice**, antologie din scrierile savantului filolog George Giuglea, scoasă la **Editura științifică și enciclopedică**. Din această carte, putem avansa, vom reproduce și anumite pasaje pentru că sînt mai aproape și de înțelegerea cît și de domeniul nostru de activitate.

Gheorghe Suciu

REVISTA REVISTELOR

Zburătorii băcăuani

Începînd cu o prefață semnată de Ovidiu Genaru, Culegerea Cenaclului literar **Zburătorul**, nr. 2—3 al Casei pionierilor și șoimilor patriei din municipiul Gheorghe Gheorghiu-Dej — trecută prin sita deasă a exigentului coordonator, profesorul Gheorghe Izbășescu, — ne atrage atenția asupra multora din paginile sale. Depășind cu mult forma unei reviste obișnuite, **Zburătorul** este o publicație de tipul „cărții", o antologie de unde pot ieși, mîine, scriitori în toată puterea cuvîntului.

De altfel, în sprijinul celor afirmate mai sus, sînt scriitori de renume care, prin pana lor, au elogiat editarea primului număr : George Bălăiță, Constanța Buzea, Constantin Crișan, Al. Piru, Laurențiu Ulici.

Ne vom strădui și noi să dăm la iveală unele din realizările de seamă ale „zburătorilor", cuprinse în placheta nr. 2—3. Ei sînt cîștigători de premii importante și au o prezență vie în viața culturală. Dintre concursurile de prestigiu, notăm pe cele organizate de revistele : **Cronica**, **Luceafărul**, **Cutezătorii** (în colaborare cu **U.N.E.S.C.O.**), **Ateneu**, **Luminița** etc. La aceste concursuri și la altele s-au obținut 272 de premii (Emilia Done obține premiul revistei **Contemporanul**, o excursie în Cehoslovacia ; Ioan Botezan — premiul revistei **Luceafărul**, la concursul de poezie „N. Labiș" — i s-a publicat un grupaj de șapte poezii ; Alina Gabriela Bogza și Corina Maria Petrescu — Trofeul „George Bacovia" și premiul revistei **Ateneu** etc. Televiziunea realizează cu „zburătorii" două reportaje „La vîrsta noastră" și „Buchet de fapte, buchet de împliniri", iar Radio-București i-a consacrat două emisiuni.

Pentru că spațiul nu ne îngăduie să-i consemnăm pe toți cei care contribuie la impunerea poeziei liceene, vom selecta, într-o mică antologie, remarcabile gînduri tinere : „Bombele mănîncă Pămîntul, / însetate de sînge cald. / Steagurile sînt întunecate / de praful de pușcă. / Escadrilele morții / se-ndreaptă spre cea mai frumoasă / jucărie din univers, / spre planeta albastră. / Vrem pace și soare, / vrem ca umbrele noastre / să nu se afunde în brazde". (Alma Mihaela Balaca — **Versuri pentru pace**). „Dunărea privește / cerul în ochi / și zenitul se apleacă / sub povara luminii. / Acolo se întorc păsările / de unde și-au luat zborul". (Liliana Axiniei — **Dunărea**). „Copilul e o floare / care se aprinde / pe ramura viitorului, / o floare / cinstită și bună, / o floare / crescută din raze de lună." (Daniel Costel Iordan — **Copilul**). „În grădina iernii / bat aripi de răcoare / învăluind trupul / luminii / de ianuarie / și eu scotocesc / prin aerul moale al zilei / după oamenii de zăpadă / care azinoapte / au evadat din curtea casei..." (Daniela Popovici — **Pastel**). „Am omorît un om de zăpadă / cînd treceam cu mașina pe strada copilăriei / și-acum iată-mă închisă / într-o coajă de nucă / ... / Din călimară scoate capul / un om pitic de zăpadă / și mă încurajează : / Încearcă să faci un nou om de zăpadă, / și-atunci, poate, vei fi liberă !" (Carmen Tăulescu — **Accident pe strada copilăriei**).

Tuturor „zburătorilor", revista „Luceafărul" le dorește izbîndă în continuare și aripi cît mai încărcate de poezie.

Gelu Stoicescu

Document, eseu, ficţiune

Urmare din pag. 1

Ele au rolurile unor **sparring-partners** (care oferă ocazii de reflecţie, prin relatarea şi, eventual, dezbaterea unor fapte) sau pe cele de entităţi ironizabile (ironia putind căpăta şi forma contestaţiei de idei). Este o situaţie analogă aceleia din **Moromeţii**, unde naratorul arată o constantă preţuire admirativă faţă de personajul principal, acordindu-i un statut de preeminenţă. Apar şi împrejurări în care ironia naratorului este abia perceptibilă sau este chiar absentă. Ele sint însă excepţii, nemodificind atmosfera generală a romanului, a cărei notă dominantă este cea a unei confruntări de tipul unul impotriva tuturor. În această confruntare naratorul se află în postura privilegiată a celui care are întotdeauna cuvintul ultim, celelalte voci ale romanului fiind ale unor martori, care aduc informaţii şi interpretări de diverse facturi.

Dincolo de rolurile lor în angrenajul ivirii punctelor de vedere ale naratorului, personajele au şi consistenţă epică. Unele dintre ele se revoltă, aşa-zicind, împotriva naratorului, depăşindu-şi posturile subordonate şi emiţind păreri despre felul de a fi al acestuia.

Cu aceste precizări, cele mai multe dintre personajele secundare pot fi împărţite în cîteva categorii distincte. Mai intîi, le amintim pe cele patru iubite ale lui Petrini, expresive întruchipări ale enigmei feminine. Fiecare dintre ele suferă, peste toate calităţile sale, de o anume inferioritate subtilă, care îi dă lui Petrini prilejul să îşi exercite inteligenţa zeflemitoare. Nineta, prima, apare în chip de femeie absolută, care improvizează cu patimă şi fanatism trăirea clipei, ignorînd orice lege morală. Cînd, după ani, Petrini o reintîlneşte, ea se înfăţişează erodată de o lungă degradare comică. Cea care umbla cîndva cu un tub de somnifere în geantă, pentru a putea să se sinucidă atunci cînd traiul ei de pasăre a cerului n-ar mai fi fost posibil, a devenit „turnătoare" şi amantă a unui odios

Mihaela Carp : „La ţărm"

şef de cadre ; la şedinţe ea ţine discursuri oportune, condimentate cu lozinci. Căprioara, cea de a doua, pare innobilată de frumuseţe, dar aflăm repede că are o carenţă de inteligenţă şi de loialitate. Matilda, amanta şi apoi soţia lui Petrini, una dintre apariţiile feminine cele mai fascinante din literatura lui Marin Preda, evoluează în mod analog. Iniţial, ea este văzută de narator ca o frumuseţe vie, animată de o personalitate puternică. În mod rapid, însă, ea începe să fie apreciată drept o fiinţă neevoluată, capricioasă, incapabilă să-şi înţeleagă soţul. Un haos de contradicţii îi substituie în mod treptat gîndirea. Matilda este expresivă, dar reprobabilă. Ea este suavă şi violentă, pătrunzătoare şi naivă, fermecătoare şi greoaie. Cursul evoluţiei ei, aşa cum apare din vorbele lui Petrini, este iremediabil descendent. Paradoxurile atrăgătoare ale atitudinilor şi ale vorbelor ei devin treptat, în ochii lui Petrini, simple semne de inferioritate, frumuseţea ei de femeie puternică şi dominatoare pălmeans, se stinge, treptat, dar inexorabil, ca lumina dintr-o sală de teatru înainte de începutul spectacolului. În fine, o traiectorie asemănătoare o are iubirea lui Petrini pentru Suzy, femeia pe care îl cunoaşte pe cînd ajunsese contabil şef la „Oraşul". Spre deosebire de Matilda (care, în ciuda studiilor ei superioare, rămîne o fiinţă naturală, mînată de spontaneitate), Suzy este o intelectuală, cu preferinţă şi înţelegere pentru abstracţiuni ; ea incuviinţează şi admiră preocupările speculative ale lui Petrini. Ea suferă însă de lăţitate.

Iubitele lui Petrini sînt ironizabile, dar în acelaşi timp pun în evidenţă natura celui care le ironizează. Desfăşurarea evenimentelor sugerează că modul lor de a se comporta se datorează şi faptului că Petrini, damnat la delimitare, este incapabil de iubire.

Un grup distinct este format din interlocutori-oponenţi, personaje cu opinii, care vorbesc îndelung, avansînd, în general, idei faţă de care Petrini se delimitează, precizîndu-şi propriile puncte de vedere. Aceste idei se încadrează într-o ţesătură eseistică de factură unitară, relativ emancipată de vocile care o susţin. Din acest grup face parte Ion Micu, universitar şi literat, cu care Petrini poartă cîteva lungi dialoguri despre natura relaţiei putere politică — individ uman. Printre cei care se arată, într-un fel sau altul, nemulţumiţi de felul de a fi şi de a gîndi ale lui Petrini, Ion Micu ocupă un loc central, datorită modului concomitent dialectic şi sofistic în care analizează epoca şi îi motivează tendinţele. Cîteva dintre speculaţiile sale se numără printre ideile cele mai interesante ale unei filozofii politice, a cărei schiţă poate fi întrevăzută în eseistica romanului. Evoluţia socială a lui Ion Micu poate fi considerată o variantă posibilă a aceleia a naratorului. Spre deosebire de Petrini, a cărui intransigenţă morală se nutreşte în egală măsură din spirit de contradicţie şi din asumare a unor idei, Micu este o fiinţă mai adaptabilă, care priveşte cu scepticism proiectul unei existenţe lipsită de orice compromis, aflată în conformitate cu reguli pure, imuabile. Micu ar putea fi încadrat în categoria adaptaţilor de bună credinţă, a celor care, fără a fi lipsiţi de principii morale, recurg totuşi la o seamă de „ajustări", dictate de cerinţele momentului, acţionînd însă, atunci cînd împrejurările o permit, în favoarea adevărului. În cazul lui, romancierul a evitat exagerările spre negativ ; Ion Micu este o apariţie echilibrată de intelectual comunist, care îşi temperează puritatea principiilor printr-o înţelepciune practică.

Cîteva grupuri de personaje „neteoretice", formate din oameni care trăiesc pur şi simplu, fără să reflecteze, sînt surprinse de către romancier cu cunoscuta sa artă a inscenării comice. Şleahta deratizatorilor este imaginată cu o enormă vervă comică. Printre cei care vînează şobolani se află şi un anume Vintilă, om cu darul povestitului, care descrie episoade pitoreşti, de un umor nebun. Deratizatorii sînt pasiaţe cu limbaj colorat, care fac tot timpul haz de necaz, distrîndu-se fiecare cum poate. Vintilă este un filozof, în felul lui ; înţelepciunea lui este simţul umorului ; el găseşte că tot secretul este să nu pui necazul la inimă, să te porţi ca şi cum nu tu, ci altul s-ar afla la ananghie.

Un alt grup comic, mult mai pretenţios, este format de scriitorii din Bucureşti, la a căror şedinţă participă Ion Micu. Pentru a supravieţui social, scriitorii lansează sloganuri, nu se tem de ridicol. Petrini povesteşte şi despre cîţiva elevi foarte şugubeţi, care alcătuiau o gaşcă veselă.

Există şi categoria interlocutorilor odioşi. Cu cei care o formează, Petrini are ocazia să se întîlnească personal sau prin intermediul unor relatări. Amintindu-i, reproducîndu-le vorbele, naratorul îşi desfăşoară pe deplin sarcasmul.

Romanul conţine şi numeroase apariţii episodice, a căror configuraţie umană este modificată, mai apăsat sau mai discret, de ironia naratorului, ce pendulează între umor şi sarcasm.

În ciuda numeroaselor sale personaje, **Cel mai iubit dintre pămînteni** nu este atît un roman de caractere, cît mai degrabă unul al scenelor revelatoare de mentalităţi. În epoca în care au loc evenimentele principale s-a făcut simţită dominarea absolută a structurii politice (exprimată prin sloganuri stereotipe) asupra indivizilor. Astfel se explică faptul că personajele sînt relevante mai ales pentru că reprezintă destinul unor grupuri sociale anumite, destin determinat în bună măsură de „sistem", de un agregat de decizii politice care îşi pun pecetea pe întreaga epocă. O anume irelevanţă a unor personaje se datorează şi formulei narative. Fervent căutător de semnificaţii, dar şi colecţionar de scene comice, naratorul nu procedează ca un romancier realist, nu-şi „fortifică" treptat personajele, ci este atent la secvenţele revelatoare, în care personajele sînt subordonate unor determinări net supraindividuale ; apariţiile umane tind să devină semne în ecuaţii ale mentalităţilor.

Reapare astfel preferinţa persistentă a lui Marin Preda faţă de acumularea unor întîmplări caracteristice pentru mentalităţile unei epoci. În **Cel mai iubit dintre pămînteni** asemenea întîmplări abundă. Ele sînt trăite sau auzite de către narator. Sînt întîmplări care îl introduc în diferite „lumi" ale epocii : a medicilor, a închisorilor, a scriitorilor, a marii politici, a învăţămîntului superior, a justiţiei, a industriei de oţel etc. Naratorul le interpretează şi le colecţionează semnificaţiile. Multe întîmplări auzite sau trăite de către narator surprind conflicte etern umane, nuanţe de spiritul epocii.

Întîlnim multe anecdote. Cei care le spun surprind cîte ceva din mentalităţile epocii sau pur şi simplu se amuză, arătînd că ştiu să facă haz de necaz. Numeroase scene sînt de pură comedie, participînd la întreţinerea unei atmosfere de farsă tragicomică. Personajele sînt mai toate oameni cu simţul umorului, care îşi mint întîmplările vesele şi le povestesc cu plăcere sau cu sarcasm. Naratorul îşi aduce aminte despre prima temătă în care a stat, în închisoare unde toată lumea de deţinuţi mi s-o părut: născută dintr-un coşmar al nemicului". Vintilă, „purtătorul de cuvînt" al vindecătorilor de guzgani, este cel mai hîtru. Istoriile lui se organizează într-un fel de **Decameron**. Vintilă îi povesteşte lui Petrini tot soiul de isprăvi amoroase, ale lui şi ale altora. El are o înţelepciune specială, o „filozofie" a relaţiilor dintre bărbat şi femeie. Ca un Freud de mahala, dar niciodată pe deplin serios, Vintilă se interesează în jurul problemei sexuale, într-un simpatic cabotinaj inteligent. După despărţirea lui Petrini de grupul baroc al deratizatorilor, Vintilă nu mai apare decît o singură dată, după ani, cu prilejul unei petreceri de pomină, la care foştii vînători de şobolani, vechi suferitori de nedreptăţi, apar emancipaţi, răzbunaţi pe diferite căi mai comode ale arbovelei social. Petrecerea este o comedie şobolănarii s-au săltat în scara socială, dar nu şi-au pierdut vorbirile colorate.

Povestiri din Ţara Marelui Cer

Urmare din pag. a 4-a

puteau, găinile cîntau cocoşeşte, vacile strecheau în fence, rupînd funiile... Retezaseră şi sforile pe care uscam rufele, în curte... Erau atît de minioase, să ne temeam să mai ieşim din casă. Şi atunci mă gîndeam la tica : ce i-o fi trebuit lui Canada ?" (Povesteşte Vasile Petrişor, fratele lui Emilian, născut în anul 1895, în Bălăceana, Bucovina. Locuieşte, împreună cu soţia, Ana, în Regina, într-o casă albă, înconjurată de pomi şi zmeură. Lucrează încă în grădină şi se „filuie" bine...).

O PĂLĂLAIE CU NUMELE DE OLD COUNTRY...

Gheorghe Costron a împlinit în această iarnă 100 de ani. S-a născut, deci, în 1884, la Nigoveni, lîngă Suceava. Trăieşte în Regina în casa fiicei sale Aurelia. A venit în Canada în anul 1910, cu gîndul să se întoarcă în 2—3 ani... Spune : „Nu m-am mai putut întoarce... M-am lărgit aici... Aveam pămînt pentru vite... Ţineam 100 de vaci, 50 de cai..." De cîtva timp, nu mai vede. Trăieşte într-o singurătate greu de suportat. Îşi aminteşte : „Mai înainte aveam scrisori din Old Country de la fraţi. Acum nu mai am, îmi pare, nici o rudă acolo... Toţi au murit, bătrînii... La fel, în districtul unde am fărmuit. Toţi s-au prăpădit". Cea mai mare amărăciune a sa este alta — regretul că şi-a părăsit ţara, că n-a avut posibilitatea să trăiască în satul natal, alături de prietenii din copilărie. Soarbe tremurînd dintr-un pahar de „Seven up" şi povesteşte : „Cînd mă culc, văd prin somn cum ne jucam la minge în sat, cum treceam pe uliţă, cum jucam în horă... Ca şi cînd mi-s acolo... Mie ţare rău îmi pare că mi-am lăsat contra (ţara, de la engl. country). Îi văd în cap pe tovarăşii mei, pe toţi, Gherase, Ion, Toader, Vasile, Mihai, Gheorghe... La nunţi, la hore... Oh, Doamne... Multă prostie îşi face şi omul singur. Somnul meu, seară de seară, îl întreg o

Mihaela Carp : „Peisaj"

pălălaie în care pare că mi-s în Old Country. Vreau, spun drept, să mă gat, să mă prăpădesc mîine, să-i las în pace pe toţi... Că mă simt străin între dinşii : 8 copii, 16 nepoţi, 15 strănepoţi. Îi încurc, ştiu bine... Acolo, în România, aveam ajutor de la oamenii din sat, chiar dacă-mi erau străini. Oh, Doamne... copiii mă iubesc, nu zic nu, dar îmi lipsesc vecinii, prietenii, uliţa, pădurea, pridvorul... Toate le-am pierdut... Şi-acum de ele am nevoie... De ce mai sînt bun fără satul meu ? Mai bine pierdut...".

Fragmente din volumul „Români în Ţara Marelui Cer", aflat în pregătire pentru Editura Eminescu.

bogdana boeru

Mîna

Mîna mea-i un ram
Totdeauna vrînd să iasă
Ca şi razele prin geam...

Parcă-i de cireşe ca să
Piardă-n degete culori
Amărui de miez şi rouă
Dor şi trunchi uitat în nori.

Ea-i lumină prin oraş
Şi-n cireşul meu de vise
Desenează un imaş
Pentru jocuri, pare-mi-se !

Ştie flacără să fie
Mîna mea de proaspăt ram,
Aşezată pe hîrtie
O grădină din Sesam.

Zvon de riuri

Pod de sticlă vălurit
Dus de peşti spre asfinţit,
Ducînd razele-n gîlceavă
Transparenţa din otavă...

Parcă sună-n ceruri zvonuri
De stele căzute-n nouri
Luminîndu-se în riuri
Vînt în rădăcini în grîuri

Pînză de poianjen parcă
Vălurită de o barcă,
Poartă peştii-n asfinţit
Sub o lună de grafit.

CONFABULE

Un ţăran trece strada

Cum îi-am mai spus auzi / omul ăsta de la noi avea doi copii / cînd a plecat de-acasă / s-a suit într-o lunea în autobuz / şi a plecat / dus a fost / nimeni n-a mai ştiut de ei o vreme / poate chiar doi-trei ani / numai că nevastă-sa primea / în fiecare lună / bani prin telegraf / cît se nimerea / uneori mai mulţi / alteori mai puţini / eu nu i-am numărat / mi-a spus poştaşul care-i ducea / iar i-am dus / zicea ei / o mie / două / bani nu glumă / că la noi la ţară nu-i ca la oraş / banii se cheltuie mai greu / nu bagi mereu mîna în buzunar / după reapă şi ridichi / aşa că nevastă-sa era mulţumită / îşi creştea copiii / nu îi-e dor de ei / îi a / o mai întreba vreunul / ori nu îi-o fi urît şi ţie / singură / fără bărbat / ori dormi noaptea cu draculi în pat / de eşti atît de veselă ziua / ba / zicea femeia / frumoasă / auzi / frumoasă şi cu ochi albaştri / noaptea plîng şi ziua rîd / să nu mă vadă copiii amărîtă / şi tristă / iar de altul n-am nevoie / îl aştept pe al meu / că dacă trimite bani / vine ei să vadă ce am făcut cu ei / ceea ce / auzi / s-a şi întîmplat / omul a venit / tot cu autobuzul / simbăta / seara a chemat la ei vecinii / şi pe cine s-a mai nimerit în privirea lui / a făcut chef / mare / ei îşi ţinea fiecare copil pe cîte un genunchi / pe unde al fost / bre / l-am întrebat / prin construcţii / a răspuns / prin construcţii.

Iulian Neacşu

Mihaela Carp : „Buchetul"
(din expoziţia deschisă la sala Brezoianu)

CUMPĂNĂ

I. Din setea de a convinge sintetic, fiind elliptică măcar de una dintre ştiinţe, filozofia face apel la metaforă. Aici ea devine expresivă. Neputînd explica totul, ea vrea să convingă cu acest preţ. Nu-i mai ajunge timpul unei vieţi de om pentru a depăşi cunoştinţele prin cunoaştere. Pendulează între una din ştiinţe şi „literatură". Suplineşte prin expresivitate (de natură literară) golul informaţional.

II. Fenomenul de revenire, la o anume vîrstă, de obicei la maturitate, la un limbaj şi la un comportament dobîndite în copilărie. Ea se trezeşte că vorbeşte ca mama sa, ei — că vorbeşte ca tatăl său ; revin la marile modele, adică, (O „performanţă" : la de cinci ori).

III. Am avut ieri o idee „colosală" şi azi, cînd am vrut s-o scriu, o uitasem. Dacă era superficială o ţineam minte pentru că ar fi fost deja formulată. Am uitat-o pentru că încă nu avea expresie, iar eu am fost furat de împrejurări „deja formulate".

IV. Avem nevoie de poeţi care n-au scris încă nimic.

V. Oameni şi cuvinte. „Am stat mereu împreună. Parcă eram legaţi amîndoi. Cînd a dat de singurătate, prima care i-a ieşit în cale a fost buricu pămîntului. Nu ştii d-ta, îţi cîntele în lanţ şi cînd îi dai drumu se-neacă cu primul os. Măcar de i-ar fi făcut un copil că io n-am fost în stare dar e la fel de stearpă ca mine. Nu ştiu cum i-a intrat pe sub piele că nu-i mai frumoasă ca mine. O fi cu talent... Şi-al meu, chiar de l-ar pare rău, nu-mi spune. Şi timpul trece. Şi nici unul nu slăbim. Amîndoi ne-ngrăşăm. Şi nu ştiu de ce. L-am văzut zilele trecute : arăta ca un porc înainte de crăciun. Nici eu nu sînt mai brează. Mie mi-o prii singurătatea şi-atîta suferinţă pe care am dat-o la gunoi dar el de ce se îngraşă, că a depăşit suta iar ea e o sfrîjită... Ştiu io ? Poate că de necaz se îngraşă. Dar mă descure : brodez pentru mine, pentru vecini. Nu fac comerţ. Cînd lucrez aici cu mîinile parcă dreg ceva ce-oi fi stricat în viaţă şi nu ştiu. Şi n-am unde să mă duc. Am un fel de astm, unde mă duc îl iau cu mine. Îl mai văd cînd trece pe lîngă parc spre casa ei, însă mă uit la el ca la o jumătate. Ea îl vede jumătatea cealaltă, d-aia ştiu că şi ea e o amărîtă. Am venit în Bucureşti de cînd eram tînără ca fata asta care stă la mine. El m-a adus. Cînd treceam pe bulevard parcă toate maşinile claxonau pentru mine — claxonatul nu era interzis ca acum. Bine că s-a interzis, că n-aş mai putea suporta. Am planuri de viitor : îmi fac provizii de zarzavat că uite, mîine-poimîine vine toamna şi nu mai găsesc ce-mi trebuie. Am şi eu o doctrină : să cumpăr zarzavatul din vreme. Fata asta care stă la mine e tînără — săracă şi frumuşică. Nu i-am spus că-i pentru ea dar brodez nişte cearceafuri să se bucure, că io n-am avut... Şi mai am un plan : vreau să trăiesc mult, să nu mor înaintea lui că, dacă mor, io ce-i al meu iau cu mine şi jumătate a fost şi rămîne al meu. Poate că trăieşte şi pentru el, prostul..."

George Alboiu

REVISTA STRĂINĂ

● **EDITURA SURHABI** din New Delhi a publicat de curînd celebrul roman **Cureţul** al marelui scriitor macedonean Boris Vişinski, în traducerea lui Seorai Sing Jain, unul dintre cei mai activi promotori ai literaturii iugoslave în subcontinentul indian. Seorai Sing Jain a însoţit versiunea sa în limba hindi de o amplă prefaţă şi note privitoare la literatura macedoneană şi la opera lui Boris Vişinski. Este evidenţiat îndeosebi faptul că romanul **Cureţul** a apărut pînă acum în zece versiuni străine, cunoscînd o difuziune mondială. Cartea este un exemplu de vitalitate a acestei tinere literaturi, în căutarea unei expresii originale pentru o lume frămîntată de problematica istorică şi morală specifică peninsulei balcanice.

● **UN SCRIITOR** de succes este Karoly Szakony, despre care un recent articol semnat de Bulcsu Bertha afirmă că se află în toate fun-paradele literare din R. P. Ungaria. Într-un recent interviu, scriitorul declară : „Consider nuvela ca fiind genul meu natural, dar iubesc mult şi teatrul. Există de altfel pentru mine o înrudire între aceste două genuri, pentru că în unul, ca şi în celălalt, esenţialul se află mărit, şi este vorba deci de-a proceda la o condensare a lui, la care ajungi întotdeauna printr-o anume intensitate. Teatrul insistă încă şi mai mult asupra acestui aspect prin interpretare pentru că sînt fiinţe vii, care se mişcă pe scenă, deghizate, transfigurate, iluminate de proiectoare... Eu iubesc mult această intensificare a lucrurilor. Bineînţeles, numai concentrată în cîteva cuvinte, pentru că ar fi imposibil să o suporţi mai mult timp. Este un lucru comparabil cu elanul la trapeză. Probabil că această iubire de intensitate a trăirii m-a condus la faptul că am consacrat mai multe nuvele lumii circului".

● **REVISTA MACEDONEANĂ** dedicată publicării unor texte de istorie, cultură, literatură şi de artă conţine într-unul din numerele sale recente un excepţional poem al lui Gane Todorovski, intitulat **Nereza**, din care traducem cîteva strofe : „La fiecare privire : o măreţie muta ! / În fiecare gînd : mîndră asupra timpurilor grele ! / Şi un testament : sînt trecutul vostru ! // Cît de puţin trebuie ca să te adunăm în ochii noştri / Cît de mult este nevoie pentru ca să te păstrăm în căsuţe / Respectînd nostru de noi înşine. // Bătrîneţe vechi au trebuit să fie trăite. / Vîrste netrăite / Ani nefiinţaţi / Şi zile fără zori. // (...) Şi-n clipa aici, deci spune : Veniţi aici mai des ! / Şi cunoaşteţi sensul / Existenţei voastre".

● **CU OCAZIA ZILELOR** dedicate marelui scriitor grec Cristalis, la Castelul Penelevi din Atena au avut loc o serie de manifestări dedicate poetei sărbătorite. Un cald cuvînt de prezentare a fost susţinut de Victoria Theodoru, cunoscută autoare din Grecia. De asemenea, a fost prezentat un spţon pe cărţi regulare, în care s-au făcut lecturile lui Ante Popovski, Mateja Matevski şi alţii. Scriitorul grec Ianis Goudelis a prezentat lucrarea sa „Traveling Jugoslavia". De un succes deosebit s-au bucurat antologia de poezie publicată la Ioanina Rarim şi romanul **Apărarea** lui Boris Vişinski. Aceste manifestări de cooperare culturală din Balcani constituie la acest fel un mijloc de cunoaştere reciprocă, de promovare a păcii şi înţelegerii prietenesti.

● **UN TEXT** impresionant publică Juan Xiaoliu în revista **Literatura chineză**, numărul de vară al anului 1984. Acum de-a face, de fapt, cu un fel de poezia la vremurile de povestiri alese ale acestui scriitor prematuros. Citim următoarele cuvinte : „Dintre scriitorii străini îmi plac Maupassant şi Cehov. Prima povestire a lui Maupassant pe care am citit-o a fost **Cadoul**, şi chiar înainte ca traducătorul Li Qiongyu din **Povestirile alese** ale lui Maupassant şi ale lui Zhao Jingsenh, **Capodoperele alese ale lui Cehov** să fie publicate, am cunoscut cîteva culegeri din aceşti doi scriitori. Lucrările lui Maupassant descriu oameni din toate categoriile. El sînt concepuţi în mod inteligent, iar scriitorul foloseşte o tehnică realistă pentru ca să cîştige simpatia cititorului. Cehov a portretizat realitatea întunecată a Rusiei din secolul XIX. El a ancorat filistinismul şi a tînjit spre schimbări sociale adînci. Amîndoi aceşti scriitori au puncte tari, dar dintre cei doi eu îl prefer pe Cehov. Bogat în humor şi satiră, lucrările sale, fie că sînt pline de compasiune sau că inferează răul, sînt la fel de profunde. Scrisul meu a fost într-un fel influenţat de către ei".

● **O DRAMĂ ISTORICĂ** situată în perioada Qing a fost recent pusă în scenă la Beijing de către Teatrul Ji Gong. Piesa are ca autori pe Vet Mingeun şi pe Nan Guo, descriind viaţa administraţiei şi a cercurilor oficiale în timpul unei teribile secete care a avut loc în acea perioadă în provincia Ba Shan. Sub titlul : „Învăţatul din Ba Shan" este evocat Meng Dengke, un bun cunoscător al semnelor şi textelor vechi, care protestează la curte şi în faţa autorităţilor locale în legătură cu condiţiile de trai ale oamenilor simpli şi este otrăvit chiar prin vinul care-i fusese trimis de autorităţi ca semn de preţuire pentru înalta sa ştiinţă. Presa a evidenţiat marile calităţi ale spectacolului, mai ales pe linia adaptării trăsăturilor tradiţionale ale operei de tip Sichuan la condiţiile moderne şi la o formă de expresie actuală.

La Padova a apărut anul acesta un **Dicţionar minimal italian-român** întocmit de Ion Neaţă, conferenţiar la Università di Padova, Facoltà di lettere, Instituto di lingue e letterature romanze. El urmează unui **Dicţionar minimal român-italian**, apărut în 1983, datorat aceluiaşi autor. După trei sute de ani de la trecerea lui Constantin Cantacuzino prin amfiteatrele el, Universitatea din Padova are un dicţionar român-italian şi italian-român alcătuit de un profesor român al Universităţii padovane.

Mihaela Carp : „Răsfringeri"

SPORT Á PARIS

Dintre victoarele participante la cupele europene, doar cîteva au cîştigat şi titlul şi cupa : Feyenoord, Athletico Bilbao, Aberdeen, Rapid Viena şi Dinamo Bucureşti. Lista celor ce nu au reuşit această performanţă este mult mai lungă şi cuprinde echipe la fel de valoroase. Bucuria dinamoviştilor este, deci, îndoită, mai ales că a urmat după victoriile decisive asupra singurei lăie concurente la titlu şi cupă : Steaua. Personal, nu mă îndoiam de victoria lor încă de la jumătatea campionatului, aşa că mai mult m-a mirat apariţia militarilor ca aspiranţi la titlu, decît prezenţa pe podium a semifinaliştilor din C.C.E. Mulţescu, Augustin, Rednic, Ţălnar şi ceilalţi joacă de multă vreme împreună, spre deosebire de Balint, Stoica, Lăcătuş, Belodedici şi restul trupei. Ce va fi în ediţia viitoare rămîne de văzut (mai ales după perioada de transferări) azi cel mai mult pe interesează naţionala aflată în pragul turneului final al campionatului european. Nu-i voi da sfaturi lui Lucescu, îi las pe cei care nu l-au vrut în fruntea naţionalei să-l bată acum prieteneşte pe umăr şi să-i şufle la ureche formaţia ideală cu care vom cîştiga ; nici nu mă voi mira de modul în care a înţeles el să-şi pregătească echipa, pregătirile, dacă rezultatele sînt proaste, au fost făcute greşit, iar dacă rezultatele sînt bune... nu, Lucescu şi arca sa trebuiesc lăsaţi acum în pace, deşi victoriile cu Fiorentina şi Milan i-au îngrijorat pe superstiţioşi. Auzi, să nu luăm noi în amicale o bătaie, două ca lumea, înainte de întîlnirile oficiale ?! N-am luat şi, sper, nici n-o să mai luăm, s-au dus vremurile acelea în care ne înspăimînta echipamentul altora ! În urma naţionalei noastre, iată, au rămas Italia, Cehoslovacia, Suedia, team-uri de prima mînă cărora nu le-a rămas altceva de făcut decît să aştepte să le trimitem vederi din Franţa. Această victorie psihologică asupra noastră înşine este mai preţioasă chiar şi decît o calificare la mondiale, echipa noastră a încetat să mai fie ruda săracă a altora, aşezată la colţul mesei, cu mai nimica în faţă. Nu mai cerşim „amicale" cu cei mari, am intrat în rîndul lor şi le acordăm şi noi de acum altora. Ar părea că exagerez, dar nu este aşa : oricare om de bună credinţă, privind palmaresul din ultimii ani, trebuie să recunoască meritele incontestabile ale noii noastre echipe şi ale antrenorilor ei. Faptul că dorim să intrăm în finala campionatului european şi, eventual, s-o cîştigăm, este un fapt normal, o consecinţă a performanţelor reprezentanţilor noştri. Mai ales că un adevărat sportiv trebuie să aibă mereu în faţă ambiţia de a fi pe locul I, nici pe doi, nici la mijloc, nici la coadă. Cu această ambiţie plecăm şi noi la Paris.

Ulise

PSEUDO-CULTURA PE UNDE SCURTE

Adaptări: fetişizarea culturii

Cum diversiunea nu doarme ci dimpotrivă are un remarcabil simţ de adaptabilitate, se înţelege că odată ce s-au deslușit multe din combinaţiile ei nu-i mai rămîne de făcut decît să scornească altele. Fără a lăsa, totuşi, deoparte numeroase din tezele mai vechi, grupul „Europei libere" s-a fixat însă acum asupra altora, previzibile într-un fel şi care nu constituie pentru observatorul avizat o inovaţie. Bineînţeles că atacul la valori a rămas tot pe atît de virulent şi cu greu ne-am putea imagina că peste noapte G. Călinescu, M. Sadoveanu, Arghezi şi cîţiva dintre contemporani ar putea ieşi din colimatorul terorii. Nu au scăzut nici injuriile împotriva protocronismului care turbură într-un chip defel neglijabil sincronismul mecanicist care nu e decît o formă a deznaţionalizării şi occidentalizării forţate. Protocroniştii continuă să fie prezentaţi la „Europa liberă" şi prin feluriţi interpuşi, în chip de dogmatici, neo-proletcultişti, chiar şi „neo-fascişti". Catalogările obsesive lucrează, aşadar, cu mari energii dezesperate. „Generaţia tînără" primeşte şi azi mesaje fără nădejde de la „Europa liberă", fiind sfătuită să adopte ironia lirică şi realismul cotidian în proză. Tradiţia este la fel de perpelită pe jarul injuraturilor furibunde. Despre „curaj" se vorbeşte cu mai puţin entuziasm, dar se vorbeşte ; avangardismul e în continuare o reţetă adoptată de diversiune. La o sumară ochire pare că nimic nu e nou la „Europa liberă" însă adevărul nu este acesta.

Multe din campaniile tactice mai vechi sînt azi suspendate căci substanţa lor antiromânească e acum fapt dovedit şi lumea e fată de ele mult mai circumspectă. Pare că în criza de terminologie a „Europei libere" conceptele vetuste sînt încă în funcţiune dintr-o raţiune pur mecanică.

Totuşi, ceva s-a modificat în chip izbitor şi nu fără consecinţe şi aceasta e, ca să mă exprim aşa, „fetişizarea culturii". Iată un concept nou, de unde azi derivă o campanie susţinută care s-a pornit de cîtva timp şi nu dă semne că s-ar opri. Despre ce este, aşadar, vorba ? Urmînd poveţele „noii drepte" grupul parizian şi-a stabilit drept obiectiv „intelectualul", considerînd că acela este, în sistemul răsăritean, verига socială slabă ; iar dintre „intelectuali" diversiunea a căutat să izoleze, în chip de candidat la contestaţie, pe creator. Pînă aici nimic nou, nouă este ideea de a pune un accent şi mai hotărît pe teza autonomiei culturii. În tabloul diversiunii, „cultura" ar fi un soi de constituţie civilă, nu atît „neguvernamentală" ci în mod decis... anti-guvernamentală. Cultura ar fi egală cu occidentalizarea şi cu „civilizaţia", cu „sincronismul" şi cu contestaţia (intelectualul e contestatar, zice-se, prin definiţie). Toţi aceia care promovează ideea specificului naţional şi creativitatea locală, explicînd că prin sincronismul absolutist avem a face cu teza „sferelor de influenţă", nu sînt decît „primitivi", „necivilizaţi", „mitocani" şi „barbari". Împotriva culturii ar fi, în România, protocroniştii, cei care ilustrează „cultura" ar fi, bineînţeles, alţii. Această fetişizare a culturii are, desigur, motivări de natură mai adîncă, în primul rînd de ordin sociologic. Sloganul „culturii" are, pentru individul cu discernămînt redus, un efect în general magic : sînt puţini cei care suportă să fie consideraţi, de către inşi agresivi şi suficienţi, drept „inculţi" şi „barbari". Dacă aceasta se zice că este „cultura" aceasta poate că este ea, într-adevăr : **puterea sloganelor repetate** stă la baza unor asemenea operaţiuni.

Apoi, e vorba de instinctele involuntar elitare. Teza culturii despărţite de social, „autonomizate" (doar aparent, bineînţeles) sugerează ideea elitelor, a comunităţilor restrînse pe care le alcătuiesc „oamenii superiori", „marii contemporani", „conştiinţele". Insul neinstruit sau fascinat de ideile comune precum un papuas de mărgele eclipitoare de sticlă ar urma să reacţioneze în aşa fel încît să nu lasă în afara preocupărilor presupusei elite, adică să voteze cu „occidentalizarea" şi cu „contestaţia". În slujba acestei aparente de cultură s-au pus în lucrare se înţelege, toate aparatele mistificatoare. Cultura ar fi ilustrată de inşi toleranţi, liberali, înţelegători, ceilalţi ar fi, ca într-o religie manicheistă, exact la antipozi : inchizitoriali, dogmatici, psihologiceşte „răi". Culturalii ar voi să aibă la dispoziţie instituţii civile cu statut draconic care să împiedice pe „neculturali" să pătrundă printre ei. **Autonomia culturii ar insemna, în realitate, autonomia unor elite care să facă din „statutele" ei un program politic** care să rivalizeze cu programele politice în funcţiune la un moment dat.

În sfîrşit, teza „autonomismului" trebuie prezentată cît mai cetos spre a se confunda cu ideea, corectă, a autonomiei esteticului : nu aceasta doreşte diversiunea, din moment ce arta promovată de ea nu e decît o varietate a politicii (adică o creaţie cu substanţă decis contestatară) ci „autonomia" de grup, sciziunea, fracţionismul.

În urmarea iniţiativelor fracţioniste cei care fetişizează cultura au în vedere chiar şi depolitizarea, cu efectele care se cunosc între care dezangajarea este printre cele predilecte. Nu o dată s-au pronunţat la „Europa liberă" propoziţiuni care exprimau obsesiv deziderатul „unităţii prin cultură", care nu înseamnă decît **unificarea dogmatică în baza principiilor exclusive promovate de cei care ar ilustra „cultura"**. „Împăciuitorism" ? Da, bineînţeles, însă păstrînd regulile pe care le doreşte diversiunea.

O formă dintre cele mai ingenioase pe care aparenta unitate a culturii le-a îmbrăcat în grupul „Europei libere" este aceea care priveşte aşa-zisa „creaţie românească din Occident". Să-i zicem, mai întîi, aşa cum îi zicea mai demult „Europa liberă" : „arta românească de exil". Mulţi dintre unitariştii care iubesc diversiunea sînt de părere că ar trebui eliminate „prejudecăţile" politice spre a întinde un lung pod între creatorul din România şi creatorul român din Occident : în definitiv, cred oamenii „Europei libere", cultura este una singură. Raţionament corect, cu însă cîteva menţiuni absolut obligatorii. Cultura înseamnă „valoare" ; nu rezultă de nicăieri că un imitator al creaţiei de aiurea e, prin aceasta, valoros. Sînt, printre scriitorii români din Occident, autori pe deplin stimabili despre care se scrie şi în România : dar nici unul dintre ei nu are legături strînse cu grupul „Europei libere" ba, mai mult, la mulţi dintre ei ostilitatea faţă de acesta e foarte vie. Aşadar, cine invocă valoarea cînd vorbeşte despre **unitate fără politică** nu poate lua în consideraţie pe diversioniştii, care, esteticeşte, nu există. Însă tocmai de acestia este vorba, ideea „unităţii" peste graniţe „convenţionale" emană exact din mediile diversiunii.

În definitiv, a evoca mereu creativitatea liberă şi a o lega de exil nu înseamnă decît sustragerea de la condiţia naţională de scriitor şi înlocuirea acesteia cu străvechiul „internaţionalism" contestatar. Campaniile mai recente ale „Europei libere" dezvoltă aceste idei, reductibile, în fond, la propoziţiunea aceasta : creatorul român nu poate crea decît în afara României. Ceea ce, dacă ne luăm după autorii unor astfel de „cugetări", ştim ce înseamnă : o nenorocire.

Artur Silvestri

m a p a m o n d

DIN LIRICA SOVIETICĂ

MORIS POȚHIȘVILI
R.S.S. Gruzină

Cel mai dulce cîntec

Cea mai cumplită boală
Se înfiripă cînd nimic nu doare.
Cea mai mare nefericire,
Se pare că este, totuşi, fericirea.

Cînd urmăreşti o umbră neclară,
În goană, fără-de oprire,
Iar ea, vicleana te cheamă din urmă...

Cînd aşteptă supremul har,
Într-o scrutare chinuitoare,
Iar el s-a stins demult...

Cel mai dulce cîntec din lume
Se pare că este plînsul în bohot.

Copil nelegitim

Despre ce lege
Îmi tot vorbeşti într-una,
Stimatul meu domn ?

S-a întîmplat vreodată
Ca iubirea
Să fi ieşit din textele de legi ?

Omul

Oricît de straniu ar părea,
Dar nici o şcoală
Nu şi-a propus predarea
Iubirii ca obiect de studiu.

Nu înţeleg de ce
Institutele toate
Ignoră de veacuri
Deliberat,
Credinţa.
Iar omul,
Trecut prin şcoli înalte,
Tobă de carte,
Tînjeşte după credinţă,
După ofranda iubirii.

* * *

Acel care crede
că va trăi veşnic
este naiv incurabil.

Dar eu,
naiba ştie de ce,
îl invidiez de moarte.

MIHAILO TKACI
R.S.S. Ucraineană

Mama Maria

Ziua mi-aduce numele drag,
Înmugureşte visul, se luminează glia,
Cu rugă de pîine şi sare în prag.
Mamă Maria, mamă Maria.

Dar tu mă chemi la marele drum.
Ţi-i fruntea doar speranţe şi temeinicie
Şi verile mă ard fără de scrum,
Mamă Marie, mamă Marie.

Păşeşti spre mine, de-a trinta cu vîntul,
Madonă căruntă, la margini de cîmpie,
Iubire ţi-i gîndul, cuvîntul,
Mamă Marie, mamă Marie.

Te văd prin vremi, cu pruncul la piept,
Bătută de ceaţă cu toată furia,
Tăind spre ursită drumul cel drept,
Mamă Maria, mamă Maria.

Voi trece şi munţii cu apele reci,
Găsi-voi pe culme tăria,
De soare tăia-voi iubirii poteci,
Mamă Maria,
Ave Maria.

ANATOL VERTINSKI
R.S.S. Bielorusia

Anchetă

— Dumneata eşti Prometeu ?
— Prometeu.
— Ai furat focul pentru oameni ?
— Pentru oameni.
— Naţionalitatea — grec mitologic ?
— Grec mitologic.
— Te-ai născut în antichitate ?
— În antichitate.
— De provenienţă titan ?
— Titan.
— Te-a duşmănit un tiran ?
— Un tiran.
— Te-a înlănţuit de stîncă ?
— De stîncă.
— Ficatul ţi-a fost hrană de vulturi ?
— De vulturi.
— Pe trup îţi curgeau şuvoaie de sînge ?
— Şuvoaie de sînge.
— Unde erau oamenii beneficiari ?
— Erau beneficiari.
— Nu te-a ajutat nici grecul nici scitul ?
— Nici grecul nici scitul.
— Şi totuşi nu erai singur pe lume ?
— Nu eram singur pe lume.
— Aveai un prieten, pe Hefaistos ?
— Pe Hefaistos.
— Te-a ajutat cu ceva acel prieten ?
— Mi-a fost prieten.
— Făcutu-ţi-a lanţ la poruncă de zeu ?
— La poruncă de zeu.
— Meşterit din fierul său ?
— Din fierul meu.
— L-ai ajutat să bată fierul ?
— Să bată fierul.
— Şi asta veri întregi şi ierni ?
— Veri şi ierni.
— Iar lanţul chiar el, Hefaistos ?
— Chiar Hefaistos.
— Cu nituri pe cătuşe grele ?
— Cătuşe grele.
— Ţi-a ferecat şi mînă şi picior.
— Şi mînă şi picior.
— Apoi te-a răstignit pe stîncă ?
— Pe stîncă.
— Cătuşa cu veriga era strînsă ?
— Adevărat e, însă...

În româneşte de
Stelian Gruia

M.K. Ciurlionis (R.S.S. Lituaniană) : „Femeie cu voal"

UN ARC LUMINOS (II)

George Uscătescu păşeşte pe scena intelectuală europeană ca expresie a unei concepţii optimiste despre om în general şi mai ales despre destinul omului european. Nu este un naiv. Are toată luciditatea ancestrală a neamului său, dar vine dintr-o zonă a **romanităţii** şi **românităţii** — Oltenia — care dăduse pînă atunci pe cei mai mari revoltaţi împotriva tiraniei conjuncturilor şi „fatalităţilor" istorice : Mihai Viteazul şi Tudor Vladimirescu. Profeţilor decăderii omului şi decăderii Europei, acest oltean hispanizat le opune un tonus vital şi o dialectică pozitivă care au cucerit de la primele acorduri, inedite, ce veneau să brunze universalul requiem.

În suita cărţilor sale special dedicate **noului umanism** se înscriu **Konturen eines neuen Humanismus**, Berlin, 1967, cu versiunea spaniolă din 1968 intitulată **Proceso al humanismo**, monografia despre **Seneca (Seneca nuestro contemporáneo**, Madrid, 1965) şi capodopera sa, **Erasmo** (1969), încununată cu premiul Naţional de literatură al Spaniei ; **Tempo di Utopia ; Maquiavelo y la Pasion del Poder ; Historia de la Filosofia.**

Din acest demers iniţial, al unui **optimism lucid**, sau mai bine spus **al unei voinţe ferme de a nu-şi lăsa conştiinţa sa românească şi europeană să fie acoperită de apele defetismului general**, s-a născut firesc **tema Europei.**

El problema de Europa — titlul cărţii ce l-a făcut cunoscut şi apoi celebru — este genericul unei importante secţiuni a operei sale. De ea se leagă însă indisolubil **tema condiţiei poporului român şi a culturii sale în Europa.** În Europa în general şi în Europa postbelică, Europa concretă, aşa cum a ieşit ea din cataclismul mondial, în special.

Nici tema Europei şi nici cealaltă temă nu pot fi însă înţelese decît în perspectiva unei filozofii generale **a istoriei** şi **a politicii**, la care George Uscătescu a fost impins de necesitatea de a înţelege şi a putea acţiona în realitatea confuză şi adesea tragică a lumii în care îi era dat să trăiască. De aici, cum spuneam, obsesia temei **puterii** şi a temei **libertăţii**, individuale şi colective. Tema unităţii Europei pe baze realiste şi reale nu se putea înţelege în afara raportului dintre **individ** şi **istorie**, cu o întreită ramificaţie : **într-o filozofie a libertăţii, o teorie a politicii şi o filozofie a istoriei.** Toate conferindu-i lui G. Uscătescu şi originalitatea, unicitatea sa în acea splendidă pleiadă de români-universali ai generaţiei sale, afirmaţi pe ambele maluri ale Atlanticului.

Temele se întrepătrund, se luminează reciproc, se completează şi în cele din urmă dau simfonia de idei care este opera întreagă a filozofului şi profesorului român de la Madrid. Operă prin care el a purtat şi a prelungit în universalitate zestrea autohtonă cu care plecase la drum.

Înainte de a ne ocupa, în capitolele următoare, de fiecare din aceste teme majore, vom mai aminti cîteva din înfăptuirile şi titlurile ce le ilustrează, spre a da o cît mai clară — deşi nu exhaustivă — „descriere a operei".

După **Problema Europei**, fără îndoială că **Profetas de Europa** (1962) a fost cea care i-a deschis larg autorului porţile celebrităţii. A fost distinsă cu Premiul Unităţii Europene în 1964 şi a fost tradusă în greceşte în 1967, iar în 1973 s-a reeditat mult mai lărgită cu titlul **Forjadores del espiritu europeo.** „Făuritorii spiritului european" sînt pentru autor Machiavelli, Vico, Hegel, Max Weber, Spengler, Keyserling, Bergson, Gentile, Berdiaev, Heidegger şi Toynbee. O selecţie, desigur, amendabilă şi care se putea întregi (lacuna cea mai evidentă fiind N. Iorga, spirit în multe mai „european" decît alţii) dar, oricum, ideea de a scrie o asemenea carte şi-a dovedit originalitatea şi larga audienţă.

Tema românească, necontenit prezentă de-a lungul deceniilor, dobîndeşte în biografia şi scrisul lui G. Uscătescu dimensiuni de „destin" în 1951 cînd, la numai 32 de ani, se simte investit cu cea mai dificilă misiune a ceasului aceluia : de a înţelege, în coordonatele noi impuse de evenimentele din cursul şi de la sfîrşitul celui de al doilea război mondial, şi de acolo, din „Punta Europa", prezentul şi viitorul poporului său şi ale culturii române. Cărora se simţea aparţinîndu-le nu numai prin origine şi formaţie, dar mai ales prin hotărîrea de a le rămîne consubstanţial şi fidel în noua sa condiţie. G. Uscătescu este cel dintîi mare intelectual român pe care noua configuraţie istorică aflîndu-l departe de ţară şi determinîndu-l să se fixeze în afara graniţelor ei, nu-l face totodată orb şi impermeabil la realităţile ireversibile şi nu-l împinge pe drumuri iremediabil infundate sau la o definitivă desprindere de matca originară. El înţelege, cu o clarviziune profetică, sensul istoriei celei noi, ceea ce-i permite să aleagă fără şovăire calea de urmat spre a nu rămîne în afara ei şi spre a deveni folositor, de departe, poporului şi culturii române. Spre a lucra în perspectiva unui viitor plauzibil, nu al unuia himeric.

Între abandonarea condiţiei şi limbii româneşti pentru un destin monadic, rupt cu bună ştiinţă de matca originară, şi între o carieră individuală strălucită, căreia tema şi substanţa românească în cele-din urmă i se subordonează, servind-o, George Uscătescu şi-a ales un drum al său, inconfundabil, dar amintind foarte limpede de alte momente dramatice ale istoriei noastre : a fost drumul ce s-a intruchipat în revista **Destin**, apărută sub conducerea sa şi cu susţinerea sa materială, la Madrid, în iunie 1951. **„Iniţiatorii ei** — scria G. Uscătescu în articolul program din primul număr — **ţin să-şi mărturisească, înainte de orice, o atitudine pe care ei ar vrea s-o fixeze ca îndreptar al scrisului lor. Această atitudine constă în aceea că ei consideră fenomenul emigraţiei ca un proces de dezintegrare istorică şi spirituală şi ca atare mentalitatea de emigrant drept o atitudine spiritualmente stearpă".** Acestei atitudini „spiritualmente sterpe" (cum avea să se dovedească şi mai tîrziu) îi opune **ideea solidarizării tuturor românilor, de pe toate meridianele, indiferent de cauzele ce i-a semănat prin lume, cu Ţara şi cu Poporul român, cu Cultura română.** Nu întîmplător **Rumania, Pueblo, Historia, Cultura** apare în acelaşi an 1951 în care-şi fac drum primele două „caiete" din „Destin".

G. Uscătescu dă o replică tăioasă, cu toate mijloacele ce şi le asuma, acelor „emigranţi" care se închipuiau deţinătorii unici şi absoluţi ai destinelor româneşti şi ai culturii române : **„Nu credem** — afirma tînărul de 32 de ani în cel mai greu descifrabil dintre ceasurile istoriei noastre — **că în cursul fenomenului românesc s-a operat un „hiatus" şi că numai emigraţia garantează continuitatea (...) Generaţia noastră poartă obligaţia istorică de a se fixa dincolo de drama ei contingentă, pe constantele permanente ale viitorului românesc. Din teama pietrificării în forme moarte, ea va trebui să-şi facă o obsesie fecundă. Şi ca atare ea va trebui să opereze pe forţele vii, creatoare, pe esenţele neamului nostru, destinate a ţîşni veşnic, din trunchiul nesecătuit al naţiei".**

Această încredere fermă în viitorul poporului român şi al culturii române, definită în aceiaşi articol-program ca **„o cultură cu posibilităţi universale, cu responsabilităţi universale"** însufleţeşte şi susţine acţiunea culturală românească a lui G. Uscătescu. Ea îşi va găsi şi o teoretizare memorabilă în extraordinarele eseuri ale lui Mircea Eliade **Catastrofă şi mesianism** şi **Destinul culturii româneşti**, publicate de G. Uscătescu în caietele 3 (1952) şi 6—7 (1953) ale revistei. Numeroase alte articole, dintre care nu putem ignora **Mitul dacic în istoria şi cultura Spaniei** de Alexandru Busuioceanu (caietul 4—5, 1952) şi **Utopia getică** de acelaşi (caietul 8—9, 1954) fac din Des în [illegible] al unei noi conştiinţe româneşti," deschisă spre universalitate, capabilă să analizeze critic trecutul şi să caute drumurile viitorului în acelaşi timp în care ele se pregăteau şi se deschideau, treptat, în patria de origine.

Tot ce a publicat în **Destin** pe teme româneşti din 1951 pînă în 1968, G. Uscătescu a adunat în volumul **Nou itinerar** (202 p.) publicat în 1968. Volum ce-l recomandă astăzi, în perspectivă istorică, drept cel mai statornic preocupat de problemele poporului şi culturii române dintre toţi marii români afirmaţi peste hotare în jumătatea a doua a veacului nostru. Nimeni ca G. Uscătescu nu a rămas credincios celor de acasă, nu s-a gîndit mai mult la ei, nu a lucrat mai statornic şi vizionar pentru ca valorile lor să fie cunoscute în lume. A fost permanent obsedat de ideea de a nu se rupe de ei, de a nu se depărta de drama şi speranţele lor. Şi a fost cel dintîi în a saluta, în 1966—1968, zorii unei ere istorice noi în destinele neamului nostru, cel dintîi care a consemnat ridicarea negurii şi noul răsărit (Vezi prefaţa la Noul itinerar).

Pentru G. Uscătescu „scena europeană" pe care a reuşit să o cucerească a fost, înainte de toate, un loc de unde putea vorbi lumii despre ai săi. De aici şi gîndul de a da o versiune spaniolă textelor din **Nou itinerar** şi tuturor meditaţiilor sale asupra destinului cultural românesc. Aşa s-a ivit cartea **Nemesis y libertad** în 1968 (200 pagini) la care s-a adăugat în 1976 **Brâncuşi y el arte del siglo.** Nimeni, de la Nicolae Iorga încoace, nu are o mai întinsă operă de răspîndire în lume a cunoştinţelor despre poporul şi cultura română !

Tema libertăţii, ca problemă fundamentală a veacului nostru, a veacului care a văzut cele mai uriaşe mişcări de eliberare naţională şi cele mai teribile incordări ale popoarelor şi indivizilor în vederea salvgardării libertăţii lor contra unor monstruoase maşini de înrobire şi dezumanizare (despre care teribilul infern hitlerist a lăsat în memoria omenirii o amintire nevindecabilă) este de asemenea o temă permanentă în întreaga filozofie şi jurnalistică a lui G. Uscătescu. I-a consacrat în întregime şi cartea **Aventura de la libertad (1967)** tradusă în 1970 în italiană sub titlul **Antinomie della libertà.**

Profesorul, ginditorul şi ziaristul deopotrivă sînt de găsit în numeroase alte teme şi probleme abordate în lucrări ca **Teatro occidental contemporáneo** (Madrid, 1968, apărut şi în traducere italiană, la Bari, în acelaşi an : **Il teatro e le sue ombre), Aporias del Estructuralismo** (1971, versiune italiană în 1972 : **Genesi e Vicende dello Strutturalismo) Supervivencia de la Literatura y del Arte** (1972), **Cultura y vanguardia** (1974), **Saber y Universidad** (1975), **Historia de la Filosofia** (1978), **Fundamentos de Estetica y Estetica de la Imagen** (1979), **Augustin, Nietzsche, Kierkegaard** 1980. O a[illegible] trebuie acordată sintezei ideilor sale în materie de **filozofia culturii**, apărută sub titlul **Breve Teoria e Historia de la Cultura** (1973) şi reeditată, cu un capitol nou, în 1983, sub titlul **Introduccion a la ontologia de la cultura.**

Cel care a început prin a defini Europa şi România, ajuns la plenitudinea operei sale, a consacrat ţării de adopţiune două cărţi, intitulate **Ideas maestras de la Cultura Espanola** (1977) şi **Profilo della Cultura Spagnola** (Milano, 1962).

Am omis intenţionat din această succintă descriere generală a operei lui G. Uscătescu, pentru a le grupa separat, plachetele de **versuri**. Poeziile publicate la Madrid, din care o bogată culegere a apărut în ţară la Editura Eminescu în anul 1981, cu titlul **Poezii**, sînt cuprinse în volumele intitulate : **Thanatos** (1970) **Dărimat Ilion** (1972), **Mele Sideral** (1974), **Memoria Pădurii** (1977), **Millenarium** (1980).

Noi acordăm o deosebită importanţă poeticii considerînd-o, ca expresie personală, mai mult decît o completare a operei şi personalităţii sale ; o considerăm esenţa ultimă a întregii creaţii a lui G. Uscătescu, în care găsim un vibrant mesaj umanist, exprimat în limbajul simbolurilor poetice. Acest limbaj defineşte partea cea mai intimă, sensibilitatea şi originalitatea creatorului. Tocmai pentru că este vorba de această esenţă umană, poetică şi adîncă, specifică sufletului şi spiritualităţii româneşti, G. Uscătescu îşi scrie poezia, în exclusivitate, în limba maternă.

Ioana Mustaţă

LIRICĂ POLONEZĂ

WISLAWA SZYMBORSKA

Patru dimineaţa

Ora de noapte spre ziuă.
Oră dintr-o parte în altă parte.
Oră pentru cei de treizeci de ani.

Oră înhămată la cîntatul cocoşilor.
Oră la care pămîntul se leapădă de noi.
Oră la care vîntul bate stelele să le stingă.
Oră dacă-după-noi-mai-ră-mine-ceva

Oră pustie.
Surdă, flămîndă.
Abisul tuturor celorlalte ore.

Nimănui nu-i stă bine la patru dimineaţa.
Dacă femeilor le este bine la patru dimineaţa,
Le felicităm pe femei. Şi să vină ora cinci,
Dacă mai avem de trăit.

Întîlnire inopinată

Amabili mai sîntem unii cu alţii,
singuri spunem : plăcute sînt întîlnirile rare.

Tigrii noştri beau lapte.
Ereţii noştri se plimbă pe jos.
Rechinii noştri în apă s-au scufundat.
În cuşca deschisă, lupii noştri cască.

Viperele noastre în fulgere s-au prăsit,
maimuţele din inspiraţie, păunii din fulgi.
Demul au zburat liliecii din părul nostru.

Amuţim la jumătatea frazei,
zîmbim fără salvare.
Oamenii noştri nu ştiu să vorbească
unii cu alţii.

Îndrăgostiţii

E atîta linişte că auzim
melodia pe care ieri o cîntam :
„Tu mergi pe deal, eu merg pe vale..."
O auzim şi cu nimic nu ne încălzim.

Zîmbetul nostru e masca tristeţii,
fără ca bunătatea să însemne renunţare.
Mai mult decît ar merita,
îi regretăm pe îndrăgostiţi.

Ne tot mirăm unul de altul,
ce ne-ar mai putea mira atunci ?
Nici noaptea curcubeul,
Nici fluturi pe zăpadă.

Şi cînd dormim,
în somn apare despărţirea.
Dar aceasta-i un somn bun,
O, aceasta-i un somn bun,
din care ne putem trezi.

Muzeu

Talere sînt — doar pofta lipseşte.
Verighetele sînt — dragostea a dispărut
de cel puţin trei sute de ani.

Evantaiul nu lipseşte — dar unde sînt obrajii ?
Sînt săbii — unde-i disperarea ?
Lăuta-i amuţită din vremi de restrişte.

Din lipsă de veşnicie a adunat
zeee mii de lucruri vechi,
paznicul mucegăit doarme dulce
cu mustăţile spînzurate, într-o vitrină.

Metal, argint, fulgi de pasăre
triumită liniştite în timp.
Doar acul de gămălie al unor egiptene
strănută.

Coroana a trecut prin cap.
Palma a pierdut în noapte duelul cu mănuşa.
Gheata dreaptă a învins piciorul.

În româneşte de
Nicolae Mareş

REPERE

Bibliotheca Orientalis (I)

Traducerile curente sînt primite în mod entuziast de marele public şi se bucură cel mai adesea de o „presă" bună din partea criticii. O anumită dificultate prezintă încercările de studiu mai adînc, atunci cînd tentativa de traducere înseamnă şi una de cercetare şi de familiarizare cu un domeniu dificil. Este greu să scrii din fuga condeiului despre o operă care presupune rezolvarea unor probleme de filologie, precum şi cunoaşterea unor limbi străvechi, apelarea îndelungă pe texte rare, în ediţii atît de greu de găsit ! De aceea, ne-a mirat mai puţin slabul ecou, cît lipsa de curiozitate a recenzenţilor faţă de cîteva apariţii fundamentale în cultura noastră. În ultimii ani, „Editura ştiinţifică şi enciclopedică" a iniţiat o serie, îngrijită de Idel Segall, **Biblioteca Orientalis**, al cărei conţinut poate constitui un titlu de mîndrie pentru orice mare cultură din lume. Este cu atît mai impresionant faptul că aceste apariţii au fost, de asemenea, succese de librărie, epuizîndu-se într-un timp record, ceea ce spune mult despre setea de cultură clasică de la noi. Am semnalat la timpul potrivit acele apariţii asupra cărora propriile noastre preocupări ne-au îngăduit a ne pronunţa, fără a rivni vreodată să cuprindem ampla deschidere a colecţiei şi multitudinea de culturi pe care le reflectă. **Bibliotheca Orientalis** este astăzi unul din titlurile de mîndrie ale culturii româneşti şi ale cercetătorilor din domeniul orientalisticii, iar editorul său probează un devotament aproape unic pentru realizările celorlalţi, fiind un garant de probitate şi de autoritate ştiinţifică a tuturor apariţiilor din serie. Referindu-ne la un domeniu în care ne-am străduit în ultima vreme, sub îndrumarea unor cercetători cărora nu avem cuvinte îndeajuns de convingătoare pentru a le mulţumi (profesorului N. Saim îndeosebi şi lui Constantin Daniel, reunind o mare ştiinţă cu o generozitate fără margini), vom încerca să evidenţiem cîteva titluri din **Bibliotheca Orientalis**, referitoare la monumentele de limbă şi la civilizaţiile din Orientul anterior. Avem astăzi în limba română traduceri după originale ale poemului **Ghilgames** şi ale **Codului** lui Hammurabi, avem o sinteză asupra culturii şi civilizaţiei aramaice cum nu există alta în lume, iar propensiunea lui Ioan Alexandru către poezia ebraică poate să dea încă opere demne de toată lauda. Textele egiptene vechi, în traducerea lui Constantin Daniel, precum şi cercetările absolut originale ale aceluiaşi autor privind limba feniciană sînt în măsură să conducă la o nouă perspectivă asupra vechii lumi mediteraniene, cu inestimabile consecinţe asupra înţelegerii unor fenomene de cultură şi spiritualitate de pe teritoriul ţării noastre.

Una din cele mai prestigioase apariţii din **Bibliotheca Orientalis** este însă **Scripta Aramaica**, din care a fost publicat pînă acum doar volumul întîi. Cartea este datorată unui foarte bun cunoscător de limbă aramaică, ce adaugă de asemenea o solidă formaţie filologică în domeniul egiptologiei, elenisticii şi studiului dialectelor copte, ceea ce îl abilitează în mod deosebit pentru cercetarea spiritualităţii şi a culturii aramee, care s-a alimentat la toate aceste mari surse. Aramaica, limba siriacă sau caldaică, a constituit un domeniu relativ prohibit pentru cercetători, datorită imensului material şi a lipsei de sistematizare a studiilor. Marile arhive ce conţin texte sînt încă prea puţin cercetate, opera de editare este insuficientă, iar gramaticile sînt sumare şi rare, dicţionarele insuficiente şi vechi de peste un secol, atît marele **Lexicon** al lui Brockelmann, pe care îl folosim noi însine (prima ediţie din 1895, a doua din 1928), cît şi excepţionalul dicţionar al lui R. Payne-Smith. Cu toate acestea, cultura română a avut încă la începutul acestui veac un foarte bun şi harnic cunoscător al limbii siriace, pe Silvestru Octavian Isopescul, traducătorul lui Efrem Syrul (volumul I, 1914. Nu ştim dacă a publicat o continuare !). Constantin Daniel a reluat iniţiativa lui Isopescul, cu un orizont mai larg, atît din punct de vedere filologic, cît şi acela al culturii şi spiritualităţii afro-aramaice. Cartea sa cuprinde o primă sistematizare a domeniului, o trecere în revistă a tuturor datelor privitoare la această mare civilizaţie, fiind din acest punct de vedere la nivelul celor mai ample contribuţii de semitologie apărute pe plan mondial în ultima vreme. Volumul întîi din **Scripta Aramaica** aduce de altfel un capitol foarte important trasînd pe larg contribuţia mandeenilor la marele tezaur aramaic, după cum insistă pe larg asupra interferenţelor spirituale din Orientul anterior, propunînd o traducere nouă a **Tratatului părinţilor**, care nu este propriu-zis un text aramaic, dar se înscrie într-un patrimoniu comun. Oricum, este o „carte" dificilă, pentru înţelegibilă pentru un neiniţiat, iar actuala versiune românească constituie unul dintre cele mai convingătoare eforturi moderne de a-i limpezi înţelesurile. Între cele două războaie a mai existat o încercare de transpunere în limba noastră, datorată lui A.S. Gold, dar echivalenţele lui Constantin Daniel mi se par a avea o acuitate filologică mai mare. De asemenea, **Scripta Aramaica** propune o apropiere mai mare de Zohar şi de tradiţia specifică pe care o reprezintă, şi numai cine a avut de-a face cu obscuritatea originalului poate să estimeze cu oarecare justeţe cît efort a cuadrat la această apariţie cu totul remarcabilă. Contribuţia autorului este una dintre cele mai impresionante. Notele sînt lămuritoare, cu o sfîşă permanentă pentru rigoare şi pentru lămurirea aspectelor controversabile, în care ocoteşte rămîn deschise.

Aurel-Dragoş Munteanu

BALCANICE

MILAN UZELAC
In Lazaret

(În amintirea lui Ion Bălan)

Fumul se lasă tot mai jos şi mai joc.
Linişte. Rîndunelele sar pe alei
de beton —
Înhaţă muşculiţe bolnave de răpănzi.
N-ai încotro. Cîngănarea te roade.
Pat alb, paturi albe. [1])

Năduşeală pe frunte. Pumi despuiaţi
adăpostesc
Întîmplări consumate,
chipuri care-au migrat
În seri străine, în prezenţe străine.
Nu există nici raţiune, nici rost
şi nici timp.
Coridoarele tac. Numai creionul
Lunecă neauzit pe albeaţa hîrtiei.
Scurmă ultima, zăvăitoarea urmă.

În româneşte de
Dumitru M. Ion

[1]) în româneşte în original (n.t.).

ACASĂ

LA UMBRA APELOR, VISÎND

Au înflorit şi stăruie-n minuni trandafirii. La fel şi salcimii. La depărtare de-un licăr de idee aşteaptă să ne încununeze vara mireasma teilor. Viţeii soarelui de miazăzi tîrăsc de-acum prin ierburi un capăt din funia solstiţiului de grîu. Pioile, expresie a singurătăţii şi puterii, au topit asperităţile cîmpiei. Magii şi-au pierdut, pe zarea bogată în trenuri şi cai, [illegible] şi braţele în care le purtau. Miraculoasele [illegible] stelele [illegible] pentru [illegible] vine să [illegible] : dar apele de [illegible] intră în compoziţia fiinţei noastre poate mai mult decît lumina ?! Apele pescăruşilor, [illegible] umbra, şoapte, bătăi de visă, legănarea [illegible] şi le transmit inimii, adică poeziei. Iar [illegible] la nesfîrşit lună umblătoare. Aşa [illegible] cu Vivi Năluca şi cu tata, fiindcă omul care l-a înţeles cel mai bine pe Vivi Năluca a fost tatăl meu. Înţelegerea între doi oameni se [illegible], cred, după o vînătoare epuizantă a fiecăruia în sufletul celuilalt. Să-ţi lasi galeţile să cadă în fîntîna prietenului şi să le scoţi ajutîndu-te de-o lebădă. Am pretenţia să-mi închipui că numai duşmăniile sînt spontane, că viermele ce roade soclul tiraniei e fitilul dinamitei şi că printre lujerii de apă ce unesc doi oameni în a judeca viaţa foarte rar cască gura cîte-o dumineca oarbă. Iar cînd intervine deceptia, fiindcă se întîmplă şi astfel de nenorociri, ea nu-şi are izvorul în cuvinte, ci în cantitatea de narcotă conţinută în actul gratuit. Tata îl iubea pe Vivi Năluca, fiindcă Vivi, ca şi el, în copilărie, îşi descria părinţii, pe care nu-i cunoscuse niciodată, totdeauna altfel. Erau amîndoi înalţi şi frumoşi, ziceă. Sau : tata mirosea a pelin şi mama a salcie. Sau : tata, dac-ar fi trăit, m-ar fi făcut ofiţer, mama, îmi vine să rîd, ar fi tras să mă fac popă, brrr ! Taică-su murise pe front, la mitralieră, maică-sa într-un bombardament, la Ploieşti şi nu se păstra de la ei nici o fotografie, căci, evident, mai demult nu umblau prin sate nici fotografi, nici pictori care să-i „facă" pe ţărani în tuş sau cărbune.

Demontarea iluziei presupune farmec şi deopotrivă neobrăzare şi teamă. Atît tatăl meu cît şi Vivi Năluca erau pe undeva doi mandarini de ceară. Pîinea şi vinul lor roşu era veranda situată deasupra rîului, înconjurată cu plasă împotriva ţînţarilor. Acolo se vorbea despre Marea Neagră, brazii de la Sinaia, pepeni, porumb, petunii, reclamaţii, turnătorii, ţigani, astmul bunicii lui Vivi Năluca, afaceri niciodată împlinite cu paftale de lemn şi cartofi, uciderea pădurarului Cosma, bărci, castani galbeni, prune brumării, alviţarul din Şuţu, acordeoane, situaţia din Egipt, septembrie şi zîmbetul lui murg, bani, pedagogi... şi mai ales despre pedagogia fricii.

Ploaia fecundă şi mai cu seamă furtuna nu vin niciodată, la noi, dinspre Dunăre, ci de către muntii Rîmnicului. Cînd începeau să se rostogolească ciulinii şi grădina se fringea de mijloc şi se adunau norii, tata şi Vivi Năluca aviraseu în girlă şiruri de cîrlige cu momeală pentru crap şi somn, apoi suiau în verandă şi unul din ei, deobicei Vivi Năluca, începea : „pe băiatul învăţătorului Negrea l-au arestat la liceul din Galaţi, chiar în timp ce răspundea la lectia de română... pe Stan Căpălău de pe ulita dinspre Ibrianu l-au ridicat ieri noapte, ce-o fi vorbit ?... a lui cutare scrie tot ce aude şi se iscăleşte Buturugă...". Iar tata, care se întorsese de pe front cu două sticle de benzină, machetă miniaturală a unui avion de lemn, două duzini de ciorapi şi un cal împuşcat în coapsă, i-a răspuns într-un rînd : Vivi Năluca, ascultă-mă, ceea ce nu pot eu să uit sînt magaziile alea de grîu de la Botoşani... Noi încărcam — muncă forţată — şi nişte soldaţi de departe cărau grîul cu camioanele, zi şi noapte, şi lîngă rampă, din cauza ploilor, se căscase o groapă de-un stat de om. Ca să nu se mai infunde roţile camioanelor, soldaţii ăia au turnat în ea vreo cincizeci de saci cu grîu. A trecut iarna, a venit primăvara. Şi din aprilie pînă-n mai, coseam de trei-patru ori pe zi grîul răsărit din groapă. De trei-patru ori pe zi şi nu isprăveam să-l dăm gata, fiindcă fiecare bob de grîu ţinea să-şi spună şi el durerea, fiecare trimitea-n lumină un fir verde.

Într-o zi, ăla care se iscălea Buturugă l-a oprit pe tata şi i-a zis : vorbeşti şi iar vorbeşti cu Vivi Năluca... Nu, i-a răspuns bătrînul, visăm grîu auriu şi culegem soc ca să facem vin. Greşim ?

Tata e mort. Vivi Năluca s-a pierdut în lume. Acum, vorba lui Mihail Sadoveanu, pot să-i denunţ fără teamă autorităţilor : pe timp de ploaie cîrteau împotriva a toate, fără să ostenească, nu culegeau niciodată soc şi încercau în fiecare clipă să scoată găleţile căzute în fîntîna neagră a lumii. Dar nu le-a fost dat să izbutească. Lebăda plutea prin ceruri cu un şarpe înlănţuit în jurul gîtului.

Fănuş Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor şef :
Nicolae Don Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor şef adjunct)

REDACŢIA : Bucureşti, Piaţa Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAŢIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII